

www.humak.fi

Opinnäytetyö

Kunniaväkivalta

**Kulttuurisensitiivinen ihmisoikeuskasvatus osana
kotoutumista**

Yasamin Salonen

**Yhteisöpedagogi Yamk
(90 op)**

**Arvioitavaksi jättämisaika
(3/2021)**

**HUMANISTINEN
AMMATTIKORKEAKOULU**

TIIVISTELMÄ

Humanistinen ammattikorkeakoulu

Yhteisöpedagogi (YAMK)

Tekijät: Yasamin Salonen

Opinnäytetyön nimi: Kunniaväkivalta - Kulttuurisensitiivinen ihmisoikeuskasvatus osana kotoutumista

Sivumäärä: 78 ja 2 liitesivua

Työn ohjaaja: Tarja Nyman

Työn tilaaja: Vantaan aikuisopisto

Opinnäytetyössä käsitellään kehittämistehtävää, jonka tarkoituksensa on ymmärtää kunniaväkivaltaa, sen ilmenemismuotoja sekä syitä. Tavoitteena on kehittää työkalu, jonka avulla voidaan lisätä opiskelijoiden tietoisuutta kunnia kulttuurista kulttuurisensitiivisesti niin, ettei haitallisia perinteitä siirrettäisi tuleville sukupolville. Kehittämistyön tilaajana toimi työnantajani Vantaan aikuisopiston aikuisten perusopetuksen yksikkö.

Kehittämistehtävän tutkimuskohteena ovat maahanmuuttajanuoret, jotka opiskelevat aikuisille suunnatussa perusopetuksessa Vantaan aikuisopistossa. Koulutus järjestetään opetushallituksen aikuisten perusopetusta koskevan opetussuunnitelman perusteiden mukaan. Kehittämistehtävääni ohjaa perusopetuslaki, laki kotoutumisesta, tasa-arvolaki ja Euroopan neuvoston yleissopimus.

Kehittämistehtävä toteutettiin laadullisena tutkimuksena. Tutkimuskirjallisuudeksi valikoitui aikaisemmat tutkimukset ja aiheeseen liittyvä kirjallisuus. Käytettyjä menetelmiä olivat hiljainen tieto, oppituntien aikana tekemät havainnot, oppilaiden kanssa käydyt keskustelut sekä vapaamuotoiset haastattelut.

Opinnäytetyön teoreettisessa viitekehyksessä tuon esille ilmiöön liittyviä käsitteitä ja aikaisemmin tehdyn tutkimuksen valossa tunnistettuja menetelmiä ilmiön kitkemiseksi. Kehittämistyössä selvitettiin, millaisia haasteita Vantaan aikuisopiston maahanmuuttajanuoret kohtaavat ilmiön tiimoilta, miten he itse ymmärtävät kunnia väkivallan ilmiönä, miten se vaikuttaa heidän kotoutumiseensa ja tulevaisuuden suunnitelmiin, millaisia keinoja he haluavat käyttää ilmiön kitkemiseen ja millaista apua ja yhteistyötä he toivovat viranomaisilta.

Opinnäytetyön produktiona syntyi selkokieline oppimateriaalikonaisuus maahanmuuttajille, jossa käsitellään kulttuurisensitiivisellä otteella ihmisoikeuksia, tyttöjen ja naisten oikeuksia, tasa-arvoa, yhdenvertaisuutta, seksuaalisuutta, väkivaltaa ja kunniaan liittyvää väkivaltaa. Oppimateriaali sopii käytettäväksi maahanmuuttajille suunnatuissa koulutuksissa osana demokratiakasvatusta.

Asiasanat: Kunniaan liittyvä väkivalta, kunnia väkivalta, kunnia, häpeä, patriarkalisuus, kulttuurisensitiivisyys

ABSTRACT

Humak University of Applied Sciences

Master of community educator

Author: Yasamin Salonen

Title: Honor related violence – Culturally sensitive human rights education as part of integration

Number of Pages: 78 and 2 attachment pages

Supervisor: Tarja Nyman

Subscriber: Adult Education Institute of Vantaa

The purpose of this thesis is to understand honor based violence, the form of manifestations and causes to it. The aim is to develop a tool to increase students awareness of honor culture in a culturally sensitive way so that the harmful traditions are not passed on to future generations. The work was commissioned by my employer Adult Education Institute of Vantaa.

The target of the development task are the young adult immigrants who study in a basic education for adults at Adult Education Institute of Vantaa. The education is organized according to the National Board of Education's curriculum criteria for adult basic education. My development task is guided by the law of basic education, the law of integration, equality law and the Council of Europe Convention.

The development task was a qualitative research. Previous research and related literature were selected as research literature. The methods used were tacit knowledge, observations during lessons, discussions with students, and free-form interviews.

In the theoretical framework of the thesis, I present the concepts related to the phenomenon and the observations made in previous studies to stop the phenomenon. The development work investigated the challenges faced by the young adults immigrants at Adult Education Institute of Vantaa, how they themselves experience honor based violence as a phenomenon, how it affects their integration and future plans, what means they want to use to overcome the phenomenon and what kind of help and cooperation they want from the authorities.

As a result of my thesis, I created educational material for immigrants. The material deals with human rights, women and girls rights, equality, sexuality, violence and honor-related violence in plain language and in a culturally sensitive way. The material is suitable for use in education for immigrants as a part of democracy education.

Keywords: honor based violence, honor, shame, patriarchy, cultural sensitivity

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

1	JOHDANTO.....	8
2	KEHITTÄMISTYÖN TARKOITUS JA TAVOITTEET	11
3	KEHITTÄMISTOIMINTA JA MENETELMÄ.....	12
3.1	Lähtötilanne Vantaan aikuisten perusopetuksen yksikössä.....	12
3.2	Kehittämistoiminta.....	13
3.3	Kehittämistyön menetelmät.....	16
3.4	Eettiset kysymykset	18
3.5	Tutkittavien informointi	18
4	KESKEISET KÄSITTEET	19
4.1	Kulttuurisensitiivinen opetus.....	19
4.2	Ihmisoikeuskasvatus	20
4.3	Patriarkaalinen maailmankatsomus	21
4.4	Kunnian ja häpeän kulttuuri	22
4.5	Nainen kunnia-ajattelussa.....	24
4.6	Väkivalta.....	26
4.7	Sukupuolistunut väkivalta.....	27
4.8	Kunniaan liittyvä väkivalta.....	28
4.8.1	Kunniaväkivalta sosioekonomisena ilmiönä	30
4.8.2	Kunniaväkivalta sosiaalisena ilmiönä.....	30
5	USKONTO ON VÄKIVALLAN VÄLINE	31
5.1	Islamilainen maailma.....	32
5.2	Islam ja ihmisoikeudet.....	36
5.3	Sharia eli islamilainen laki	37
6	KUNNIAVÄKIVALLAN VASTAISTA TYÖTÄ SUOMESSA JA MAAILMALLA ...	39
6.1	Istanbulin sopimus	39
6.2	Kunniaväkivallan vastaista työtä Suomessa	40
6.3	Kunniaväkivallan vastaista työtä maailmalla	42
6.4	Tutkimuksen tuloksia.....	44
7	OPETUKSEN SUUNNITTELU JA PEDAGOGISET MENETELMÄT.....	45
7.1	Opetuksen suunnittelu.....	46
7.2	Pedagogiset menetelmät.....	47
7.2.1	Eriyttäminen ja strukturointi.....	48
7.2.2	Yhteisöllinen opetus	49
7.2.3	Kulttuurisensitiivinen ihmisoikeuskasvatus.....	50
7.3	Oppituntien tavoitteet.....	51
7.4	Kohderyhmä	52
7.5	Oppimisympäristö	52
7.6	Oppimisen ja osaamisen arviointi.....	53
8	KEHITTÄMISTYÖTÄ PALVELEVAT AINEISTOT JA NIIDEN ANALYSOINTI.	54
8.1	Aineistolähtöinen sisältöanalyysi	55
8.1.1	Aineiston pelkistäminen	55
8.1.2	Aineiston ryhmittely.....	60

8.2 Tulokset.....	61
9 JOHTOPÄÄTÖKSET	66
LÄHTEET.....	72
LIITTEET	79

1 JOHDANTO

Kunniaan liittyvällä väkivallalla tarkoitetaan käytöstä, jolla pyritään suojaamaan tai palauttamaan perheen, suvun tai yhteisön kunnia silloin, kun epäillään, että henkilö ei noudata sukupuoleen ja seksuaalisuuteen liittyviä normeja. Muodot ovat moninaisia ja voivat vaihdella sosiaalisesta rajoittamisesta vakavaan henkiseen ja fyysiseen väkivaltaan, joka voi pahimmillaan viedä uhrin hengen. (Kervinen, 2019.) Uhrina on yleensä nainen tai tyttö, jonka teon nähdään aiheuttavan julkista häpeää patriarkaalisesta arvomaailman näkökulmasta.

Kunniakulttuuri ja siihen liittyvä väkivalta leviää Eurooppaan muun muassa maahanmuuton myötä. Suomessa kunniaan liittyvälle väkivallalle alttiit ryhmät ovat samanlaisia kuin muissakin maissa. Ne ovat patriarkaalisesta ja yhteisöllisestä kulttuurista tulevia ryhmiä: Lähi-idästä, Aasiasta, Latinalaisesta Amerikasta, Keski-Amerikasta ja Afrikasta. (Aapakallio, 2014.)

Kunniaan liittyvä väkivalta ja sen eri muodot ovat ilmiö, joka on ollut Suomessa ajankohtainen jo 2000-luvun alusta. Keskustelu kunniaväkivallasta sai alkunsa Suomessa, kun media uutisoi näkyvästi Ruotsissa tapahtunutta Fadime Sahindalin murhaa Yle-uutisissa vuonna 2002. Asiantuntijoiden mukaan Suomessa tapahtuu vakavaa kunniaväkivaltaa ja tapaukset tulevat viranomaisten tietoon vasta, kun rikoskynnys ylittyy. Toukokuussa 2019 Ylen kertoi, että noin 30 Suomessa asuvaa maahanmuuttajanuorta on paennut kotoaan kunniaväkivaltaa. Lokakuussa 2019 Helsingin Sanomat uutisoi teosta, jossa 40-vuotias isä tuomittiin kärkeä kahdeksi vuodeksi ja neljäksi kuukaudeksi ehdottomaan vankeuteen kunniaväkivallasta kummunneeseen motiiviin ja rikoksen kohdistumiseen erityistä suojelua tarvitsevaan lapseen. Joulukuussa 2019 Helsingin Sanomissa uutisoitiin Zahara ja Neriman Al Takeiden sisaruksista, joita vahditaan ankarasti vedoten perheen kunniaan.

Ilmiö on myös osa arkipäivää kouluyhteisössämme Vantaan aikuisopistossa, jossa olen toiminut opettajana vuodesta 2008. Se on koskettanut monia opiskelijoita ja väkivallan muodot ovat vaihdelleet henkisestä väkivallasta fyysiseen väkivaltaan.

Opinnäytetyöni on kunniaan liittyvän väkivallan tietoisuuden herättäminen ja sen ehkäiseminen kulttuurisensitiivisellä ihmisoikeuskasvatuksella. Tarkoituksena on vahvistaa ymmärrystä kunniaväkivallasta ja ilmenemismuodoista sekä syistä, jotka johta-

vat väkivaltatekoihin. Tavoitteena on kehittää työkalu, jonka avulla voidaan lisätä opiskelijoiden tietoisuutta kunniakulttuurista niin, ettei haitallisia perinteitä siirretä tuleville sukupolville. Lidmania (2015, 196) lainatakseni haitallisilla perinteillä tarkoitetaan kulttuuriin juurtuneita ja yhteisön ylläpitämiä käytänteitä, jotka ovat yleensä selvästi universaalien ihmisoikeuksien vastaisia ja väkivaltaisia. Tarkastelen ilmiötä Vantaan aikuisopiston maahanmuuttajaopiskelijoiden näkökulmasta, miten se vaikuttaa heidän elämässään, jatko-opintoihin ja heidän tulevaisuuden suunnitelmiinsa.

Olen myös seurannut mediassa tapahtuvaa keskustelua tyttöjen sukuelinten silpomisesta. Suomessa jopa 3000 tyttöä on vaarassa joutua silvotuksi (Yle, 2018). THL (2019) on arvioinut, että Suomessa asuu noin 10 000 naista, joiden sukuelimet on silvottu. Lakivaliokunta järjesti 3.11.2019 kansaedustajille ja tiedotusvälineille verkkolähetyksen kautta yleisölle suunnatun julkisen kuulemistilaisuuden valiokuntaan saapuneesta kansalaisaloitteesta (KAA1/2019vp), joka koski tyttöjen sukuelinten silpomisen kieltävää omaa lakia, joka kattaa myös ulkomailta tehdyt silpomiset. Lakivaliokunnan mietinnön (LaVM 6/2020) mukaisesti eduskunta edellyttää, että valtioneuvosto ryhtyy mahdollisimman ripeästi toimenpiteisiin tyttöjen ja naisten sukuelinten silpomisen säätämiseksi rikoslaisissa rangaistavaksi nykyistä selkeämmin ja antaa tarvittavat lakiehdotukset eduskunnan käsiteltäväksi kuluva vaalikauden aikana.

Opinnäytetyöni tilaajana toimi työnantajani Vantaan aikuisten perusopetusyksikkö. Aikuisten perusopetus on osa yleissivistävää opetusjärjestelmää, osa aikuiskoulutusjärjestelmää ja osa aikuisten maahanmuuttajien kotoutumisjärjestelmää. Sen yhteiskunnallisena tehtävänä on edistää tasa-arvoa, yhdenvertaisuutta ja oikeudenmukaisuutta sekä ehkäistä eriarvoistumista ja syrjäytymistä. Aikuisten perusopetus tukee opiskelijoiden yhteiskuntaan integroitumista ja maahanmuuttajataustaisten opiskelijoiden kotoutumista antamalla opiskelijoille riittävät kielelliset ja yhteiskunnalliset valmiudet. (Aikuisten OPS 2017.)

OPS:n (2017) mukaan aikuisten perusopetus edistää myös sukupuolten tasa-arvoa kannustaen yhdenvertaisesti eri sukupuolia sekä lisää tietoa ja ymmärrystä sukupuolen moninaisuudesta. Sen tulisi lisätä ymmärrystä kulttuurien moninaisuudesta ja auttaa hahmottamaan kulttuureita menneisyyden, nykyisyyden ja tulevaisuuden jatkumoina, jossa jokainen voi itse olla toimijana. Tähän tehtävään tulee

kiinnittää erityistä huomiota. Jotta yhteiskunnassa olisi kaikilla hyvä elää, tulisi toimijoiden arvomaailman olla tasa-arvoa, yhdenvertaisuutta ja ihmisoikeuksia kunnioitava, johon kunnia-kulttuurin tuomat negatiiviset mallit eivät sovi. Opettajana minulla on mahdollisuus ja velvollisuus vaikuttaa negatiivisiin malleihin tarjoamalla asianmukaista tietoa yhteiskunnassamme vallitsevista säännöistä ja normeista sekä tuomitsemalla väkivalta sen kaikissa muodoissa.

Jotta ymmärtäisi, miksi ja mistä syystä kunnia-väkivaltilanteisiin joudutaan ja miten niistä opitaan pois, on ymmärrettävä koko kunnia-kulttuurin ajatusmaailma. Tämä on mahdollista vain tarjoamalla asiallista tietoa kunnia-ajattelun mekanismista sekä vaikuttamalla vallitseviin asenteisiin. Ymmärtämisen avaimia ovat kollektiivinen, kunniaa korostava ja häpeää kaihtava kulttuuri sekä patriarkaalinen hierarkia. (Lidman 2011, 195.)

Opinnäytetyöni teoreettisessa viitekehyksessä luon tietoperustan kunniaan liittyvän väkivallan ilmiölle, jossa käsittelen kunnia-kulttuuriin liittyviä käsitteitä ja näkökulmia. Kunnia-kulttuuriin liittyvät oleellisesti patriarkaalinen maailmankatsomus, kunnia ja häpeän kulttuuri, naisen alisteinen asema, sukupuolittunut väkivalta ja uskonto. Halusin kiinnittää erityistä huomiota islamin uskontoon ja sen kulttuuriin, sillä islamilaiseen maailmaan liittyy paljon pelkoa ja ennakkoluuloja.

Kehittämisosiossa suunnittelin opintokokonaisuuden, jossa kulttuurisensitiivisellä kasvatuksella lisättiin Vantaan aikuisopiston opiskelijoiden tietoisuus kunniaan liittyvästä väkivallasta ja sen haitallisista ilmiöistä, sekä saatiin käsitys siitä, miten ilmiö vaikuttaa heidän elämässään. Produktiona syntyi materiaalia, jota voidaan käyttää aikuisten perusopetuksessa sekä kotoutumiskoulutuksissa osana demokratiakasvatusta.

Kehittämistyöni on kulttuurisensitiivistä ihmisoikeuskasvatusta, joka tukee kotouttavaa toimintaa. Kotoutuminen tapahtuu vuorovaikutuksessa suomalaisen yhteiskunnan kanssa arkipäivän tilanteissa ja lähiyhteisöissä, kuten kouluissa, harrastuksissa ja työpaikoilla (ELY 2020). Kotouttamisen tarkoituksena on, että kaikki maahanmuuttajat saavat perustietoa suomalaisesta yhteiskunnasta, jossa perus- ja ihmisoikeudet ovat demokraattisen yhteiskunnan tärkeimpiä lähtökohtia.

Eduskunta on pitänyt ihmisoikeuskasvatusta myös tärkeänä. Valiokunta on korostanut, että perus- ja ihmisoikeuskasvatus sekä peruskoulutus voivat vaikuttaa laajasti ja edesauttaa kaikkien perus- ja ihmisoikeuksien toteutumista. On tärkeää vahvistaa opettajien, virkamiesten ja poliittisten päätöksentekijöiden perus- ja

ihmisoikeusosaamista. Valiokunta painottaa myös kuntien ja maakuntien päätöksentekijöiden ja virkamiesten perus- ja ihmisoikeusosaamisen tärkeyttä. (Eduskunta 2017.)

Kehitystoimintani ohjaa kotoutumislaki (Laki kotoutumisen edistämisestä 2010/1386), perusopetuslaki (Perusopetuslaki 1998, 628), Valtioneuvoston asetus naisiin kohdistuvan väkivalaan ja perheväkivallan ehkäisemisestä ja torjumisesta (2015/53), tasa-arvolaki (Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta 1986/ 609) sekä perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet (2014) ja aikuisten perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet (2017).

2 KEHITTÄMISTYÖN TARKOITUS JA TAVOITTEET

Kehittämistyön tarkoituksena on vahvistaa kunniaväkivaltaa koskevaa tietämystäni, ymmärtää kunniakulttuuria ja sen historiaa sekä sen erityispiirteitä: Miksi kunniaväkivaltatilanteisiin joudutaan? Mikä johtaa siihen, että tyttöjä kohdellaan eri tavalla kuin poikia? Miksi perheen ja suvun maine on tärkeämpi kuin oman lapsen hyvinvointi ja terveys? Miksi tyttöjä yhä ympärileikataan? Mikä on johtanut siihen, että tietyissä yhteisössä kunnia on korostunut ja häpeää on kaihdeettava? Millä tavalla uskonto ja erityisesti islam vaikuttaa ilmiön olemassaoloon? Miten ilmiö vaikuttaa opiskelijan elämään ja hänen tulevaisuuden suunnitelmiinsa Suomessa?

Kehittämistehtäväni oli suunnitella Vantaan aikuisopiston maahanmuuttajaopiskelijoille suunnattu kurssi, jonka avulla voidaan kasvattaa opiskelijan tietoisuutta ihmisoikeuksista ja velvollisuuksista, tasa-arvosta ja yhdenvertaisuudesta, seksuaalisuudesta sekä kunniaväkivaltaan liittyvistä haitallisista ilmiöistä ja niiden seurauksista. Toiveena on, että opiskelija alkaa suhtautumaan kriittisemmin oman kulttuurinsa haitallisiin perinteisiin, niin ettei niitä enää siirrettäisi tuleville sukupolville. Aihe on arkaluontoinen ja siitä keskusteleminen vaatii opettajalta rohkeutta ja taitoa opettaa. Ketään yksilöä, ryhmää, kulttuuria, kansallisuutta tai valtiota saa asettaa epäedulliseen asemaan. Opettajalla tulee olla kykyä kohdata opiskelija yksilönä ja samalla ymmärtää sekä kunnioittaa eri taustoista ja kulttuureista tulevia opiskelijoita.

Kun puhutaan haitallisista perinteistä, tarkoituksena ei ole tuomita koko kulttuuria huonona, eikä pyrkiä leimaamaan kulttuuria tai yksilöitä, vaan ottaa kantaa teon haitallisuuteen ja määrittellä se väkivallaksi tai rikokseksi. (Rautiokoski & Janhunen-Ruusuvuori 2016, 15.)

Opinnäytetyön produktiona syntyi oppimateriaalia, jota voidaan käyttää aikuisten perusopetuksen kurssimateriaalina. Oppimateriaalia voivat käyttää myös järjestöt ja koulutuskeskukset erilaisissa maahanmuuttajille suunnatuissa koulutuksissa osana demokratiakasvatusta.

3 KEHITTÄMISTOIMINTA JA MENETELMÄ

Työni tilaajana toimi Vantaan aikuisopiston aikuisten perusopetusyksikkö, jossa opiskelee tällä hetkellä 104 maahanmuuttajaa. Yli 60 vuotta vanha Vantaan aikuisopisto on Vantaan kaupungin ylläpitämä yleissivistävän aikuiskoulutuksen oppilaitos, johon kuuluvat kansalaisopisto, aikuisten perusopetus sekä aikuisten maahanmuuttajien kotoutumiskoulutuksen yksikkö. Vuosittain opiston tiloissa opiskelee 35 000 ihmistä ja työskentelee 350 tuntiopettajaa sekä 50 vakituista ammattilaista. Vantaan aikuisopistolla on pitkä historia kotouttajana ja on siksi yksi Suomen suurimmista maahanmuuttajien kouluttajista. (Vantaan kaupunki 2020.)

3.1 Lähtötilanne Vantaan aikuisten perusopetuksen yksikössä

Aikuisten perusopetus on vuoden 2018 alusta perusopetuslakiin vakinaistettu koulutusmuoto. Vantaan kaupunki on kuitenkin tehnyt tätä työtä maahanmuuttajien parissa jo vuodesta 1994. Perusopetus siirtyi aikuisopiston tiloihin vuonna 2006 koulutuspäällikkö Marja Revon johdolla.

Aikuisten perusopetus on osa yleissivistävää opetusjärjestelmää, osa aikuiskoulutusjärjestelmää ja osa aikuisten maahanmuuttajien kotoutumiskoulutusjärjestelmää. Opiskelijat elävät oppimisyhteisössä ja maailmassa, joka on kulttuurisesti, kielellisesti, uskonnollisesti ja katsomuksellisesti moninainen. Kulttuurisesti kestävä elämäntapa ja monimuotoisessa ympäristössä toimiminen edellyttävät ihmisoikeuksien kunnioittamiselle perustuvaa kulttuurista osaamista, arvostavan vuorovaikutuksen taitoja sekä keinoja ilmaista itseään ja näkemyksiään. Perusopetus lisää ymmärrystä kulttuureiden moninaisuudesta ja auttaa hahmottamaan kulttuureita menneisyyden, nykyisyyden ja tulevaisuuden jatkumoina, joissa jokainen voi itse olla toimijana. (Aikuisten OPS 2017.)

Vantaan aikuisopisto tarjoaa tällä hetkellä 17-30 -vuotiaalle maahanmuuttajille suunnattua aikuisten perusopetusta. Opetusta järjestetään opiston tiloissa Lummetie 5:ssä. Koulutuksen tavoitteena on antaa valmiudet päästä opiskelemaan ja/tai sijoittua

työelämään. Koulutusta järjestetään opetushallituksen aikuisten perusopetusta koskevien opetussuunnitelman perusteiden mukaisesti.

Perusopetus koostuu kahdesta osasta: alku- ja päättövaiheesta. Lisäksi aikuisopistossa toimii myös lukutaitovaihe, joka sisältyy alkuvaiheeseen. Lukutaitovaihe on sellaiselle opiskelijalla, jolla ei ole luku- ja kirjoitustaitoa tai taito on puutteellinen. Perusopetuksen päättötodistuksella voi osallistua yhteishakuun ja jatkaa opintoja toisen asteen koulutuksessa. Opetus on ryhmämuotoista yleisopetusta. Opiskelijat edustavat useita eri kansallisuuksia ja kulttuureita ja heidän taustansa sekä opiskeluvalmiutensa ovat hyvin vaihtelevia.

Vantaan aikuisopistossa toimii tällä hetkellä 2 päättövaiheen ryhmää, jossa opiskelijat opiskelevat aikuisten perusopetuksen päättövaiheen oppiaineita opetussuunnitelman mukaisesti. Toimin toisen päättövaiheen ryhmän opettaja ja vastaan ryhmäni opintojen etenemisestä. Kevätlukukauden 2021 päätyttyä opiskelijat hakeutuvat yhteishaussa toisen asteen opintoihin.

3.2 Kehittämistoiminta

Kehittämistehtäväni on kulttuurisensitiivisesti toteutettu ihmisoikeuskasvatustyö, jonka avulla lisätään opiskelijan tietoisuus kunniaväkivallasta ja sen haitallisista ilmiöistä. Kehittämistyön tarkoituksena oli luoda Vantaan aikuisopistoon pysyvät rakenteet, jossa voidaan vaikuttaa opiskelijoiden mahdollisiin kunnia- ja kulttuurin käsityksiin ja toimintatapoihin.

Vantaan aikuisopistossa on tehty vuosikymmeniä tärkeää ja tuloksellista kotouttamistyötä maahanmuuttajien parissa. Kunnia- ja kulttuuriin ei ole kuitenkaan kiinnitetty juurikaan huomiota. Olen kohdannut työssäni ilmiöön liittyviä konflikteja, eivätkä ne aina johda toivottuun lopputulokseen. Uskon lisäksi, että moni tapaus jää kokonaan kertomatta, koska se ei kuulu kulttuurin tapoihin. Kertominen voi sitä vastoin pahentaa tilannetta ja johtaa väkivaltaisempiin tilanteisiin. Haluttomuus voi johtua myös tietämättömyydestä tai luottamuksen puutteesta viranomaisiin ja suomalaisen tapaan toimia kyseisissä tilanteissa.

Kulttuureista ja sen haitallisista ilmiöistä sekä vaihtoehtoisista toimintamalleista väkivallan tilalle tulisi olla mahdollisuus keskustella avoimesti ja ihmisoikeuksien korostaminen ja esille tuominen on keskeistä. Ennaltaehkäisevällä työllä, jossa

vaikutetaan yhteisön käsityksiin ihmisoikeuksista ja kunniaista, on mahdollista vaikuttaa haitallisiin perinteisiin ja kitkeä niitä pois. (Rautiokoski & Janhunen-Ruusuvuori 2016, 18.)

Kunniaan liittyvään väkivaltaan voidaan siis tuloksekkaimmin puuttua vaikuttamalla yhteisöihin ja ihmisten käsityksiin ja toimintatapoihin. Vaikuttamistyön tulisi alkaa jo mahdollisimman aikaisessa vaiheessa ja siksi sen tulisi koskea jo kotoutumisprosessin alussa olevia maahanmuuttajia.

Kotoutumisprosessin tavoitteena on tukea maahanmuuttajan ja yhteiskunnan vuorovaikutteista kehitystä, ja antaa maahanmuuttajalle yhteiskunnassa ja työelämässä tarvittavia tietoja ja taitoja (Eskola 2015). Tietojen ja taitojen lisäksi kunnia- ja kulttuurista puhuminen pitäisi siis olla olennainen osa kotouttamistyötä, koska se edistää paremmin sopeutumista Suomeen ja konkretisoi tasa-arvon ja oikeusvaltion käsitteitä maassamme. Kouluilla on tähän hyvät mahdollisuudet. Edistämällä opiskelijan oikeudentajua ja luottamusta suomalaisen yhteiskuntaa kohtaan ja tuomalla näkyväksi kunnia- ja kulttuurin haitalliset perinteet ja niiden vaikutukset yksilöön ja yhteisöön, voidaan estää tulevien sukupolvien kohtaamat vääryydet.

Kehittämistehtäväni produktiona syntyi oppimateriaali, jota voidaan käyttää joko yksittäisenä kurssina tai osana yhteiskuntaopin, terveystiedon tai elämäntutkimuksen kurssia. Oppimateriaali voisi myös palvella erilaisia kouluttajia tai järjestöjä, jossa työskennellään demokratiakasvatuksen ja kotouttamisen parissa.

Kehittämistyöni opintojakso sijoittui syyslukukaudelle 25.8–6.10.2020 väliselle ajalle. Oppitunnit sijoitettiin lukujärjestykseen kiinteiksi tunneiksi. Tapaamiskertoja oli 14 ja ne olivat 80 minuutin pituisia oppitunteja. Jokaista tapaamista varten valmistin selkokielistä materiaalia oppitunnin aiheesta, jonka opiskelija sai tunnin alussa. Ryhmä oli suljettu sekaryhmä ja näin ollen kokoonpanoon ei tullut uusia opiskelijoita. Heidän kielitaitonsa oli kehittynyt tasolle, jossa opiskeleminen ja keskusteleminen suomen kielellä sujui tyydyttävästi. Apukielenä oli mahdollista käyttää englantia ja arabiaa. Ryhmän sisäistä luottamusta ja positiivista ilmapiiriä kasvatettiin oppituntien aikana erilaisilla ryhmäytymisharjoituksilla.

Oppitunnin aiheet olivat ihmisoikeudet, tasa-arvo ja yhdenvertaisuus, tyttöjen ja naisten oikeudet, seksuaalisuus, suomalaisuus ja suomalainen yhteiskunta, väkivalta ja kunnia- ja kulttuuriväkivalta. Oppitunnit olivat hyvin informatiivisia, jossa tietoa jaettiin puolin ja

toisin. Opiskelijat saivat myös tietoa erilaisista tukipalveluista, jossa autetaan väkivallan tai sen uhan alla olevia uhreja.

Kehittämistyöni sisältää Istanbulin sopimuksen toimeenpanosuunnitelman 2018-2021 (Sosiaali- ja terveysministeriö 2017) mukaisia ennaltaehkäisyyn liittyviä toimenpiteitä. Oppituntien aikana edistetään opiskelijoiden sosiaalista ja kulttuurista käyttäytymismallien muuttamista, jonka tarkoituksena on poistaa ennakkoluuloja, tapoja, perinteitä ja kaikkia muita käytäntöjä, jotka perustuvat ajatukseen naisten alhaisemmasta asemasta tai kaavamaisiin käsityksiin naisten ja miesten rooleista. Eri-tyisesti miesopiskelijoita kannustetaan osallistumaan aktiivisesti kaikkien väkivallan muotojen ehkäisemiseen. Tiedotetaan, ettei kulttuurin, tavan, uskonnon, perinteen eikä niin sanotun ”kunnian” katsota oikeuttavan väkivaltatekoihin. Oppitunneilla lisätään yleistä tietoisuutta väkivallan muotojen eri ilmentymistä, niiden vaikutuksista ja tarpeesta ehkäistä tällaista väkivaltaa. Lisäksi varmistetaan, että asianmukaista ja oikea-aikaista tietoa tukipalveluista ja oikeudellisista toimista on saatavilla. Kurssille tuotetaan oppimateriaalia, joka on opiskelijoiden tasoon sovitettua. Materiaali käsittelee muun muassa naisten ja miesten tasa-arvoa, sukupuolirooleja, kunnioitusta, väkivallatonta ristiriitojen ratkaisemista, sukupuoleen perustuvaa naisiin kohdistuvaa väkivaltaa ja oikeutta henkilökohtaiseen koskemattomuuteen.

Kehitystoimintaani ohjaa perusopetuslaki (Perusopetuslaki 628/1998), jossa opetuksen tavoitteena on tukea oppilaiden kasvua ihmisyyteen ja eettisesti vastuukykyiseen yhteiskunnan jäsenyyteen sekä antaa heille elämässä tarpeellisia tietoja ja taitoja. Opetuksen tulee edistää sivistystä ja tasa-arvoisuutta yhteiskunnassa sekä oppilaiden edellytyksiä osallistua koulutukseen ja muutoin kehittää itseään elämänsä aikana (Perusopetuslaki 628/1998, 2§).

Kehitystoimintaani ohjaa myös kotoutumislaki (Laki kotoutumisen edistämisestä 1386/2010), jonka tavoitteena on tukea ja edistää kotoutumista, maahanmuuttajan mahdollisuutta osallistua aktiivisesti suomalaisen yhteiskunnan toimintaan ja tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta sekä myönteistä vuorovaikutusta eri väestöryhmien kesken.

Kehitystoimintaani ohjaa lisäksi sekä tasa-arvolaki (Lakin naisten ja miesten tasa-arvosta 609/1986) että Istanbulin sopimus naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemisestä ja torjumisesta (Euroopan neuvoston yleissopimus naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemisestä ja torjumisesta 375/2015).

Viranomaisten ja koulutuksen järjestäjien sekä muiden koulutusta tai opetusta järjestävien yhteisöjen on huolehdittava siitä, että työillä ja pojilla sekä naisilla ja miehillä on samat mahdollisuudet koulutukseen ja ammatilliseen kehitykseen. On myös huolehdittava, että opetus, tutkimus ja oppiaineisto tukevat tämän lain tarkoituksen toteutumista. (Lakin naisten ja miesten tasa-arvosta 609/1986, 5§.)

Valtioneuvoston asetuksen naiseen kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemisestä ja torjumisesta (53/2015, 1§) tavoitteena on muun muassa suojella naisia kaikilta väkivallan muodoilta sekä ehkäistä ja poistaa naiseen kohdistuvaa väkivaltaa ja perheväkivaltaa ja saattaa väkivallantekijät syytteeseen. Laki edistää kaikkien naisten syrjinnän muotojen poistamista sekä naisten ja miesten välistä tosiasiallista tasa-arvoa, myös voimaannuttamalla naisia.

3.3 Kehittämistyön menetelmät

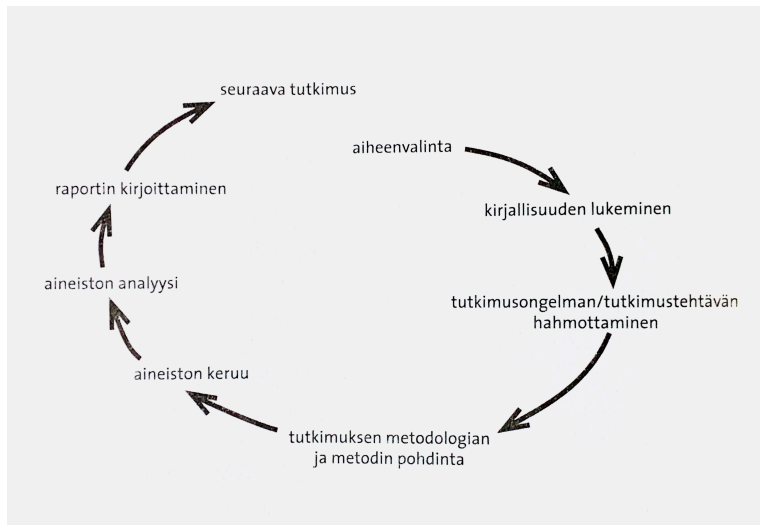
Opinnäytetyöni menetelmä on laadullinen eli kvalitatiivinen tutkimus. Se sopii hyvin sosiaalisten ongelmien tutkimiseen ja toiminnan kehittämiseen. Tutkimusotteeni on käytännönläheinen ja ongelmalähtöinen, ja sen tehtävänä on selvittää miten ilmiö vaikuttaa opiskelijoiden elämään ja tulevaisuudensuunnitelmiin. Aineistonkeruumenetelmät ovat haastattelu, kysely, havainnointi ja kirjallisuus ilmiöstä. Aineiston analysoimiseksi käytin sisältöanalyysiä.

Tutkimus rajoittuu pieneen tutkittavien määrään, Vantaan aikuisopetuksen perusopetuksen maahanmuuttajaopiskelijoihin. Tuloksena on työkalu, jota voidaan käyttää kunniaväkivallan ilmiön tietoisuuden lisäämiseen ja kitkemiseen. Teoreettisen viitekehyksen avulla sain kokonaiskuvan ilmiöstä, sen historiasta ja siihen vaikuttaneista malleista.

Laadullisen tutkimuksen tavoitteena on ymmärtää tutkimuskohteena olevia ilmiöitä tutkittavien näkökulmasta, jolloin laadullinen tutkimus kohdistuu laatuun, ei määrään. Tutkimuksen teoreettinen viitekehys voi olla väljempi ja tutkimustehtävät voivat muotoutua tutkimuksen kuluessa. (Tuomi & Sarajarvi 2009, 150.)

Tutkimuksen eteneminen on kuvattu spiraalina (Kuva 3). Tutkimus lähtee liikkeelle aihevalinnasta, jonka jälkeen aloitetaan tutustuminen aiheen kirjallisuuteen perin pohjin. Tämä auttaa hahmottamaan muun muassa sen, mitkä olisivat mielekkäitä tut-

kimisongelmia tai tutkimustehtäviä ja miten ongelmaan tai tehtävään haetaan vastausta. Tässä kohden perehdytään aiempaan tutkimustietoon sekä laadullisen tutkimusotteen metodologiaan. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 151-152.)

Kuva 3. Laadullisen tutkimuksen tutkimusspiraali (Tuomi & Sarajärvi 2009, 151).

Laadullisen lopputyöni aihevalinnaksi valikoitui kunniaan liittyvä väkivalta. Kirjallisuuskatsaukseni oli kuvaileva. Sen tarkoituksena oli kuvata ilmiö, miten sitä on aiemmin tutkittu, mitä siitä tiedetään entuudestaan sekä tulevaisuuteen liittyviä haasteita. Lisäksi kirjallisuuskatsauksen tehtävänä oli selvittää, millaisia käsitteitä aiheeseen liittyy. Tutkimustehtäväksi valikoitu ilmiön tietoisuuden lisääminen ja sen ennaltaehkäisevä työ. Näen sen tärkeänä osana kotoutumistyötä ja siksi yhteiskunnallisesti merkittävänä työnä. Niin kauan kuin tätä haitallista ja ihmisoikeuksia loukkaavaa toimintaa tapahtuu tietyissä yhteisöissä, kotoutuminen Suomeen tai mihin tahansa muuhun hyvinvointivaltion on haastavaa. Kehittämistyöni avulla tieto ilmiöstä ja sen haitallisuudesta lisääntyvät.

Minulla oli jo tietoa ilmiöstä pitkän, 20 vuotta kestäneen työurani ansoista, ja jonkinlainen käsitys siitä, miten se vaikuttaa opiskelijoiden elämään. Käsitykseni vahvistui teorian ja käytännöntyön myötä ja tehtäväni tärkeys korostui entisestään.

Tutkittavien ryhmäksi valikoitui 16 henkinen opiskelijaryhmä, jonka kielitaito oli kehittynyt sellaiselle tasolle, että opettaminen ja keskusteleminen suomen kielellä oli mahdollista. Minulla oli mahdollista käyttää myös englantia ja arabiaa apukielinä. Tutkimusaineistoksi valikoituivat kokemuksellinen eli hiljainen tieto, oppituntien aikana tekemäni havainnot, keskustelut opiskelijoiden kanssa, strukturoitu kyselylomake (liite 2.) sekä kolmelle opiskelijalle suunnattu avoin eli keskustelunomainen

haastattelu. Aineiston analysoimiseksi käytin perinteistä perusanalyysimenetelmänä käytettyä sisältöanalyysiä. Aineiston avulla tutkitaan ilmiötä ja analyysin avulla on tarkoitus tuottaa sanallinen ja selkeä kuvaus ilmiöstä.

3.4 Eettiset kysymykset

Tietosuojalain keskeisin tavoite on toteuttaa lainsäädännöllisin keinoin ihmisten yksityiselämän suojaa. Tällöin henkilötietoja kerätään ja käytetään asianmukaisella tavalla. Sen tarkoituksena on toteuttaa yksityiselämän suojaa ja muita yksityisyyden suojaa turvaavia perusoikeuksia henkilötietoja käsiteltäessä sekä edistää hyvän tietojenkäsittelytavan kehittämistä ja noudattamista. (Kuula 2011.)

Yksityisyyden mieltää jokainen omalla tavallaan tilanteesta riippuen, jolloin tutkittava itse päättää, mitä itsestään ja ajatuksistaan haluaa tutkimuksen käyttöön antaa ja mitä ei. Henkilötietojen käsittely sisältää tutkimusaineiston kaikki vaiheet: aineiston kerääminen, muokkaaminen, anonymisointi, analysointi, luovuttaminen tai näyttäminen toiselle tutkijalle sekä lopulta aineiston arkistointi. (Kuula 2011.) Tässä opinnäytetyössä rekisterinpitäjäksi määräytyy itse opinnäytetyön tekijä.

Tutkimusta varten henkilötietoja saa käsitellä tutkittavan henkilön antama suostumus, jonka edellytyksenä on tutkimussuunnitelma. Arkaluonteisen aiheen vuoksi suostumuksen tulee olla nimenomainen. Se tulee olla kirjallinen ja siitä täytyy ilmetä, minkälaisen henkilötietojen käsittelyyn lupa on annettu. Henkilötietolaissa määritelty vaitiolovelvollisuus koskee kaikkia henkilötietoja sisältäviä tutkimusaineistoja kerääviä henkilöitä. Erityistä huolellisuutta täytyy noudattaa arkaluonteisia tunnistellisia aineistoja käsiteltäessä. Arkaluonteisia aiheita ovat rotua tai etninen alkuperä, henkilön yhteiskunnallinen, poliittinen tai uskonnollinen vakaumus tai ammattiliittoon kuuluminen, rikollinen teko, rangaistus tai muu rikoksen seuraamus, henkilön terveydentila, sairaus tai vammaisuus tai häneen kohdistettuja hoitotoimenpiteitä tai niihin verrattavia toimia, henkilön seksuaalinen suuntautuminen tai käyttäytyminen tai henkilön sosiaalihuollon tarve tai hänen saamia sosiaalihuollon palveluja, tukitoimia ja muita sosiaalihuollon etuuksia. (Kuula 2011.)

3.5 Tutkittavien informointi

Tutkimusaiheen kuvaus tulee esitellä tutkittaville. Lisäksi on myös tärkeä informoida tutkittavia tutkimusaineiston käsittelystä ja kohtalosta. Tutkittaville annetaan

suullisesti tietoa siitä, mikä tai mitkä ovat tutkimuksesta vastuussa olevat tahot ja keneen voi ottaa yhteyttä lisätietojen saamiseksi tutkimuksesta. (Kuula 2011.) Tutkittavalle tulee myös kertoa, että hänellä on mahdollisuus keskeyttää koska tahansa ja mistä syystä tahansa. Yksityisyyden suojaamiseksi ja luottamuksella annettavien tietojen suojaamiseksi aineistoa tullaan säilyttämään vain niin kauan kuin tutkimuksen käytännön toteuttaminen sitä edellyttää. Aineisto on anonymisoitu eli aineistosta ei voi välittömästi tunnistaa tutkittavia. Tutkimusaineisto tullaan pitämään lukitussa paikassa tutkimuksen ajan ja se on tarkoitettu vain tätä lopputyötä varten. Sitä ei tulla luovuttamaan viranomaisille, medialle tai muille tahoille.

Tutkimusaiheen kuvauksesta, menettelytavoista, tutkimusaineiston käsittelystä ja kohtalosta kerrottiin opiskelijoille kurssin ensimmäisellä oppitunnilla. Opiskelijoille kerrottiin myös, että tutkimukseen osallistuminen on täysin vapaaehtoista ja on mahdollista keskeyttää milloin tahansa ja ilman erillistä syytä. Suostumus oli kirjallinen, ja siitä selvisi, millaiseen henkilötietojen käsittelyyn lupa on annettu (Liite 1).

4 KESKEISET KÄSITTEET

4.1 Kulttuurisensitiivinen opetus

Oppimistilanteet ja kasvatuskontekstit ovat muuttuneet moninaisemmiksi maailman muuttumisen myötä, yhtenäistymisen ja muuttoliikkeen seurauksena. Kouluissa osallistuu enenevässä määrin opiskelijoita, joilla on monikulttuurinen ja monikielinen tausta. Tästä syystä opiskelijan kieli- ja kulttuuritausta tulee ottaa huomioon opetuksessa. Suomen koulutusjärjestelmän perusta pohjautuu siihen, että oppilaat nähdään yksilöinä ja tämä tulee huomioida opetusta järjestettäessä. (Paksuniemi 2019, 16; Opetushallitus 2014.)

Kulttuurisensitiivisyydellä tarkoitetaan siis kaikista kulttuuritaustoista tulevien ihmisten kunnioittamista sekä syrjimättömän ilmapiirin rakentamista ja vaalimista. Se on halua, kykyä ja herkkyyttä ymmärtää eri taustoista tulevaa ihmistä, jolla on oikeus oman kulttuurinsa ilmaisuun ja sen kanssa hyväksytyksi ja kuulluksi tulemiseen (THL 2020). Opettajan tulee ymmärtää oppilaiden kulttuuriset taustat tasa-arvoisesti toteuttaen opetusta inklusiivisuuden periaatteiden mukaisesti. Opettajan tulee myös ymmärtää kyseisten kulttuureiden erityispiirteitä ja hankkia tarvittavia taitoja, että hän pystyy opetusta suunnitellessaan ja toteuttaessaan ottamaan huomioon kyseiset kulttuurit ja oppilaat yksilöinä. Opettajan tulee olla tietoinen myös siitä tosiasiaista,

että opiskelijat navigoivat kodin ja koulun kulttuurin välillä päivittäin. Nämä kulttuurien moninaisuudet muodostavat heterogeenisen luokkayhteisön. Myös opettajan oma kulttuuritausta on läsnä opetuksessa ja kyseinen tausta on eri kuin oppilasryhmän jäsenten tausta. Kulttuurisensitiivisyyden huomioiminen opetuksessa ei tue ainoastaan vähemmistökulttuureista tulevia oppilaita vaan teeman sisällyttäminen opetukseen laajentaa myös muiden opetukseen osallistuvien oppilaiden ymmärrystä ja kasvattaa heitä globaaliin kulttuuriseen suvaitsevaisuuteen. (Paksuniemi 2019, 16, 19.)

Inklusiivisuutta tukevia arvoja ovat yksilön ainutlaatuisuus ja arvokkuus, kouluyhteisössä kuulluksi tuleminen, arvostus ja välittäminen, osallisuus ja yhteisön toiminnan rakentaminen, henkilöstön avoin ja kunnioittava suhtautuminen kotien erilaisiin uskontoihin, katsomuksiin, perinteisiin ja kasvatuskäsityksiin. Inklusiivisuutta tukevia arvoja ovat myös ihmisyyden, jossa tulee pyrkiä totuuteen, hyvyyteen, kauneuteen, oikeudenmukaisuuteen ja rauhaan sekä taitoon käsitellä ristiriitoja. Tärkeänä arvona myös moninainen suomalainen kulttuuriperintö, joka muodostuu ja muotoutuu kulttuurien vuorovaikutuksessa. (Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014.)

4.2 Ihmisoikeuskasvatus

Perusopetuslain (2014) mukaan opetuksen tavoitteina on muun muassa tukea oppilaiden kasvua ihmisyyteen ja eettisesti vastuukykyiseen yhteiskunnan jäsenyyteen. Ihmisoikeuskasvatus on kaikki sellainen koulutus, kasvatus ja tiedotus, joka tähtää ihmisoikeuksien ja perusvapauksien kunnioitukseen. Opetuksen tulee lisäksi edistää myös tasa-arvoisuutta. Hyvin toteutettu perus- ja ihmisoikeuskasvatus ja ihmisoikeuskoulutus voi vaikuttaa laajasti ja edesauttaa kaikkien perus- ja ihmisoikeuksien toteutumista. Se antaa ihmisille tietoja, taitoja ja ymmärrystä omien asenteiden ja toimintatapojen kehittämiseksi vahvistamaan ihmisoikeusmyönteistä kulttuuria ja siten ennaltaehkäisee ihmisoikeusloukkauksia. Tietoa annetaan ihmisoikeuksien normeista, mekanismeista ja arvoista ihmisoikeuksia kunnioittavalla tavalla voimauttaen kunnioittamaan ja puolustamaan omia ja toisten oikeuksia. (Kasa, Kouros & Skottman-Kivelä 2019, 14-15.)

4.3 Patriarkaalinen maailmankatsomus

Patriarkaalinen hierarkia on monisävytteinen ja moniulotteinen kulttuurinen elementti. Se on vaikuttanut ihmisten elämään satojen ja tuhansien vuosien ajan. Naisilla ja miehillä oli sukupuolittuneita velvollisuuksia, ja sopivaksi katsotun käyttäytymisen normeja. (Lidman 2015, 31.)

Patriarkaalinen kulttuurilla tarkoitetaan yhteiskuntajärjestystä, jossa miehet ovat sukupuolensa takia oikeutettuja. Ajatus osoittautui rakentuneen miehen tahdolle omien geeniensä jatkuvuudesta, jolloin naisen vartiointi, sekä ennen että jälkeen avioliiton solmimisen, oli keino varmistua tämä jatkumo. Naisiaan vartioivat miehet nähtiin vahvoina ja korkean statuksen omaavina, ja tästä syystä heitä kunnioitettiin yhteisössä. (Tammisalo-Savolainen 2009, 33.)

Patriarkalisessa järjestelmässä annetaan miehelle jopa uskonnollinen ja papillinen arvovalta, ja avioliitto alistetaan uskonnon säätämien lakien ja määräysten alaiseksi. Järjestelmään liittyy aina myös jalkavaimoja, moniavioisuutta sekä naisten seksuaalisuuden, uskonnollisen ja yhteiskunnallisen elämän tiukkaa ja epäinhimillistä säätelyä. (El Saadwi 2002, 190.)

Patriarkaalinen järjestys sai alkunsa taloudellisista syistä, kun yhteiskunta oli saavuttanut tietyn kehityksen vaiheen ja piti välttämättömänä yhden aviomiehen määräämistä kullekin naiselle. Miehinen järjestäytyneet yhteiskunta ymmärsi jo hyvin varhaisessa vaiheessa, että ilman tiukkaa valvontaa naiset eivät suostu alistumaan heitä ympäröiviin moraalisiin, yhteiskunnallisiin, laillisiin ja uskonnollisiin pakotteisiin. Se rakentui maanomistuksen, perimisen, isänpuoleisen sukulaisuuden ja orjien sekä naisten sortamisen varaan. Naisten piti olla yksiavioisia, että isät voisivat antaa maaomaisuutensa heille ja voitaisiin olla varmoja, että pojat perivät isänsä perimisjärjestyksessä. Sekaannus laillisen aviomiehen ja vieraan rakastajan jälkeläisten välillä merkitsisi tuhoa patriarkaliselle perheelle, joka rakentuu yksinomaan isän nimen ympärille. Vielä muutama sukupolvi sitten avioton raskaus johti Euroopassakin toisinaan suvun hylkäykseen. (El Saadawi 2002, 80-81.)

Patriarkalisessa järjestelmässä ryhmä menee yksilön ja mies naisen edelle. Ihanteellinen kotitalous on valtasuhteiltaan kuin valtakunta pienoiskoossa, jossa isäntä on hallitsija ja muu talon väki hänen alamaisiaan, jotka hänen on pidettävä kurissa ja nuhteessa (Lidman, 2015, 202). Patriarkalisessa yhteisössä eläminen on yhteisöllistä, jossa korostuu ”me-keskeisyys”. Identiteetti perustuu ryhmään, jonka

jäsen kukin on syntymästään lähtien eli yksilö määrittelee itsensä ryhmän kautta. Jokainen on riippuvainen yhteisöstään ja siksi yhteisön etu on myös sen jäsenen etu. Toisin sanoen ryhmän etu on omaa etua tärkeämpi. Yhteisön jäsenten eivät ole tasa-arvoisia. Roolijako on usein hyvin selkeä: miehillä on valta-asema naisiin nähden. (Väestöliitto 2020.)

Vanhempia ja muita auktoriteettihenkilöitä kunnioitetaan eikä heidän sanomisiaan kyseenalaisteta. Yksilöiden oletetaan käyttäytyvän roolimallien mukaisesti ja omavaltainen käytös voi johtaa yhteisöstä pois sulkemiseen (Väestöliitto 2020). Ongelmatilanteissa ulkopuoliset eivät saa puuttua, ja apua ei haeta perheen tai suvun ulkopuolelta, vaan sitä haetaan oman yhteisön sisältä. (Tammisalo-Savolainen 2009, 38.)

Kollektiivisessa yhteisössä yhteisön tuki, laaja sosiaalinen verkosto ja selkeät elämisen mallit luovat turvaa yksilölle, mutta samanaikaisesti yhteisön odotukset, tiukat moraaliset säännöt ja erilaisuuden kieltäminen rajoittavat elämistä. Ihminen ei koe olevansa vapaa. Yksilön velvollisuus on unohtaa itsensä perheen ja yhteisön hyväksi ja sen tulee alistaa oma hyvinvointinsa yhteisön hyväksymien normien alle, vaikka ne rikkoisivat yksilön ihmisoikeuksia. (Ala-Lipasti 2009, 24.)

Mieheltä vaaditaan kirjoittamattomien sosiaalisten sääntöjen perusteella, että he rakentavat sosiaalisesti kunniakkaan maineen tai ylläpitävät syntyessään saamansa mainetta. Nainen sitä vastoin on säilytettävä omaa ja perheensä kunniaa passiivisella käytöksellä. Hän voi menettää kunniansa olematta syyllinen ja siksi hänen on huolehdittava kaikesta, mikä voisi vahingoittaa naisen mainetta. (Slåen 2009, 111.)

4.4 Kunnian ja häpeän kulttuuri

Kunniaan perustuva ajattelu on ikivanha, ympäri maailmaa vallalla ollut järjestelmä ja luotu pitämään yhteiskunta järjestyksessä. Sen syntymekanismit ovat syvällä ihmisten historiassa ja patriarkaalisen yhteiskunnan lainalaisuuksissa. Kunnialla on valtava merkitys ihmisen sisäiseen maailmaan kunniakulttuurissa elävälle, jossa vallitsee patriarkaalinen perherakenne. (Ala-Lipasti 2009, 21; Aapakallio 2017.)

Myös suomalaisten esikristillisessä perinteessä sellaiset sosiaaliset piirteet kuin patriarkaalisuus, kollektiivisuus, kunnian ja häpeän käsitteet sekä lain ottaminen omiin käsiin ovat olleet olennaisia piirteitä (Tammisalo-Savolainen 2009, 37). Kunnia ja häpeän pelko määrittivät oleellisesti yksilön elämänmahdollisuuksia vielä 1800-

luvulla. Heijastumia löytyy kuitenkin edelleen asenteissamme. Kunnialla, häpeällä ja väkivallalla on tiivis kulttuuritsestä aikakaudet läpäisevä suhde. Tekijä siirtää toimintaja ratkaisumallejaan sekä käsityksiään sallitusta väkivallasta seuraaville sukupolville. (Lidman 2011, 35.)

Häpeä ja syyllisyys ovat keskeisiä käsitteitä, kun puhutaan kunnia-ajattelusta (Lidman 2011, 47). Syyllisyyden kokenut ihminen joutuu toimimaan päästäkseen häpeästä ja syyllisyydestä. Häpeällisen teon tekijä itse ja hänen perheensä kokee häpeää ja pitää kunniantoman teon tekijää syyllisenä koko perheen kunnian rikkomiseen. (Ala-Lipasti 2009, 25.)

Häpeä ja leimautuminen ovat aina liittyneet sosiaalisen aseman heikentymiseen. Häpeä on voimakas stigma, jota pelätään ja josta on vaikea päästä eroon ja sen seuraukset voivat olla yhteisöstä hylkääminen. Kun yksilön häpeällinen teko on yleisessä tiedossa, integroituminen takaisin yhteiskuntaan ei ole helppoa missään kulttuuripiireissä. Jatkuva häpeän tunne vaikuttaa myös itsetuntoon kielteisesti ja saattaa johtaa sosiaalisen eristymisen kierteeseen. Häpeästä kärsivä yrittää suojella itseään, mutta kiinnittämällä jatkuvasti huomiota pelkoihinsa hän voimistaa häpeäntunnettaan ja eristää näin itsensä sosiaalisesti. Häpeä saa ihmisen usein halveksimaan ja aliarvostamaan itseään ja voimakasta häpeää kokeva ihminen tuntee olevansa haavoittuva, paljastettu ja tarkkailun kohteena. Se on hetki, jolloin muiden uskotaan todistavan omaa tai omaan viiteryhmään kuuluvan henkilön ei-toivottua käytöstä. (Lidman 2011, 32, 47.)

Kyky kokea häpeää tarkoittaa, että muiden reaktiot ovat yksilölle merkityksellisiä, että hän haluaa olla ympäröivän yhteisön jäsen. Ihminen on yleensä vaarassa kokea häpeää, kun häneltä puuttuu kokemus rakastetuksi ja hyväksytyksi tulemisesta, kun hän tuntee itsensä heikoksi ja epäonnistuu, kun hän ei voi kontrolloida itseään tai kehoaan tai kun hän joutuu väkivallan kohteeksi. (Lidman 2011, 18.)

Kunniakulttuurissa käsitteet kunnia ja häpeä ovat siis rinnakkaiskäsitteitä, ei toistensa vastakohtia, joten määrittelemällä kunnia saadaan käänteisesti tietoa häpeästä (Lidman 2011, 18). Kunnia liitetään miehekkyteen ja häpeä taas naisen siveellisyyteen.

Kunnian säilyttäminen ja sen menettämisen pelko yhteisön silmissä on äärimmäisen tärkeää. Kunnian menetys tekee ihmisestä ja perheestään hylkiön. Siksi sen uhkaa yritetään välttää kaikin keinoin, jotta ei jouduttaisi kunnianttomuuden tilaan.

Kunniattomuus taas aiheuttaa häpeän tunnetta ja kasvojen menettämistä. Häpeän tunne voi lamauttaa ihmistä niin, ettei hän uskalla kohdata omaa perhettään tai yhteisöään (Ala-Lipasti 2009; Aapakallio 2017).

Kunnia-yhteisöjen jäsenten on muistettava, että perheen ja yhteisön oikeudet ovat tärkeämpiä kuin yksilön oikeudet. Yksilön velvollisuus on unohtaa itsensä perheen ja yhteisön hyväksi. Jos kunnia menetetään, joudutaan se äärimmäisessä tapauksissa palauttamaan kunniamurhan avulla. (Ala-Lipasti 2009, 24.) Kasvojen säilyttäminen ja menettäminen näyttelee siis suurta roolia ihmisen sosiaalisessa ympäristössä. Kunniakulttuureissa moraalitonta tekoa huolestuneempia ollaankin siitä, miltä näytetään sukulaisten tai muiden jäsenten silmissä. (Tammisalo-Savolainen 2009, 39.)

4.5 Nainen kunnia-ajattelussa

Kunniakulttuurin koko sosiaalinen järjestys on rakentunut ajatukselle kunniaista ja nainen on sidottu perheen kunnian säilytyspaikaksi. Naisen ruumis on yhteisöllisesti hyvin tärkeä, koska siihen liitetään usein koko suvun ja perheen kunnia. Kunniakäsitys nojaa tyttöjen ja naisten koskemattomuuteen ja suurta huolta aiheuttava tekijä onkin vanhemmille tyttöjen neitsyyden menettäminen. (Aapakallio 2017.) Perinteisessä, kunniaa korostavassa patriarkalisessa yhteisössä seksuaalisesti aktiivinen nainen koetaan pelottavana ja hallitsemattomana siksi naisen pitää suojella neitsyyttään, jotta hän voisi saada hyvän aseman yhteisössään. Naimattoman tytön neitsyys, suvun järjestämät avioliitot ja aviollinen uskollisuus ovat luovuttamattomia periaatteita, joista yksilö ei omien mieltymystensä takia voi luistaa. Patriarkalisessa yhteiskunnassa nainen nähdään miehen omaisuutena ja naisella on tietty arvo ja neitsyys on yksi näistä arvoista. Sosiaalisesti hyväksytyt suhteet muodostuu silloin kun mies saa yksinoikeuden naisen seksuaalisille suosionosoituksille. (Aapakallio 2017; Väestöliitto 2009, 38.)

Avioliitto onkin naisen ylin yhteiskunnallinen tehtävä ja siksi esimerkiksi arabitytöt kasvatetaan avioliittoa varten. Koulutus, työ ja uraa pidetään toissijaisina seikkoina, joiden ei tulisi viedä naisen mielenkiintoa pois hänen varsinaisesta tehtävästään vaimona ja äitinä, joka huolehtii lapsista, laittaa ruokaa ja palvelee aviomiestään. (El Saadwi 2002, 88.)

Kunniakulttuurissa perheen naiset ja lapset ovat miesten alaisia ja omaisuutta. Tyttö kuuluu isälle ja naimisiin mennessään valta siirtyy hänen miehelleen. Naisen hyvyys ja pahuus seuraa teoista. Yhteisön ja perheen normeja tottelemalla nainen saattoi tehdä miehen ylpeäksi ja kunnialliseksi, normeja uhkaamalla puolestaan naiset toivat perheelleen ja yhteisölleen häpeää. Kunnia menettäminen liittyykin yleisimmin naisen käyttäytymiseen, mutta myös miesten epäsopiva seksuaalinen käyttäytyminen aiheuttaa perheen kunnian menetyksen. (Ala-Lipasti 2009, 24.)

Uskomukset naisista suvun kunnian kantajina on edelleen iskostettu monen mieleen, mikä puolestaan saa heidät hyväksymään niin kutsutut kunniarikokset. Naisia pidetään pelossa, jotta he tietäisivät, että yksikin väärä liike tai ilkeä juoru voi hetkessä maksaa heidän henkensä. (Husseini 2014, 59.)

Patriarkaatti ja sukupuolittuneet valtasuhteet eivät ole kadonneet nyky-yhteiskunnasta. Ne saattavat näkyä lestadiolaisten, romanien, Jehovan todistajien ja ortodoksien, sekä joidenkin maahanmuuttajataustaisten yhteisöjen tulkinnoissa perheestä, mutta myös niin sanotun kanta- tai valtaväestön keskuudessa (Lidman 2015, 74). Naisen alamaisuus miehelle on tuttua myös Suomen lähihistoriassa. Vaimo vapautui miehensä edusmiehisyydestä vasta vuoden 1930 avioliittolaissa. (Ala-Lipasti 2009, 20.)

Kunniakulttuurissa naisen ihanteellinen sukupuolirooli on siis sidoksissa naistyypilliseen kunniaan, jolle annetaan seksuaalistuneita merkityksiä eli naisen sukupuolen kontrollia, tavoitetta elää ja olla muiden odotusten mukaisesti. Kunnia rakentuu siveyden, vaatimattomuuden ja tottelevaisuuden hyveiden varaan. Roolien mukainen käytös on tärkeää, koska se vaikuttaa myös muun perheen ja koko suvun kunniaan. Nainen, joka ei täytä siveyden, tottelevaisuuden ja moraalin odotuksia, leimautuu helposti epäilyttäväksi ja varalliseksi, kunniaattomaksi naiseksi. Yhteisössä naimattoman tytön neitsyys, suvun järjestämät avioliitot ja aviollinen uskollisuus ovat luovuttamattomia periaatteita, josta yksilö ei omien mieltymystensä takia voi luistaa. Naisen siveyteen kohdistuvat epäilyt ja teot ovat tapa loukata häntä lähellä olevia miehiä. Niinpä ne saavat helposti väkivallan leimahtamaan. (Lidman 2011, 115-116.)

4.6 Väkivalta

Jokaisella ihmisellä on sukupuolestaan riippumatta potentiaalinen kyky käyttää väkivaltaa muita kohtaan sekä joutua itse sen kohteeksi (Lidman 2015, 22). Aggressiivisuus on välttämätön ominaisuus, mutta sen hallinta on taito, joka opitaan toiselta ihmiseltä. Väkivaltainen käyttäytyminen ja aggressiivisuus on luontainen keino ja välttämätön ominaisuus, joka johtuu etupäässä ihmisen keinottomuudesta sietää ja säädellä kielteisiä tunteita. Se on epätoivoinen keino yrittää vapautua tuskallisista tunteista ja keino suojautua häpeän ja avuttomuuden tunteilta. Kun ihminen turvautuu väkivaltaan, hän on sietämättömässä, hapettomassa ja mielettömässä ahdingon tilassa. (Törrönen 2009, 65, 115.)

Väkivaltaa voidaan selittää väkivaltaa kannattelevilla kulttuurisilla ja yhteiskunnallisilla syillä. Sen on taito, joka opitaan toiselta ihmiseltä ja osoitetaan voimaa ja vahvuutta.

Väkivalta ei erottele sosiaalisia, etnisiä, tai uskonnollisia ryhmiä. Sen ilmenemismuotoihin vaikuttavat aina paikallinen kulttuuri ja yhteiskunnan rakenteet ja siksi selitysmalleja on monenlaisia. (Romppanen 2009, 58.)

Kulttuuri ja väkivalta kulkevat käsi kädessä. Se mikä nykyihmiselle on väkivaltaa, saattoi olla ennen välttämättömyyttä, oikeutta ja kohtuutta (Lidman 2009, 106). Kulttuuri on yksi tapa jakaa epätasa-arvoa ihmisten kesken. Jotkut ovat väkivallan keskiössä ja sanovat miten asioiden tulee olla. (Ala-Lipasti 2009, 21.)

Väkivalta ja alistaminen ruokkivat toisiaan ja joskus väkivaltaan tarttuu alistettu ja nöyryytetty ihminen. Yhteisön ulkopuolelle jätetty, leimautunut ja voimakkaita kielteisiä tunteita tunteva saattaa myös purkaa vihansa muihin. (Lidman 2011, 190.)

Lagerspetzin (1998) selittää väkivaltaan ja perheväkivaltaan altistaviksi tekijöiksi erilaiset taustatekijät lapsuudessa. Hän kertoo, että esimerkiksi väkivallan tekijä on lapsena itse joutunut toisten aggressiivisuuden tai väkivallan kohteeksi tai hän on nähnyt muiden ihmisten, erityisesti läheisten ja hänelle merkityksellisten ihmisten, käyttäytyvän aggressiivisesti tai väkivaltaisesti. Väkivallan tekijällä ei ole myöskään ollut lapsena lähiympäristössä samastumiskohteina ja sosiaalisen oppimisen malleina aikuisia, jotka ratkaisevat ristiriitatilanteita harkitusti tai hänen omaa aggressiivisuuttaan ei ole kontrolloitu ja ohjattu ilman väkivaltaa tai kuristusta. Lisäksi Lagerspetzin (mts.) kertoo, että väkivallan tekijältä on puuttunut lämpöä ja

empatiaa sekä riittävän turvallisia kiintymyssuhteita. Väkivaltaa voidaan siis selittää väkivaltaan kannustavilla, sen mahdollistavilla ja väkivaltaista toimintatapaa kannattelevilla kulttuurisilla ja yhteiskunnallisilla syillä.

Kulttuurit, joissa verikosto tai oman kunnian puolustaminen voi olla tällainen velvoite, fyysinenkin väkivalta voi olla määrätilanteissa suorastaan velvollisuus (Lagerspetzin, 1998). Kun väkivallan käyttö on kulttuurisesti hyväksyttyä, siihen altistavat köyhyys, koulutuksen puute ja arkielämän vaikeudet sekä hierarkkinen, autoritäärinen ja patriarkaalinen yhteisö rakenne (Lidman 2011, 69).

4.7 Sukupuolistunut väkivalta

Suomessa naisiin kohdistuva väkivalta on kansainvälisesti tunnistettu ihmisoikeusongelma. Vaikka Suomessa on vahvat perinteet viranomaisten ja järjestöjen yhteistyöllä, ja järjestöt ovat mukana usean artiklan toimeenpanossa, Euroopan unionin perusoikeusviraston vuonna 2014 julkaiseman tutkimuksen (European Union agency for fundamental rights 2014) mukaan suomalaisnaisista 30-39 % oli kokenut fyysistä tai seksuaalista väkivaltaa nykyisen tai entisen kumppaninsa taholta 15 vuotta täytettyään.

Väkivalta on keino valta-aseman saavuttamiseksi. Väkivallassa oleellista ovat seuraukset; se muuttaa kokijoita, tekijöitä ja heidän suhteitaan sekä koettua sosiaalista tilaa. (Ronkainen 2017, 22.) Yksi tärkeä väkivallan kulttuurista ja yhteiskunnallista merkityksellistämistä ohjaava tekijä on sukupuoli, jolla on erityinen merkitys väkivallan syntymisessä ja kokemisessa sekä käytetyn väkivallan muodoissa. Sukupuolella on merkitystä myös siihen, miten todennäköistä on joutua tietynlaisen väkivallan uhriksi tai olla sen tekijä. (Lidman 2011,29.)

Naisten ja miesten kokemat ja tekemät väkivallan muodot ovat erilaisia ja tapahtumien kontekstit eroavat ja ovat tavalla tai toisella sukupuolittuneita. Kun väkivaltaa katsotaan kuitenkin tekoina, suuremmaksi osaksi kyse on miesten toiminnasta, mutta myös miesten uhriutumisesta. Erityisesti kollektiivinen, poliittinen ja ryhmien harjoittama väkivalta on miehistä. (Ronkainen 2017, 29.)

Sukupuolittuneen väkivallan käsitteellä pyritään tuomaan esiin, miten erilaiset väkivallan ja epätasa-arvon tai alistamisen muodot kietoutuvat toisiinsa muodostaen naisiin kohdistuvan väkivallan dynamiikan. Käsitteen ymmärtämisen ja selittämisen tavat näkyvät väkivallan tekijöiden kuvassa. Yksi keskeinen selitys sille, miten naisiin

kohdistuva väkivalta poikkeaa luonteeltaan miehiin kohdistuvasta, on seksuaalisuuden ja sukupuolen keskinäinen yhteys. Naiset kokevat miehiä useimmin seksuaalista tai seksuaalisesti väritynyttä väkivaltaa, joka korostuu kulttuurisesta kontekstista riippumatta. (Lidman 2015, 22.)

Sukupuolittunut väkivalta on ihmisloukkaus, joka jatkuvasti pitää yllä ja vahvistaa naisen ja miesten epätasa-arvoa. Sen poistaminen on yhteiskunnallinen haaste, joka vaatii historiallisen ja kulttuurisen ulottavuuden ymmärtämistä. (Lidman 2015, 54.)

4.8 Kunniaan liittyvä väkivalta

Kunniaväkivalta on väkivaltaa, jossa uhrin omaa elämänhallintaa heikentävät hänen omat läheisensä. Läheisyys muuttuu kontrolloinniksi, hallitsemiseksi ja vahingoittamiseksi. (Tammisalo-Savolainen 2009, 31.) Kunniaan liittyvää väkivaltaa määrittelee yhteisöllisyys ja kunnia-ajattelu, joka rakentuu patriarkaalisen hierarkian ja epätasa-arvoisten sukupuoliroolien varaan: naisen rooli on olla siveä ja tottelevainen ja noudattaa yhteisön tiukkoja seksuaalisiveyteen nitoutuvia moraalisiin sääntöihin. Kunnian tahraamiseksi voi yhteisön silmissä riittää hyvinkin pieni poikkeama työltä tai naiselta odotettavasta käyttäytymisestä. (Hong 2019, 14, 21.) Väkivaltateoilla pyritään välittämään viesti perheen ulkopuolisille siitä, että perhe arvostaa kunnianormien mukaista käytöstä ja on valmis kunnian palauttamiseen (Karimi 2009, 159-160). Tekijä on mies ja usein naisen lähin holhooja, siis hänen isänsä, aviomiehensä, veljensä tai setänsä, joka kokee tekonsa sekä oikeudekseen että velvollisuudekseen ja saa yleensä oman yhteisönsä vähintäänkin hiljaisen ymmärryksen. (Lidman 2011, 193.)

Kunniaväkivalta voidaan nähdä yhteisöllisyyden nurjana puolena ja on perusteltavissa ilmiön historiallisten ja kulttuuristen lähtökohtien kautta. Se kertoo kulttuurin arvoista ja asenteista, joka kietoutuu sekä häpeän että kunnian ympärille. On kuitenkin tärkeää ymmärtää, että se ei silti määrittele kulttuurin kokonaisuutta. (Lidman 2011, 195; 2015, 195.) Kulttuuri on nähtävä osana sitä kontekstia, jossa kunniaväkivaltaa tapahtuu (Tammisalo-Savolainen 2009, 33).

Nyky-yhteiskunnissa ilmenevän kunniaan liittyvän väkivallankäytön muodot, motiivit ja mekanismit ovat suoraan kytköksissä käsitykseen sukupuolijärjestelmästä, mikä on patriarkaalisille kulttuureille ominaista. Se on miesvaltaiseen arvomaailmaan nojaava sukupuolimoraali. (Karimi 2009, 159.)

Kunnialla, häpeällä ja väkivallalla on tiivis, sekä kulttuurit että aikakaudet läpäisevä suhde. Vaikka tekijä on usein mies, siirtävät molemmat sukupuolet toiminta- ja ratkaisumallejaan sekä käsityksiään ”sallitusta” väkivallasta seuraaville sukupolville. (Lidman 2011, 188.) Siksi kunniaan liittyvää väkivaltaa esiintyykin sellaisissa kulttuurisissa yhteyksissä, jossa kunnialla on keskeinen merkitys. Sen ymmärtämisen avaimia ovat kollektiivinen, kunniaa korostava ja häpeää kaihtava kulttuuri sekä patriarkaalinen hierarkia. Sen määritteleviä tekijöitä ovat kunnian korostunut merkitys ja sen kääntöpuolella häpeän pelko, kollektiivisten arvojen hallitsevuus suhteessa yksilön päätösvaltaa, patriarkaalisen hierarkian ja sukupuolittuneiden seksuaalinormien keskeisyys sekä väkivallan sallittavuus tietyissä tilanteissa. Häpeä tarkoittaa kunnian puutetta ja ne selittävätkin toisiaan: määrittelemällä kunnia saadaan käänteisesti tietoa häpeästä. (Lidman 2011, 18, 2015, 196.)

Vaikka kunniaväkivalta suurelta osin tapahtuukin oman perheen ja suvun kesken, se ei kuitenkaan ole sama asia kuin lähisuhde- tai perheväkivalta. Erottavana tekijänä perhesuhdeväkivallasta on tiivis yhteisöllisyys, yhteisölliset kontrollimallit sekä patriarkaaliset käsitykset sukupuolimoraalista, sukupuolten välisistä suhteista, kunniaista ja naisten oikeuksista, tyttöjen koulutuksen väheksyminen tai neitsyyden ihannointi. Koska kunniaväkivalta on läheisesti sidoksissa naisen seksuaalisuuteen, onkin luonnollista, että uhrina on yleensä tyttö tai nainen ja väkivaltateon tekee tyypillisesti naista lähellä oleva mies, kuten isä, aviomies, veli tai setä. (Lidman 2011, 193, 194; 2015, 200.)

Kunniaväkivallan uhka on olemassa jatkuvasti sitä pelkää koko yhteisö. Pelkkä huhukin voi saada aikaan väkivaltatekoja. Nainen tai tyttö pelkää sitä, mitä hänelle tapahtuu, jos hän rikkoo sääntöjä. Isä ja suvun miespuoliset sukulaiset pelkäävät sitä, mitä heidän tulee tehdä, jos nainen rikkoo sääntöjä. Äidit ja sisaret pelkäävät sitä, mikä heidän asemansa ja rangaistuksena on, jos perheen sisar tai tyttö käyttäytyy sopimattomasti. Lisäksi myös viranomaiset, päättäjät ja poliitikot pelkäävät asian arkaluontoisuuden takia, etteivät toiminnallaan tee tilannetta vielä vaarallisemmaksi tai leimaudu rasistisiksi. (Ala-Lipasti 2009, 36.)

Karimin (2009, 159) kertoo, että kunniaan liittyvän väkivallan skaala on laaja. Se kattaa uhkailusta aina kunniamurhaan. Sen muotoja ovat muun muassa ystäväpiirin rajoittaminen, pukeutumisen rajoittaminen, liikkumisen rajoittaminen, ajankäytön tiukka kontrollointi, uhkailu, pakkoavioliitot, fyysinen ja psyykkinen väkivalta,

raiskaus avioliitossa, naisten sukuelinten silpominen, pakottaminen itsemurhaan tai sen lavastaminen sekä kunniamurha.

Suomalaisessa yhteiskunnassa näkyvintä kunniaan liittyvää väkivaltaa ovat henkisen väkivallan erilaiset muodot, kuten naimaikäisten tyttöjen liiallinen vapauden kontrollointi, avioliittoon pakottaminen tai suvusta ja perheestä hylkääminen (Sisäministeriö 2019). Kunniaväkivaltateot eivät kohdistu vain naisiin ja tyttöihin eivätkä sitä harjoita vain miehet. Myös naiset voivat osallistua yhteisöjen naisia kontrolloivan järjestyksen ylläpitämiseen. (THL ja Sisäministeriö 2019.)

Kunniaan liittyvä väkivalta liitetään usein maahanmuuttajiin, mutta sitä voi ilmetä myös monikulttuurisissa avioliitoissa ja perheissä sekä 2. ja 3. sukupolven maahanmuuttajaperheissä. Ilmiö on ajankohtainen myös Suomessa asuvien muiden vähemmistöjen keskuudessa. Historiantutkijan Palmun (2020) mukaan roomanikulttuuri on perinteisesti ollut hyvin patriarkaalinen ja hierarkkinen kulttuuri, jossa maailma jakautuu symbolisesti puhtaisiin asioihin, joita edustavat miehet ja ei-puhtaisiin, joita edustavat naiset.

4.8.1 Kunniaväkivalta sosioekonomisena ilmiönä

Tietyissä yhteisöissä perheen kunnia on edellytys heidän taloudelliselle hyvinvoinnille. Toisin sanoen kunnian menetys vaikuttaisi kaikkien perheenjäsenten toimeentuloon. Jos heidän asemaansa yhteisössä heikkenee tai se viedään pois, kukaan perheen muista lapsistaan ei voi mennä naimisiin. Heidät suljetaan pois yhteisöstä. Maahanmuuttajaperheet, vaikka ovatkin asettuneet jo uuteen maahan, luovat edelleen tiiviit sosiaaliset suhteet yhteisöönsä ja kotimaansa sukulaisiin hyvinvoinnin ja avioliiton tulevaisuudennäkymien varalta esimerkiksi avioitumalla kotimaassaan olevien serkkujen kanssa tai työskentelemällä sukulaisten yrityksessä. Jos huhu tyttären tai vaimon epäsovivasta käyttäytymisestä on levinnyt perheen ulkopuolelle, jotkut aviomiehet ja / tai vanhemmat saattavat tuntea, että heidän on toimittava maineensa turvaamiseksi. (Korteweg 2011.)

4.8.2 Kunniaväkivalta sosiaalisena ilmiönä

Kunniaväkivalta on myös sosiaalinen ilmiö, joka muuttuu ajan myötä. Siihen vaikuttavat kulttuuristen, poliittisten ja taloudellisten voimien muutokset, joihin perheenjäsenet kuuluvat. Maahanmuutto on itsessään erillinen voima, joka muuttaa kunniaan liittyviä merkityksiä ja käytäntöjä. Se aiheuttaa muutoksia sosiaalisissa

malleissa sekä maahanmuuttajille että niitä vastaanottavalle yhteiskunnalle. Esimerkiksi naiset, jotka elivät ennen lähellä kotia ja yhteisössä, siirtyvät työelämään. Se vie heitä pois kodin ja yhteisön läheltä. Lisäksi naiset saattavat saavuttaa taloudellisen itsenäisyyden, jota heillä ei aikaisemmin ollut. Tämä vastaavasti heikentää miehen asemaa ja statusta perheen päänä. (Korteweg 2011.)

5 USKONTO ON VÄKIVALLAN VÄLINE

Historia on osoittanut talouden ja uskonnon välisen läheisen yhteyden sekä yhteiskunnan taloudellisten suhteiden ja siellä vallitsevien moraal- ja seksuaaliarvojen välisen yhteyden. Taloudelliset tarpeet, jotka heijastuvat poliittisina muutoksina ja välttämättömyyksiä, muovaavat oleellisella tavalla mihin suuntaan seksuaalielämän normit, inhimillinen moraal ja arvot kulkevat. Uskontoa käytetään usein perinteisissä yhteiskunnissa keskeyttämään tai kokonaan estämään tutkijoiden ja totuuden etsijöiden ponnistelut. Se on poliittisten ja taloudellisten voimien väline, joka palvelee samaa päämäärää, jonka avulla lait, kasvatusta, poliisivoimat tekivät kuolemattomaksi patriarkaalisen perhejärjestyksen. (El Saadwi 2002, 23, 232.)

Kunniaan liittyvä väkivalta ja kunniamurhat ovat kulttuurin tuote, mutta niiden jatkuminen liittyy, ainakin osittain, uskontoon. Kunniamurhat voidaan nähdä osana tiettyjen yhteiskuntien konservatiivista patriarkaalista kulttuuria, jota muun muassa islamin tulkinta paikoin lujittaa, sillä perinteinen muslimietiikan siveyskäsitelmä ja naisen siveyden korostaminen ovat omiaan lujittamaan Lähi-idän sekä Etelä- ja Keski-Aasian kulttuurien vanhoja kunniakäsitelmiä. (Luopajarvi 2004, 195.)

Kunniaväkivaltateot eivät määrittele kulttuurin kokonaisuutta eivätkä millään tavalla määritä kaikkia maailman muslimeita. Teoille yleensä löydy vakavasti otettavaa perustetta uskonnosta. (Lidman 2015, 195-196.) Islamin laki kieltää murhaamisen ja erityisen jyrkästi toisen muslimin murhaamisen ja siksi kunniaväkivalta ja kunniamurhat ovat islamin lain loukkauksia (Hämeen-Anttila 2017, 254). Uskonto ei siis ole väkivallan syy vaan uskonnon kulttuurien tulkinta saattaa edistää väkivaltaa hyväksyviä asenteita tai rohkaista pyrkimään tiettyihin päämääriin väkivaltaa kaihtamatta. Se on globaali ilmiö, eikä ole uskontosidonnaista, vaan johtuu kulttuurisista käytänteistä ja rakenteista, kuten tavoista ja uskomuksista, jotka tukevat naisiin kohdistuvaa väkivaltaa. (Lidman 2015, 196-197.) Kunniakäytäntö on levinnyt vain

tietyille alueille, joille se esiintyy yhtä lailla muslimien kuin muidenkin uskontojen parissa Hämeen-Anttila 2017, 254).

5.1 Islamilainen maailma

Islamilaisessa maailmassa uskonnon merkitys on keskimäärin suurempi ja on useamman ihmisen arjessa mukana kuin esimerkiksi täällä Suomessa. Se on yksilön ja yhteiskunnan koko elämää säätelevä uskonto. Läheskään kaikki islamilaisen maailman asukkaat eivät kuitenkaan ole uskonnollisia. Uskonnolliset fraasit ovat silti jokapäiväisessä käytössä ja esimerkiksi kotona on koriste-esineitä vailla sen suurempaa uskonnollista tunnearvoa. Moskeijat ovat näkyvä osa katukuvaa ja rukouskutsut kuuluvat lähes kaikkialle. Harva kuitenkin rukoilee 5 kertaa päivässä, mutta useammin kuin keskiverto suomalainen käy kirkossa. Jokaisen ihmisen uskonnollisuus on hieman erilaista kuin toisen ja uskonnollinen suuntautuminen on vaikeaa ja tulkinnanvaraista. (Hämeen-Anttila 2017, 13-15.)

Monissa islamilaisissa maissa valtion ja kansalaisyhteiskunnan välinen kommunikaatio ja yhteistyö ovat ongelmallisia. Mielenpitoet siihen, mihin suuntaan yhteiskuntaa tulisi kehittää ovat ristiriitaisia. Osa aktivisteista haluaisi lisätä vapauksia ja kansalaisyhteisyyksiä, osa taas pelkää yhteiskunnan sortuvan moraaliseen rappioon uskonnon vaikutusvallan vähenemisen johdosta. Vakaa taloudellinen ja yhteiskunnallinen kehitys on kuitenkin välttämätön naisten ja lasten aseman kohentamiseksi. (Väestöliitto 2009, 47.)

Islamilla on suuri merkitys nykypäivänä Lähi-idässä, mutta yhtä lailla talous ja yhteiskunnan yleinen tila vaikuttavat tapahtumiin. Historiallisesti arabimaiden ongelmilla on pitkät juuret, mutta uskonto ei ollut tieteellisen, taloudellisen tai yhteiskunnallisen kehityksen este. Korruptio, öljykriisit, rajakiistat ja sodat, maiden sisäiset ongelmat ja ulkoiset rajoitteet ovat olleet erittäin haitallisia arabimaiden kehitykselle. Lähi-idän arabimaiden kehitys vaatii maiden koulutustason nostamista, demokratian kasvua ja talouden tervehtymistä sekä vaurauden tasapuolisempaa jakautumista. Ainoita todellisia vastavoimia ovat tämänhetkisessä Lähi-idässä islamistiset järjestöt. (Hämeen-Anttila 2017, 23, 123, 153.)

Perhe on islamilaisissa maissa yhteiskunnan perusyksikkö. Sillä on usein laajempia sosiaalisia, taloudellisia ja poliittisiakin ulottuvuuksia kuin mihin pohjoismaissa ydinperheajattelussa on totuttu. Muslimiperheeseen lasketaan vanhempien ja lasten

lisäksi isovanhemmat, vanhempien sisarukset ja serkut ja perheessä saattaa elää monta sukupolvea. Suurperhe tarjoaa lapselle elinikäisen sosiaalisen, emotionaalisen ja taloudellisen tukiverkoston, jossa yhteistyötä ja jaettua vastuuta pidetään itsestään selvänä. Jo varhain lapsia aletaan sosiaalistaa naisten ja miesten maailmoihin ja heille annetaan sukupuolen mukaan eriytyviä tehtäviä. Naisille kuuluvat kotitaloustyöt ja lastenkasvatus. Miehen velvollisuuksiin taas kuuluu perheen elättäminen, päätöksenteko tärkeissä asioissa sekä perheen edustaminen yhteiskunnassa. (Väestöliitto 2009, 14-15.)

Islamilaiseen maailmaan liittyy paljon ennakkoluuloja, jopa pelkoa. Muun muassa kunniaan liittyvä väkivalta ja kunniamurha liitetään usein islamiin ja arabimaailmaan. Muslimimaissa kunniaan liittyvän väkivallan juuret ulottuvat kuitenkin aikaan ennen islaminuskoa ja siksi mitään väkivaltaa ei voida johtaa pelkästään kulttuurista, vaan siihen vaikuttavat monet muut tekijät. (Väestöliitto 2009, 45.)

Islamilaisen oikeuden suhde kunniamurhiin on haastava. Kunniamurhia tutkivat jakautuvat karkeasti kahtia: niihin, joiden mukaan islamilainen oikeus ylläpitää naisen alisteista asemaa ja säilyttää perheen kunnian naisten kannateltavaksi ja niihin, jotka kieltäytyvät yhdistämästä islamia ja kunniamurhia lainkaan toisiinsa (Släen 2009, 101).

Länsimaiden medioiden välttämät kauhukuvat musliminaisen asemasta eivät aina ole johdettavissa islamin laista. Heikkous johtuu yleensä muista syistä. Osassa tapauksissa kyse on äärimmäisen jyrkästä tulkinnasta tai heimoperinteistä, jota noudatetaan useiden uskontojen alueella. Nämä tulkinnat pyritään kuitenkin legitoimaan islamin nimissä. Esimerkiksi afganistanilainen burqa, joka peittää naisen kasvot ja vartalon täydellisesti, ei ole islamilaisen lain vaatima. Tai naisten ympärileikkaus, jota tunnetaan mustan Afrikan, Sudanin ja Egyptin muslimien parissa, mutta myös saman alueen muiden uskontojen edustajien piirissä, ei ole islamin vaatima tapa, vaan johtuu myös vanhasta heimoperinteestä. (Häneen-Anttila 2017, 252-253.)

Sukuelinten leikkaaminen ei sisälly islamiin tai mihinkään muunkaan uskonnon opetuksiin. Leikkaaminen palvelee yhteisön etua ja on häpeän ennaltaehkäisevä kurinpidollinen toimenpide, jonka avulla hallitaan naiseksi kasvavan tytön seksuaalisuuden tuomaa uhkaa. Käytäntöä ei ajatella väkivaltana ja siitä puhutaan puhdistautumisena. Perinnettä pidetään tärkeänä koko kulttuurin arvon säilymiselle, jossa naiset ylläpitä-

vät kyseistä perinnettä. Omassa yhteisössä leikattu nainen on normaali, kaunis ja tavoiteltava, leikkaamaton sitä vastoin häpäisee, leimaa ja eristää muista. (Lidman 2015, 252-254.) Ympärileikkaus nähdään siis siveellisenä käyttäytymisenä, seksuaalisen puhtauden sekä neitsyyden takeena, joka samalla suojelee naista. Ympärileikkaamattomuus voidaan nähdä esteenä avioliitolle ja se asettaa sekä suvun että tytön itsensä hankalaan asemaan, jossa tyttöä ei pidetä kunniallisena. (Tammisalo-Savolainen 2009, 34.)

Media ja poliittiset instituutiot leimaavat islamin negatiivisessa valossa kertomalla, että Islam syrjii naisia. Mutta tarkempi analyysi ja vaihtoehtoinen tulkinta antavat mahdollisuuden päästä päinvastaiseen päätelmään. (Khankan 2007, 195.) Islam ei eristä naista. Vaikka koraani julistaa suhteellisen selvästi miehen perheen pääksi, tulkinta katsotaan koskevan vain miehen taloudellista vastuuasemaa eikä anna hänelle oikeutta päättää naisten asioista yleensä. Mies ja nainen ovat islamilaisen käsityksen mukaan tasa-arvoisessa, jokseenkin erilaisessa asemassa. Heitä koskevat osin erilaiset säännöt heidän asemansa ja tarpeidensa mukaisesti. Tämä ei kuitenkaan ole länsimaisen käsityksen mukaan tasa-arvoisuutta. (Hämeen- Anttila 2017, 251.)

Yhteiskuntien sosioekonomiset, poliittiset ja kulttuuriset muutokset ovat ajan saatossa leikanneet yhteisön merkitystä sekä isän ja miehen auktoriteettia. Samalla muutokset ovat vaikuttaneet kunniakysymyksiin ja naisten rooleihin ja asemiin. (Tammisalo-Savolainen 2009, 35.) Lisäksi Sukupuoleen liittyviä keskusteluja on aina käyty, mutta tämänhetkiset keskustelut johtuvat siitä, että uusi sukupolvi naisia, jotka ovat saaneet auktoriteetin uskonnollisessa ja henkisessä suhteessa, haastavat islamin patriarkallisen toiminnan ja ehdottavat koraanin uudelleentarkastelua nykyajan suhteen. Heidän mielestään useita koraanin jakeita on tulkittu väärin ja muutamia koraanin jakeita, jotka voidaan pitää syrjivinä naisia kohtaan, voidaan myös tulkita eri tavalla. Joillakin säkeillä on yleismerkitys, kun taas toisilla on ymmärrettävä niiden merkitys historiallisessa yhteydessä ja niitä on luettava universaalina viestinä. (Khankan 2017, 194.)

Esimerkki 1: Laki määrää, että aina kahta ihmistä vaaditaan todistajaksi, ja miehen puuttuessa hänet on korvattava kahdella naisella. Todellisuudessa kuitenkin tämä tarkoittaisi sitä, että toinen nainen olisi tukena todistajanaishelle, joka voisi joutua haavoittuvaan tilanteeseen muiden läsnä olevien miesten kanssa. Tämä voidaan siten tulkita tavaksi suojata naisten oikeuksia. (Khankan 2017 194-198.)

Esimerkki 2: Moniavioisuus. Tämä liittyy sellaisten naisten suojelemiseen, jotka muuten kärsivät sosiaalisesta leimautumisesta, jos he olisivat yksin ja eristyksissä, ilman aviomiestä tai sosioekonomisesti vastuussa naisesta. On mentävä ajassa taakse päin, joka oli täynnä sotia ja konflikteja. Tämäkin voidaan tulkita tavaksi suojata naisten oikeuksia, mutta valitettavasti jotkut muslimit tukeutuvat perustellakseen profeetan esimerkkiä, jolla oli useita vaimoja. (Khankan 2017 194-198.)

Esimerkki 3: Ajatus siitä, että miehet ovat naisia parempia ja että aviomiehellä on oikeus lyödä vaimoaan, jos on vakavia avioliittoerimielisyyksiä. Arabiankielisellä sanalla *qawwamuna*, joka esiintyy surassa, on useita merkityksiä ja mahdollisia tulkintoja. Se on usein käännetty "olla yläpuolella" tai "ylivoimainen", mutta se voidaan kääntää myös "huolehtia", "suojele" tai "olla valvojana". Samalla tavalla sana *darab* käännetään "lyödä", mutta se voidaan kääntää myös "etäännyttää itsensä" tai "erottaa itsensä". Koraani ei missään tapauksessa kehota uskovia lyömään toisiaan tai suuttumaan toisilleen. Päinvastoin koraani kehottaa uskovia hillitsemään vihantunteitaan ja olemaan suuttumatta. (Khankan 2017 194-198.)

Esimerkki 4: Omaisuuden jako, jossa naisen perintö tulee olla miehen perintöä pienempi. Profeetan aikaan, vain miehet olivat vastuussa kotitalouden materiaalisista mukavuuksista, minkä vuoksi tämä säännös ilmenee tekstissä. Sillä ei ole tekemistä minkään sukupolven seksismin kanssa, vaan pikemminkin profeetan ajalta peräisin oleva yhteiskunnallinen todellisuus. (Khankan 2017 194-198.)

Sellaisten uskontojen vaikutusalueella olleet ryhmät, jotka ovat läpikäyneet nopean ekonomisen muutoksen, ovat muuttaneet asenteitaan kunniakysymyksiä kohtaa (Tammisalo-Savolainen 2009, 36). Myös sellaisissa yhteisöissä, jossa on ollut sotaa tai muita konflikteja, ovat korostaneet naisen asemaa taloudellisina toimijoina. Esimerkiksi maahanmuuton yhteydessä miehen on vaikea ehkä selviytyä yksin perheen elättäjän roolista tai elinkeinorakenteiden muuttuessa työtä voi helpommin löytyä naiselle ja naisesta saattaa tulla pääasiallinen elättäjä. (Väestöliitto 2009, 18.) Vähäisempiä muutokset ovat olleet kollektiivisimmilla ja patriarkalisimmilla alueilla. Suurin osa näistä yhteisöistä ovat muslimiyhteisöjä, joissa on yhteiset käsitykset naisen seksuaalisuudesta ja kunnian käsitteistä. Kunniaväkivallan olemassaoloa tai poissaoloa voisikin selittää taloudellisten rakenteiden suurista muutoksista. (Tammisalo-Savolainen 2009, 35.)

5.2 Islam ja ihmisoikeudet

Kansainväliset ihmisoikeusnormit vaativat valtioilta pidättymään ihmisoikeusloukkauksilta. Ne velvoittavat valtioita suojelemaan kansalaistensa ihmisoikeuksia ja ryhtymään toimenpiteisiin myös yksityisen syrjinnän ja väkivallan estämiseksi, poistamiseksi ja vähentämiseksi. Yhteisten ohjeiden laatiminen maailmanyhteisön kaikille ihmisille on kuitenkin erittäin haasteellinen tehtävä, kun otetaan huomioon kulttuurien, uskontojen ja elämäntapojen moninaisuus ja niistä aiheutuvat ristiriidat. Osa ihmiskunnasta uskoo ihmisten lakeihin ja toiset uskovat, että Jumala on korkein laki. (Pirjola 2004, 21.)

Heikka (2004, 20) toteaaakin, että ei ole mahdollista laatia normeja, jotka pätevät kaikissa kulttuureissa ja siksi ihmisoikeuksien yleismaallinen julistus oli vastatulessa jo valmisteluvaiheessa ja kiista on jatkunut tähän päivään asti. Maailma jakautuessa kolmeen ideologisesti, poliittisesti ja taloudellisesti poikkeavaan leiriin, erilaisia näkemyksiä sopimuksen sisällöstä riittää. Läntiset maat korostavat kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia, sosialistiset maat korostavat taloudellisia oikeuksia ja eteläisen maailman maat pitävät keskeisinä arvoina kehitystä ja itsemääräämisoikeutta.

Islam ei kuitenkaan ole olemukseltaan ristiriidassa tai perusteiltaan yhteensopimaton ihmisoikeuksien kanssa. Ihmisoikeusjulistukset kattavat monia oikeuksia, josta suurin osa oikeuksista on joko identtisiä islamilaisten standardien ja sääntöjen kanssa tai niiden mukaisia. Ongelma syntyy siitä, että ihmisoikeuksien kannattajat haluavat viedä joitakin näistä standardeista äärimmäisyyksiin, jolloin ne ovat ristiriidassa islamin tärkeimpien ja perustavanlaatuisempien moraalisten standardien kanssa. (Bahamanpour 2004, 113.) Arabimaat ja islamin edustajat ovat sitä mieltä, että julistuksessa määritellyt ihmisoikeudet eivät sovi islamilaisiin maihin, koska ne ovat syntyneet idän kulttuurille vieraisissa olosuhteissa ja sisältävät idän uskonnoille ja kulttuurille vieraita arvoja. Tästä syystä arabivaltiot ovat hyväksyneet oman vaihtoehdoisen julistuksen, Kairon sopimuksen, joka rakentuu arabimaiden kulttuurin ja islamin arvojen pohjalle. (Heikka 2014, 31.)

Koraanin mukaan kaikki oikeudet ovat peräisin Jumalalta. Jumala on kaikkien maailmojen luoja ja hallitsija. Hän on luonut ihmiset ja antanut heille heidän oikeutensa. Ihmisillä on tiettyjä velvollisuuksia Jumalaa kohtaan, eivätkä he ole vapaita tekemään mitä haluavat tai elämään, miten haluavat. Ihmisillä ei ole myöskään

oikeutta pyrkiä toteuttamaan kaikkea, mitä he haluavat tai mistä he nauttivat. Islamilaisittain nähtynä ihmisen oikeudet ovat velvollisuuksia Jumalaa kohtaan ja vapaudella tarkoitetaan alistumista Jumalan tahtoon. Vaatimattomuus ja siveys sanelevat, millaisia suhteita ja millaista vapautta molemmilla sukupuolilla voi olla sekä yksilönä että suhteessa vastakkaiseen sukupuoleen. Tasa-arvon sijaan puhutaan vain ihmisarvosta ja uskonnonvapaus merkitsee vain vapautta uskoa tai olla uskomatta. Islamin mukaan ihmisoikeudet eivät niinkään ole yksilön oikeuksia, vaan oikeuksia ja velvollisuuksia, jotka ovat aina suhteessa Jumalaan ja yhteiskuntaan. Nämä lähtökohdat ovat taustalla niissä monissa kriittisissä kannanotoissa, joita islamin oppineet ja poliittiset päättäjät ovat kohdistaneet ihmisoikeuslainsäädäntöä kohtaan. Siksi islamilaisen lain asema on ollut keskeinen islamilaisten maiden laatimissa ihmisoikeusjulistuksissa, Kairon julistus, jonka tarkoitus on ollut korvata YK:n ihmisoikeusjulistus. (Heikka 2014, 151; Palva, 2004, 119-123.)

Kairon julistuksen rakenne on pitkälti identtinen YK:n ihmisoikeuksien julistuksen kanssa, jossa ihmiskäsityksen perusteet ja ihmisoikeudet ovat samanlaisia. Kairon julistus on keskittynyt lähinnä perheoikeuteen ja uskonnonvapauskysymyksiin. Julistuksen tärkeimmät aihepiirit liittyvätkin uskonnonvapauteen, ajatuksen- ja mielipidevapauteen, naisen asemaan sekä uskonnon ja valtion suhteeseen. Perusarvoiltaan islam ja universaaliset ihmisoikeudet ovat sovitettavissa yhteen, mutta julistuksen kussakin yksityiskohdassa on ilmaisu ”kuitenkin sharian mukaan”. Julistuksen ongelmallisin kohta liittyy naisen asemaan perheeseen ja avioliittoon sekä homoseksuaaleihin. (Heikka 2014, 156-157, 209.)

5.3 Sharia eli islamilainen laki

Koraanin mukaan kaikki oikeudet ovat peräisin Jumalalta. Tämä lähtökohta on taustalla niissä monissa kriittisissä kannanotoissa, joita islamin oppineet ja poliittiset päättäjät ovat kohdistaneet ihmisoikeuslainsäädäntöä kohtaan. (Heikka 2014, 151.)

Sharia on islamin muuttumaton pyhä laki, joiden tulkinnat saattavat muuttua ja kehittyä, mutta lainopin lähde, sharia, pysyy muuttumattomana. Sharia on arabiankielinen ilmaisu, joka tarkoittaa tietoa. Sen tarkoituksena on opastaa muslimia elämään Jumalan tahdon mukaisesti. Lakia noudattamalla muslimi kulkee tietä, joka johtaa pelastukseen. Se on syntynyt Koraanin ja sunnan eli profeetta Muhammedin elämäntavan, pohjalta. (Heikka 2014, 72 , 151; Hämeen-Anttila 2007, 247.)

Islamin mukaan Jumalan ihmiskunnalle antama ilmoitus, sharia, kattaa suuren osan ihmisen yksilöllisen ja yhteisöllisen elämän kysymyksistä. Se määrittää perheenjäsenien oikeudet ja velvollisuudet ja sen, onko jokin käyttäytyminen hyväksyttyä ja toivottavaa tai kiellettyä. Lakiin kuuluu myös paljon yhteisen moraaliin liittyviä asioita, esimerkiksi pukeutuminen tai ruokasäädökset. Lain erikoisuuksiin kuuluu se, ettei tuomarilla ole toimeenpanovaltaa. Laki on Jumalan säätämä ja muuttumaton ja ennen kaikkea ihmisten muuttamattomissa. Lain säädäntövalta on siis jumalalla. Ihmisillä on vain toimeenpanovalta, joka kuuluu pohjimmiltaan asianomaisille sillä laki antaa tälle oikeuden toimia ja saada hyvitystä kärsimästään vääryydestä. Väljyyttä tuo lakiin se, että sen tulkinta on ihmisten käsissä ja tulkinnallisia muutoksia on lain historian aikana tapahtunut ja tapahtuu yhä. Samoien lähteiden perusteella eri oppineet, tai saman oppinut eri aikoina, voivat päätyä erilaisiin tulkintoihin. Tämän takia esimerkiksi radikaalit fundamentalistit voivat turvautua omiin oppineisiinsa ja jättää huomiotta valtavirtaa edustavat oppineet. (Hämeen-Anttila 2017, 247, 249, 250; Slåen, 2009, 103.)

Sharian periaatetta ei ole vahvistettu. Ne ovat yleisiä ohjeita, jotka on annettu ihmisten älykkyydelle, joita tulisi ymmärtää ja soveltaa yhteisön edun mukaisesti. Jotkut muslimit tulkitsevat lakia kirjaimellisesti, toiset metaforina. Se tarjoaa käytännön sääntöjä, kieltoja ja seuraamuksia, jotka määrittelevät muslimien lait sekä henkilökohtaiset ja kollektiiviset velvollisuudet. (Khankan 2017, 84.)

Oppineet juristit käyttävät lakia tutkiessaan saman tyyppisiä välineitä kuin Koraania tulkitsevat teologit. Juridisen tulkinnan ensisijainen lähde on Koraani. Jos sieltä ei löydy vastausta, seuraava lähde on profeetta Mohammedin elämäntapa, sunna. Jos sieltäkään ei löydy apua, avuksi otetaan analoginen päättely, yksimielisyys ja yleinen etu. (Heikka 2014, 154.)

Khankanin (2017, 192) mukaan islam määrittyykin tulkintojensa kautta. Hän kertoo, että uskonnolliset pyhät kirjoitukset tulisi lukea kiinnittäen huomiota historiaan, teologiaan ja kontekstiin. Selityksillä ja tulkinnoilla on tärkeä rooli tekstien ymmärtämisessä. Kontekstin tiivistäminen on yksinkertaisin tapa manipuloida mitä tahansa kirjoituksia. Hän korostaa, että koraani on dynaaminen teksti, jolla on oma elämänsä, joka kehittyy ja muokautuu sen ajan mukaan, jonka aikana sitä luetaan.

Koraani on loppumattomien keskustelujen kohde, ja se on asetettava historialliseen, teologiseen ja nykyaikaiseen viitekehykseen. Sharian tulkintojen erilaisuuden lisäksi

yhdessä maassa annetut tulkinnat eivät voi olla päteviä toisessa maassa. Tulkinnoissa heijastuvat eri muslimimaiden poliittiset tilanteet sekä lain syntyhetkien yhteiskunnallisia ja kulttuurisia olosuhteita, jotka vaikuttavat naisten oikeuksiin. (Heikka 2014, 160.)

6 KUNNIAVÄKIVALLAN VASTAISTA TYÖTÄ SUOMESSA JA MAAILMALLA

Kunniaväkivaltaa on jonkin verran Suomessa tutkittu, lähinnä yhteiskuntatieteissä ja oikeustieteessä. Se on ymmärrettävää, koska kunnia ja väkivalta sen enempää yhteisöllisenä tai kulttuurisena, uskonnollisena tai sukupuoleen liittyvänä ilmiönä ei ole perinteisesti kuulunut suomalaiseen valtakulttuuriin. (Salenius 2017.) Kunniaan liittyvää väkivaltatyötä on Suomessa tehty pääosin kolmannen sektorin toimesta (Kolehmainen 2017). Haluan aluksi esitellä Istanbulin sopimuksen, maailman ensimmäisen laaja-alaisen sopimuksen, jonka tarkoituksena on ehkäistä ja torjua perheessä tapahtuvaa ja naisiin kohdistuvaa väkivaltaa.

6.1 Istanbulin sopimus

Istanbulin sopimus eli Euroopan neuvoston yleissopimus naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemisestä ja torjumisesta on maailman ensimmäinen laaja-alainen sopimus. Sen tarkoituksena on ennaltaehkäistä ja poistaa perheessä tapahtuvaa ja naisiin kohdistuvaa väkivaltaa. Sopimusteksti hyväksyttiin 11.5.2011 ja se tuli kansainvälisesti voimaan 1.8.2014. Suomi allekirjoitti sopimuksen 11. toukokuuta 2011 ja ratifioi sen 17. huhtikuuta 2015. Sopimus astui voimaan Suomen osalta 1. elokuuta 2015 ja se on voimassa 34 maassa. Lisäksi 12 maata, mukaan lukien EU, ovat allekirjoittaneet sopimuksen. (Ihmisoikeuskeskus 2020.)

Yleissopimuksessa on 81 artiklaa, jonka tavoitteina on muun muassa suojella naisia kaikilta väkivallan muodoilta sekä ehkäistä ja poistaa naisiin kohdistuvaa väkivaltaa ja perheväkivaltaa ja saattaa väkivallantekijät syyteeseen. Sopimuksen tehtävänä on myös edistää kaikkien naisten syrjinnän muotojen poistamista sekä naisten ja miesten välistä tosiasiallista tasa-arvoa. Lisäksi sopimus velvoittaa luomaan laaja-alaiset puitteet, toimintaperiaatteet ja toimet kaikkien naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan uhrien suojelemiseksi ja auttamiseksi sekä edistää kansainvälistä yhteistyötä naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan poistamiseksi. Naisiin kohdistuvaa väkivaltaa ja perheväkivaltaa pyritään poistamaan tukemalla järjestöjä ja

lainvalvontaviranomaisia sekä auttamalla heitä toimimaan tehokkaasti yhteistyössä yhtenäisen lähestymistavan omaksumiseksi. (Counsil of Europe 2011.)

Istanbulin täyteenpanoa seuraa Naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan asiantuntijaryhmä, GREVIO, Group of Experts on Action against Violence against Women and Domestic Violence. Arviointimenettely suoritetaan lähettämällä arvioitavaan jäsenvaltioon kysely tai järjestää maavierailua. Lisäksi GREVIO voi saada tietoa muun muassa kansalaisjärjestöiltä. (Oikeusministeriö 2020.)

6.2 Kunniaväkivallan vastaista työtä Suomessa

Valitsin kehittämistyötäni varten sellaisia tutkimuksia, hankkeita ja julkaisuja, jotka auttoivat minua ymmärtämään, mistä on kyse, kun joudutaan kunniaaväkivaltatekoihin, miten aiheita tulisi käsitellä ja millaista ennaltaehkäisevää työtä tulisi tarjota ilmiön kitkemiseksi.

Hanke tai julkaisu	Tavoite	Tulos
Kohtaaminen ja dialogikunniakulttuuri- ja kunniaaväkivalta-työssä Didar- hanke 2013-2016	Tuoda kunniakulttuuriin liittyviä haitallisia perinteitä näkyväksi ja löytää keinoja sekä väkivallan ennaltaehkäisyyn, että kunniaaväkivaltatilanteiden ratkaisemiseen	Opaskirja, joka antaa työvälineitä kohdata ja ennaltaehkäistä kunniaan liittyvän väkivaltaa. Työn painopiste oli kunniaaväkivallan ehkäisyssä.
Kunnia konfliktina Mannerheimin ja Uudenmaanpiirin Amoral hankkeen loppujulkaisu, 2009	Antaa neuvontaa ja konsultaatiota kaikille kunniaan liittyvän väkivallan osapuolille sekä tarjoaa tietoa ja käytännössä hyviksi testattuja lähestymistapoja ilmiön käsittelyyn	Avaimia käytännön työskentelyyn ja erilaisia ennaltaehkäiseviä työtapoja eri toimijoille.
Kunniakäsitykset ja väkivalta -selvitys Ihmisoikeusliitto, 2016	Käsittelee kunniaan liittyvää väkivaltaa, siihen puuttumista ja ennaltaehkäisyä Suomessa	Perustietoa kunniaan liittyvästä väkivallasta
Tunnista ja turvaa Monika- Naiset liitto, 2002	Palvelumallin kehittämiseen turvapaikkaa hakevien naisten ja lasten ja nuorten auttamistyössä ja väkivallasta selviytymisessä.	Käsikirja väkivallan uhrin auttamistyöhön vastaanottokeskuksissa
Kunniaväkivalta Ala-Lipasti, 2009	Tarkastelee kunnia-ajatteluun ja kunniaaväkivaltaan liittyviä taustoja ja käsitteitä. Se on suunnattu erityisesti henkilöille, jotka kohtaavat	Käsikirja, joka antaa ohjaavia pohdintoja ja ajatuksia, miten kunniaaväkivallan uhreja voitaisiin auttaa.

	työssään maahanmuuttajayhteisöjen jäseniä esimerkiksi poliisit, sosiaalityöntekijät, koulussa toimivat tukihenkilöt ja opettajat, sairaanhoitohenkilöstö ja tulkit.	
”Meidät on näin opetettu ja näin mennään”-kriittishermeneuttinen tutkimus kunniaväkivaltatapauksissa oppimisesta. Pro gradu. Salenius, 2017.	Selvittää, mitä opitaan kunniaväkivaltatapauksissa ja millainen on yksilön asema yhteisössä.	
Lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden käsitykset lapseen kohdistuvan kunniaväkivallan tunnistamisesta, ennaltaehkäisemisestä sekä siihen puuttumisesta. Lapin yliopisto. Pro gradu Khaliki, 2017	Selvittää, minkälaisia käsityksiä sosiaalityöntekijöillä on kunniaan liittyvästä väkivallasta ja ymmärtää, miten kulttuuriset odotukset vaikuttavat kunniaan liittyvän väkivallan tilanteiden määrittelyyn sosiaalityön käytännöissä.	Suomessa ilmiö on vielä vieras ja siksi sen erityispiirteet on vaikea tunnistaa ja näin myös sen eroavuudet lähi- ja perhesuhdeväkivallasta on vaikea hahmottaa Vähäinen tieto kunniaväkivallasta vaikeuttaa ilmiön tunnistamista ehkäisemistä ja sekä tilanteeseen puuttumista.
Terveydenhoitajan osaamisen johtaminen kaltoin kohdellun maahanmuuttaja-asiakkaan terveydenhoitotyössä. Pro gradu Lindevall, 2016	Tarkoitus selvittää, minkälaista kaltoinkohtelua maahanmuuttajat voivat kohdata	Maahanmuuttajatyön opas, miten kohdata maahanmuuttaja-asiakkaita neuvolassa ja kouluterveydenhuollossa asiakaslähtöisesti ja kokonaisvaltaisesti.
Nuorten kunniaan liittyvän väkivallan ennaltaehkäiseminen. Opinnäytetyö. Kolehmainen, 2017.	Tarkoituksena oli kehittää kouluttajakoulutusmalli Kalliolan Nuorten ry:n Sopus-hankkeen käyttöön nuorten kunniaan liittyvän väkivallan ennaltaehkäisyn tueksi.	Koulutusohjelman kautta tietoisuus kunniakäsityksistä ja välineistä ennaltaehkäistä kunniaan liittyviä konflikteja lisääntyisivät nuorten parissa työskentelevillä ammattilaisilla.
Kunniaan liittyvän väkivallan uhrin oikeudellinen asema. Väitöskirja. Hong, 2020	Tarkoituksena tarkastella kunniaväkivallan uhrin oikeudellista asemaa Suomessa.	Yhteisöllisestä väkivallasta jää huomattava osa huomaamatta ja jää lainsäädännön sekä väkivallan vastaisten toimenpiteiden katvealueelle.

6.3 Kunniaväkivallan vastaista työtä maailmalla

Tutkimus tai julkaisu	Tavoite	Tulos
<p>Honour-based Violence –a Knowledge and Research Report. Uppsala Universitet, 2010.</p>	<p>Tutkia patriarkaalista hierarkiaa kulttuurisesta, sukupuolisesta ja rajat ylittävästä näkökulmasta.</p>	<p>Kunniaan liittyvä väkivalta liittyy kunniaan suuremmassa määrin kuin mitä on aiemmin ymmärretty.</p> <p>Perheen yhtenäisyydestä ja sen ”luonnollisesta verkostotyöstä” kyseenalaistettiin.</p> <p>Tutkijat myös huomauttivat, että kunniaaväkivallan uhrit olivat ilmoittaneet olevansa velvollisia sopeutumaan sosiaalipalvelujen tulkintaan kunniaa kulttuurina avun saamiseksi.</p>
<p>Understanding honour killing and honour-related violence in the immigration context: implications for the legal profession and beyond. Korteweg, 2011.</p>	<p>Tutkia muslimimuuttajien kotoutumista Länsi-Eurooppaan ja Kanadaan. Tutkija analysoi tapoja, joilla maahanmuuttajien kotouttamisongelma rakennetaan sukupuolen, uskonnon, etnisyyden ja kansallisen alkuperän leikkauspisteissä.</p>	<p>Kunniaväkivallan vastaiselle työlle on haitallista, jos kunniaapaukset leimataan tietyn maahanmuuttajaryhmän, yhteiskunnan tai valtion taantuneisuudeksi.</p> <p>Kunniaan liittyvä väkivalta ja kunniamurha ovat sukupuolittuneen väkivallan muotoja ja ne ovat kulttuurisesti ja sosiaalisesti hyväksytyjä käytänteitä.</p> <p>Kunniaan liittyvä väkivalta voidaan ymmärtää väkivallan muodoksi, joka kehittyy sukupuolten välisissä ristiriidoissa.</p>

<p>Conversations across Borders: Men and Honour Related Violence in U.K. and Sweden. NORMA. Nordic Journal for Masculinity Studies. Thapar-Björkert, 2009.</p>	<p>Miesten osallistuminen väkivallan torjuntaan.</p>	<p>Sukupuolisuhteiden muuttaminen voi auttaa lopettamaan sukupuoleen perustuvan väkivallan, ja siksi miehillä on vastuu muuttaa muiden miesten asenteita kuntaan liittyvää väkivaltaa kohtaan.</p> <p>Miesten on oltava aktiivisesti mukana sukupuolten tasa-arvon rakentamisessa.</p> <p>On luotava sellaiset poliittiset puitteet, joissa kunnia kulttuurin yhteisöjohtajat voivat nähdä kunniaan liittyvän väkivallan loukkaavan naisten oikeuksia, loukkaamatta tai hyökkäämättä kulttuuria tai uskontoa vastaan.</p>
<p>Murha kunnian varjolla Husseini, 2014.</p>	<p>Pyrkii murtamaan länsimaissa yleisen näkemyksen arabi- ja musliminaisista alistettuina uhreina. Asenteinen muuttaminen kunniaan liittyvään väkivallan.</p>	<p>Kunniarikosten taustalla on uuden ja vanhan törmäys. Osa konfliktista johtuu myös naisten aseman ja roolin muuttuminen itsenäisemmäksi.</p> <p>Naisten koulutus ja vapautuminen on elintärkeä muutoksen edistäjä.</p> <p>Väkivaltatekoihin vaikuttavat sosiaaliset, poliittiset ja taloudelliset piirteet, ja siksi ne vaativat erilaisia ratkaisuja eri maissa. Kunniaväkivallan ja murhien lopettaminen vaatii kovaa poliittista tahtoa ja perusteellista sosiaalista muutosta.</p>

6.4 Tutkimuksen tuloksia

Varhaisella puuttumisella voidaan ennaltaehkäistä kunniakäsitteisiin liittyviä ristiriitoja eskaloitumasta konflikteiksi tai vakavaksi väkivallaksi (Kolehmainen 2017).

Kunniaan liittyvään väkivaltaan voidaan tuloksekkaammin puuttua vaikuttamalla yhteisöihin ja ihmisten käsityksiin ja toimintatapoihin. Käymällä ihmisten kanssa keskusteluja haitallisista perinteistä, voidaan nostaa esille vaihtoehtoisia toimintamalleja väkivallan tilalle ja kehittää keinoja ratkaista konflikteja keskustellen. (Didarhanke 2016.)

Väkivallasta on puhuttava ja kysyttävä. Se ei ole ristiriidassa kulttuurien kunnioittamisen periaatteen kanssa, sillä minkäänlaista väkivaltaa ei voida oikeuttaa kulttuurisin perustein. Jos väkivaltaan ei puututa, ylläpidetään väkivaltaa hyväksyvää ilmapiiriä. (Monika-Naiset liitto 2002.)

Tutkimuksien mukaan kunniaan liittyvä väkivalta liittyy kunniaan suuremmassa määrin kuin mitä on aiemmin ymmärretty. Perheen yhtenäisyys ja sen ”luonnollinen verkostotyö” kyseenalaistettiin. Tutkijat myös huomauttivat, että kunniaväkivallan uhrin olivat ilmoittaneet olevansa velvollisia sopeutumaan sosiaalipalvelujen tulkintaan kunniaa kulttuurina avun saamiseksi. (Honour-based Violence – a Knowledge and Research Report 2010.)

Kunniaväkivallan vastaiselle työlle on haitallista, jos kunniatapaukset leimataan tietyn maahanmuuttajaryhmän, yhteiskunnan tai valtion taantuneisuudeksi. On myös haitallista, että kunniaan liittyvää väkivaltaa tai kunniamurhia käsitellään perheväkivaltana tai naisiin kohdistuvana väkivaltana. Tämä estää käsittelemästä todellista sosiaalista ongelmaa, joka vaikuttaa useiden perheiden elämään. On ymmärrettävä väkivallan mallit, jotka johtavat kunniaan liittyvään väkivaltaan ja kunniamurhan tapauksiin. Kunniaan liittyvä väkivalta ja kunniamurha ovat sukupuolittuneen väkivallan muotoja ja ne ovat kulttuurisesti ja sosiaalisesti hyväksytyjä käytänteitä. Se on väkivaltaa, joka kehittyy sukupuolten välisissä ristiriidoissa. (Korteweg 2011.)

Jos sukupuoleen perustuvaa väkivaltaa halutaan torjua, miehillekin olisi annettava mahdollisuus jakaa tämä poliittinen vastuu. Sukupuolisuhteiden muuttaminen voi auttaa lopettamaan sukupuoleen perustuvan väkivallan, ja siksi miehillä on vastuu muuttaa muiden miesten asenteita kunniaan liittyvää väkivaltaa kohtaan. Miesten on

oltava aktiivisesti mukana sukupuolten tasa-arvon rakentamisessa. Lisäksi on luotava sellaiset poliittiset puitteet, joissa kunniakulttuurin yhteisöjohtajat voivat nähdä kunniaan liittyvän väkivallan loukkaavan naisten oikeuksia, loukkaamatta tai hyökkäämättä kulttuuria tai uskontoa vastaan. (Thapar-Björkert 2009.)

Kunniarikosten taustalla on usein myös uuden ja vanhan törmäys. Vanhempien ja teini-ikäisten lasten ristiriidat kärjistyvät niissä maissa, jossa kunniakäsitys on säädellyt elämää jo tuhansia vuosia ja jossa pikavauhtia etenevä kaupungistuminen ja uudenlainen elämäntyyli vallitsee. Osa konfliktista johtuu myös naisten aseman ja roolin muuttumisesta itsenäisemmäksi. Naisten voimaantuminen on ristiriidassa vuosisatoja sitten omaksuttujen vanhoillisten asenteiden kanssa. Huolimatta tästä, naisten koulutus ja vapautuminen ovat elintärkeitä muutoksen edistäjiä. Tiedon jakaminen yleisölle on ensiarvoisen tärkeää. Koska väkivaltatekoihin vaikuttavat sosiaaliset, poliittiset ja taloudelliset piirteet, ne vaativat erilaisia ratkaisuja. Siksi hallitusten ja kansalaisjärjestöjen on tiedostettava, että se, mikä toimii yhdessä maassa, ei välttämättä toimi toisessa maassa. Ei ole sopivaa tuoda valmiita hankkeita muista maista, vaan ne pitää mahdollisuuksien mukaan ideoida kohdemaassa kansallisten järjestöjen tuella. Kunniaväkivallan ja murhien lopettaminen vaatii kovaa poliittista tahtoa ja perusteellista sosiaalista muutosta. (Husseini 2014.)

7 OPETUKSEN SUUNNITTELU JA PEDAGOGISET MENETELMÄT

Opetuksen suunnittelu on opettajalle keskeinen osa opetustyötä ja siihen valmistautumista. Keskeisiä aiheita opetuksen suunnittelussa ovat opetusmenetelmät, oppitunnin tavoitteet, opetuksen suunnittelu, kohderyhmä, oppimisympäristö ja arviointi.

Uuden oppitunnin suunnitteluun ja valmisteluun tulee varata riittävästi aikaa. Sisältö ja rakenne määritellään tuntisuunnitelmaan, jossa käy ilmi opintojakson nimi, oppitunnin aihe, tavoitteet ja sisältö sekä oppimistavoitteet. Koska oppitunnit koostuvat eri aiheista, jokaisen tunnin alussa ja lopussa opiskelijalle kerrotaan, mitä tulee tietää, ymmärtää ja osata. Oppitunnin aikana käsitellään asioita vain sen verran, mitä opiskelijat pystyvät omaksumaan. Oppimistavoitteet ja materiaalit ovat selkeitä ja ne on laadittu opiskelijan näkökulmasta.

7.1 Opetuksen suunnittelu

Kehitystehtävän opintokokonaisuus on rakennettu niin, että opiskelija saa yleissivistävää perustietoa ihmisoikeuksista, suomalaisesta yhteiskunnasta, tasa-arvo- ja yhdenvertaisuuslaista sekä seksuaalisuudesta. Näiden tietojen valossa keskustelua johdetaan kohti vakivalta- ja kunniaväkivaltakeskustelua sekä siihen, miten ihmisoikeusloukkauksia ja rikoksia ihmisyyttä vastaan saadaan kitkettyä.

Kurssi on oppiainerajat ylittävää opetusta, joka tukee opiskelijaa hahmottamaan suomalaista yhteiskuntaa ja maailmaa paremmin. Kurssi on nimeltään Hyvinvoiva ihminen Suomessa. Oppitunnit ovat kaksoistunteja ja ne ovat kestoltaan 80 minuuttia. Kokoontumiskertoja on 14. Jokaista oppituntia varten suunnittelin ja valmistin selkeää painettua materiaalia, jotka laadittiin opiskelijan näkökulmasta. Oppituntia tukivat myös aiheeseen liittyvät videomateriaalit. Oppitunnin aiheet ovat:

1. Kurssin esittely
2. Hyvinvoiva ihminen suomalaisessa yhteiskunnassa,
3. Suomi on hyvinvointivaltio, Suomalainen pähkinäkuoressa,
4. Uskonnot Suomessa
5. Ihmisoikeudet
6. Naisten ja tyttöjen oikeudet
7. Tasa-arvo ja yhdenvertaisuus
8. Seksuaalisuus
9. Väkivalta ja kunniaväkivalta
10. Ryhmätyöhön ohjaaminen
11. Ryhmätyön työstäminen
12. Ryhmätyön työstäminen jatkuu
13. Ryhmätöiden esittely
14. Kurssin päätös

On tärkeää, että jokainen oppilas tuntee olonsa tervetulleeksi ja itsensä tärkeäksi. Opettajan velvollisuus on luoda turvallinen ilmapiiri luokkahuoneeseen, jossa jokainen on hyväksytty sellaisena kuin on. (Paksuniemi 2019, 20.) Kehittymistehtäväni arkaluonteisuuden takia halusin kiinnittää erityisesti huomioita yleiseen tunnelmaan. Motivoituneen ilmapiirin lisäksi halusin luoda positiivisen, turvallisen ja sallivan ilmapiirin. Kurssin alussa kunnioituksen merkitystä korostettiin. Jokainen opiskelija on yhtä arvokas ja hänellä on tärkeä rooli luokkayhteisössä. Tasa-arvo, suvaitsevaisuus ja empatia ovat tärkeässä roolissa. Ketään ei saa nolata, vähätellä tai tuomita mielipiteen sanomisesta tai sen sanomatta jättämisestä. Luokassa suositaan keskustelevaa ja avointa ilmapiiriä, jossa myös huumorillakin on sijansa. Negatiivisilla tunteilla on merkityksensä ja ne saa tuoda esille, jos ne eivät loukkaa

toista. Tunnilta voi myös poistua, jos aihe alkaa ahdistamaan liikaa. Mieltä askarruttavista asioista voi keskustella opettajan kanssa, myös oppituntien ulkopuolella. Kurssi ei sisältänyt kirjallisia kotitehtäviä. Sen suorittaminen edellyttää aktiivista läsnäoloa sekä ryhmätyöhön osallistumisesta.

7.2 Pedagogiset menetelmät

Toimintaani ohjaa humanistinen ihmiskäsitys ja konstrukttiivinen oppimiskäsitys. Humanistinen ihmiskäsitys uskoo ajatukseen, että ihminen on arvokas ja että jokaisella ihmisellä on oma ihmisarvonsa rodusta, ulkonäöstä, käyttäytymisestä, oppimiskyvystä tai -halusta, iästä ja koosta riippumatta. Jokaista ihmistä on kohdeltava ihmisarvoisesti, hänen omaa persoonallisuuttaan kunnioittaen. Konstrukttiivinen oppimiskäsitys uskoo, että jokainen oppija on aktiivinen tiedonrakentelija, joka oppii yhteisöllisesti muiden oppijoiden kanssa. Jokaisella oppijalla on oma sisäinen tieto- ja kokemusjärjestelmänsä, johon hän liittyy kaikki uudet oppikokonaisuutensa. Kunkin ihmisen tapa kartuttaa elämäkokemuksiaan on hyvin yksilöllinen eikä juurikaan ulkopuolisten ohjailtavissa. (Juurikkala 2008, 6.)

Ryhmän heterogeenisuus tuo haasteita ohjaamiseen ja opettamiseen, jossa on otettava huomioon opiskelijan kouluhistoria, kehittyvä kielitaito, henkilökohtaiset tarpeet sekä opiskelijan kotoutumisprosessiin liittyvät tekijät. Lisäksi opiskelijoilla on hyvin opettajakeskeinen oppimiskäsitys, jossa opettajaa pidetään auktoriteettina, aktiivisena tiedonsiirtäjänä opiskelijoiden toimiessa passiivisina vastaanottajina. Haasteena on siis saada opiskelijan ottamaan enemmän vastuuta opiskelemisestaan ja oppimisestaan.

Opetuksessa käytettyjä menetelmiä ovat eriyttäminen ja strukturointi, yhteisöllinen opettaminen ja kulttuurisensitiivinen kasvatus. Oppitunnit ja oppimistavoitteet ovat selkeitä ja ne on laadittu opiskelijan näkökulmasta. Keskusteluihin varataan riittävästi aikaa ja oppilaita rohkaistaan tuomaan esille omia mielipiteitään ja näkemyksiään. Tunnin aikana käsitellään asioita vain sen verran, mitä opiskelijat pystyvät omaksumaan. Oppimateriaalia on pyritty kirjoittamaan selkokielellä selkokeskuksen ohjeiden mukaisesti. Selkokieli tarkoittaa, että se on yleiskieltä helpompaa suomea, joka on mukautettu sisällöltään, sanastoltaan ja rakenteeltaan yleiskieltä luettavammaksi ja ymmärrettävämmäksi. Se on suunnattu ihmisille, joilla on vaikeuksia lukea tai ymmärtää yleiskieltä. (Selkokieli keskus 2020.)

7.2.1 Eriyttäminen ja strukturointi

Kokemukseni on osoittanut, että maahanmuuttaja hyötyy erityisopetuksen käyttämisestä tukitoimista, jossa hyödynnetään joustavia opetusjärjestelyjä. Esimerkiksi tekstejä ja tehtäviä on luettu ääneen, tiivistetty ja selitetty toisin sanoin niin, että ne tulee ymmärretyksi tai oppilaille on annettu erilaisia tehtäviä oman taitotason mukaisesti. Oppilaat ovat myös toimineet apuopettajina ja opettaneet toisiaan.

Opetuksessa ja arvioinnissa otetaan huomioon opiskelijoiden väliset kehitykselliset ja yksilölliset erot. Opettaja huolehtii motivaation säilymisestä opetuksen aikana ja turvaa opiskelijalle opiskelurauhan. Opiskelijaa ohjataan oppimaan ja kehittymään itselleen parhaiten sopivalla tavalla omien vahvuuksien mukaisesti. (Kattilakoski ja Tarvainen 2011.)

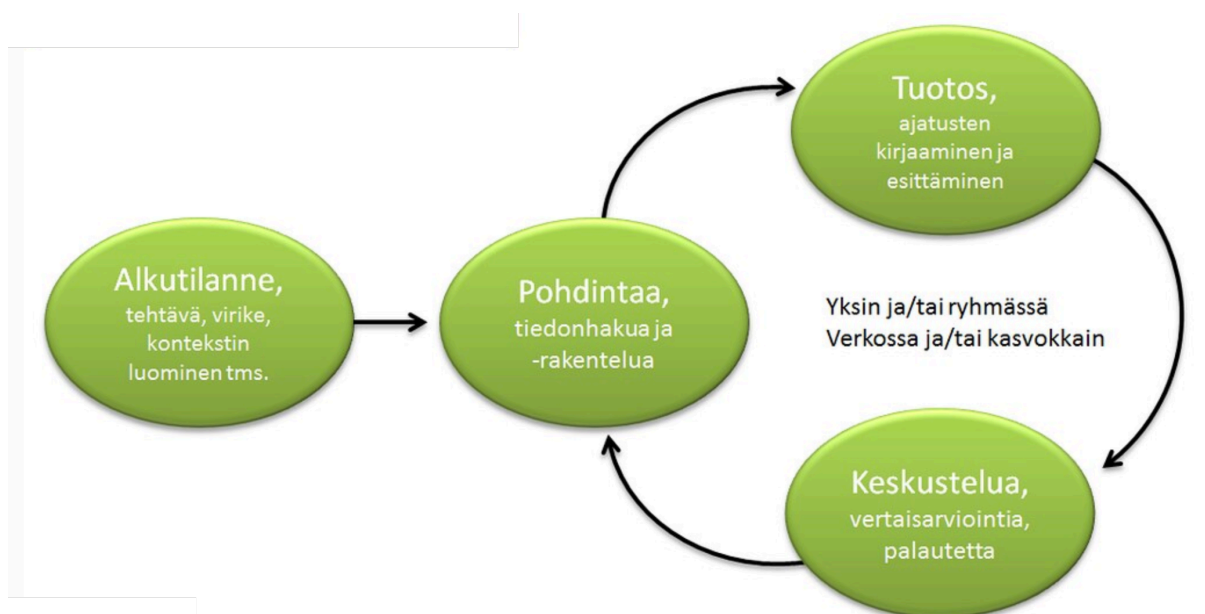
Strukturoitu opetus on järjestelmällisesti suunniteltu, ohjattu ja toteutettu selkeä ja helposti ymmärrettävä opetustilanne, jossa mahdollisimman moni ymmärtää ja oppii. Se on opetusta, jossa hyödynnetään eri aistikanavia. Johdonmukaisuus, rutiinit ja struktuurien luominen oppitunneille sekä kannustava palaute ovat tärkeitä. Opetuksen tehtävänä on antaa jokaisen opiskelijan oppimiselle mahdollisuus, ja tavoite on, että opiskelijat hiljalleen oppivat päästämään opettajan luomista struktuureista irti. Strukturoinnissa esimerkiksi tehtävänannot ovat selkeitä ja lyhyitä. Käsitteet pidetään myös yksinkertaisina ja selkeinä. Vältetään puhumasta liian pitkiä jaksoja ja toistetaan tärkeät asiat uudelleen sekä varotaan puhumasta samaan aikaan, kun oppilaat kirjoittavat. Opetustilanteissa käytetään monipuolisia työskentelytapoja esimerkiksi auditiivisuutta, visualisuutta, yksilö-, pari-, ja ryhmätöitä. Ryhmät muodostetaan pedagogisin perustein. (Vitka 2018, 121-127.)

Opiskelijoiden suomen kieli on tasolla A1-A2 ja he ovat perustason kielenkäyttäjiä. Tämä tulee huomioida opetuksessaan selkokielisyytenä ja selkotekstisyytenä. Kartion (2016) mukaan opettajan on aina muokattava puhettaan ja opetusmenetelmiään oppijoille sopiviksi. Hänen tulee käyttää yleistä ja tuttua sanastoa. Tärkeät sanat on hyvä kirjoittaa taululle ja niitä voi toistaa monta kertaa. Yleensä kielenoppijoille puhutaan keskimääräistä hitaammin ja puheessa pidetään taukoja. Puheenvuorot kannattaa suunnitella selkeäksi ja välttää vaikeita lauserakenteita. Sanoja voi myös korostaa elein. Oppiminen tapahtuu vuorovaikutuksessa, joten on tärkeää, että opettaja saa oppijat mukaan keskusteluun.

7.2.2 Yhteisöllinen opetus

Yhteisöllinen oppiminen tarkoittaa oppimista ryhmän avulla, jolloin tavoitteena on saavuttaa jaettu tavoite. Ryhmän jäsenillä on yhteinen tehtävä ja tavoite, jonka avulla muodostetaan yhteinen ymmärrys. Keskeistä on vuorovaikutus toisten kanssa. Keskusteluissa yksilöt selittävät omaa ajatteluaan, välittävät tietoa ja samalla rakentavat uutta ymmärrystä. Yhteistoiminnallisen oppimisen avulla voidaan kehittää opiskelijoiden yhteistyö-, vuorovaikutus- ja ongelmanratkaisutaitoja sekä tukea opiskelijoiden itsetuntoa ja opiskelumotivaatiota. (Honkanen, Pynnönen ja Raudasoja 2012.)

Oppimismallina käytin Pönkän (2013) käytännön oppimismallia (kuva 1), jonka taustalla on yhteisöllinen oppiminen. Oppimismallin alkutilanteessa opettaja luennoi, tarinoi tai esittää videon aiheesta. Sen tarkoituksena on avata käsitteitä ja tilanteisiin liittyviä mahdollisia ongelmia ja niiden tunnistamista. Tästä seuraa pohdintaosuus, jossa opiskelijat pohtivat aihetta tarkemmin ja yrittävät saada selvää, että mistä on oikein kysymys. Tämän jälkeen opiskelijat kirjaavat ajattelunsa, jonka avulla he muodostavat ymmärrystään aiheesta eli ulkoistavat ajatuksensa käsitteiksi. Tunnin päätteeksi opiskelijat ja opettaja keskustelevat yhdessä. Opiskelijat antavat arvionsa tunnin teemasta ja opettaja antaa palautetta työskentelystä ja arvioi kunkin opiskelijan osaamista ja oppimista.

Kuva 1. Käytännön oppimismalli (Pönkkä 2013).

7.2.3 Kulttuurisensitiivinen ihmisoikeuskasvatus

Kuva 2. Kulttuurisensitiivinen opettaja (Paksuniemi 2019, 15).

Ihmisoikeuskasvatus antaa tietoja ja taitoja sekä ymmärrystä omien asenteiden ja toimintatapojen kehittämiseksi vahvistamaan ihmisoikeusmyönteistä kulttuuria. Perusopetuslain mukaan opetuksen tavoitteina on muun muassa tukea oppilaiden kasvua ihmisyyteen ja eettisesti vastuukykyiseen yhteiskunnan jäsenyyteen. Ihmisoikeuskasvatusta on kaikki sellainen koulutus, kasvatus ja tiedotus, joka tähtää ihmisoikeuksien ja perusvapauksien maailmanlaajuiseen kunnioitukseen, ja joka siten ehkäisee ihmisoikeusloukkauksia. (Ihmisoikeuskeskus 2020.)

Peruslähdekohtana on, että kulttuurisensitiivisellä opettajalla on riittävät taidot, ammattimainen toiminta ja positiivinen asenne (Kuva 2). Omalla toiminnallaan opettaja näyttää suuntaviivoja opiskelijalle, on kiinnostunut opiskelijoiden taustoista, oppii heidän kulttuureistaan ja hyödyntää tätä tietoa opetusta suunniteltaessa. Opettajan oma pedagoginen toiminta perustuu ymmärrykseen siitä, että opiskelijat tuovat tietoa ja aiemmin oppimaansa, joista osa liittyy heidän kulttuuritaustaansa. Hän on tietoinen vastuustaan tehdä tarvittavia muutoksia opetukseen ja ne tehdään positiivisuuden kautta ja pedagogisella ammattitaidolla. Opettaja on myös tietoinen siitä, että luokkahuoneessa on läsnä eri kulttuureita. Kaikki tieto ei näy ulospäin, vaan opiskelijat tuovat luokkahuoneeseen mukanaan myös hiljaista tietoa kulttuuristaan. (Paksuniemi 2019, 15.)

Kun perhe muuttaa uuteen maahan mukana muuttavat myös vuosisatoja vanhat perinteet ja kulttuuriset elementit. Perheenjäsenten mukana muuttaa sukupolvien mitattaiset kokemukset, traumat ja hiljainen tieto omasta kulttuurista ja omasta yhteiskunnasta. (Aapakallio 2014.) On hyvä tietää myös, että opettajan oma kulttuuri vaikuttaa opetukseen.

7.3 Oppituntien tavoitteet

Oppituntien tavoitteena on saada vastavuoroisen keskustelun ja pohdiskelevan asenteen avulla kunniakulttuureista tulevien opiskelijoiden asenteet ja käsitykset kunniasista muutettua kohti kestävämpää ja ihmisoikeuksia kunnioittavaan maailmankuvaa ja kohti terveen itsetunnon kehittymiseen. Kunniakulttuurin vääristyneen maailmankuvan poistaminen on suuri haaste, joka vaatii sen historian ja kulttuurin ymmärtämistä. Työ on pitkäjänteistä eikä tuloksia synny heti. Kulttuuri elää vahvana ja pakottaa yhteisön jäsenet toimimaan perinteiden mukaisesti.

Kriittinen ajattelu ymmärretään perusteita etsivänä, asiayhteydet hahmottavana ja tilannetajuksena sekä itseään korjaavana. Siihen liittyy avoin ja pohdiskeleva asenne. Kriittisellä ajattelulla luodaan perustaa rakentavalle ja luovalle ajattelulle. Se on vastavuoroista keskustelua ja siinä opetellaan suhtautumaan avoimesti ja ennakkoluulottomasti omiin ja muiden ajatuksiin. Kriittinen ajattelu johtaa selvempään ja tarkempaan kuvaan ja tietämykseen ja tiedon perusteiden ymmärtämiseen. (Tomperi 2018.)

Opiskelijoita tulee siis ohjata ajattelemaan kriittisesti ja pohdiskelevasti. Hänen valmiutensa kasvaa itsenäiseksi, suvaitseväiseksi, vastuulliseksi ja arvostelukykyiseksi yhteisönsä jäseneksi on tärkeää. Oma identiteettiä rakennetaan ja edistetään vuorovaikutuksessa muiden kanssa. Opiskelijan hyvinvointia, kehitystä ja oppimista sekä mahdollisuuksia vaikuttaa aktiivisesti omaan ajatteluun ja toimintaan tuetaan tarjoamalla mahdollisuuksia ja käsitteellisiä välineitä tutkia, jäsentää ja arvioida erilaisia arkipäivän tilanteita. (Aikuisten perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2017.)

Opettajalta vaaditaan kykyä rakentaa ryhmään luottamuksellinen ilmapiiri. Hänen tulee olla myös riittävän rohkea johdatellakseen keskusteluun kohti sensitiivisiä aiheita, joka liittyy kunniakulttuurin haitallisiin perinteisiin. (Didar-hanke 2016.)

7.4 Kohderyhmä

Pilottiryhmänä toimii lukuvuonna 2020-2021 Vantaan aikuisopistossa opiskeleva 16:n hengen opiskelijaryhmä. Opiskelijoiden ikähaarukka on 17-30 vuotta. Opetuskielenä käytämme suomen kieltä ja apukielenä englantia ja arabiaa. Opiskelijat ovat asuneet Suomessa kolmesta viiteen vuotta. Koulukäyntihistoriaa heillä on kotimaastaan 1-8 vuotta ja Suomesta 1-6 vuotta. Suomen kieli on suurimmalla osalla A2-tasoa (Eurooppalainen viitekehys), eli selviävät rutiininomaisissa ja yksinkertaisissa keskusteluissa ja pystyvät tunnistamaan aiheen hitaasti ja selkeästi etenevästä keskustelusta. Ryhmän heterogeisuus tuo omat haasteensa opettamiseen. Lisäksi opettamiseen ja opiskeluun vaikuttavat opiskelijan kotoutumisvaiheen tuomat haasteet ja mahdolliset henkilökohtaiset toimintakykyyn vaikuttavat tekijät.

7.5 Oppimisympäristö

Oppimisympäristöllä tarkoitetaan tiloja ja paikkoja sekä yhteisöjä ja toimintakäytäntöjä, jossa opetus, opiskelu ja oppiminen tapahtuvat. Oppimisympäristöön kuuluvat myös välineet, palvelut ja materiaalit, joita opiskelussa käytetään. (Aikuisten perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2017.)

Vantaan aikuisopiston toimintaperiaatteiden tavoitteena on edistää yleistä viihtyvyyttä, turvallisuutta, opiskeluhalua ja hyviä tapoja. Kaikilla opiskelijoilla on oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön, jonka ylläpitämiseksi kukin opiskelijan tulee käyttäytyä ystävällisesti ja toiset huomioon ottaen, ketään kiusaamatta. Opiston omaisuutta tulee käsitellä huolellisesti. Uhkaava ja väkivaltainen käyttäytyminen on kiellettyä. (Vantaan kasvatus ja oppiminen 2020.)

Oppimisympäristön tulee olla turvallisia ja terveellisiä, jolloin ne edistävät opiskelijoiden fyysistä ja henkistä terveyttä ja hyvinvointia. Olosuhteet suunnitellaan sellaisiksi, että toiminta on kestävä kehityksen tavoitteiden mukaista. (Aikuisten perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2017.)

Opiston yleiset tilat ja luokkahuoneet ovat siistejä. Välineet ovat asianmukaiset. Luokkan ryhmäkoko on tällä hetkellä sopivan kokoinen. Tunnen opiskelijat jo melko hyvin ja se mahdollistaa sen, että meillä on avoin ja keskusteleva ilmapiiri. Kehittämistyön oppimateriaaleina käytän valmistamaani selkokielistä materiaalia. Opistolla on myös 2 tietokonealuokkaa sekä kannettavat tabletit. Niitä voi tarvittaessa varata

opetustarkoituksessa ryhmän käyttöön. Opiskelijoiden käytössä on opetushenkilöstön lisäksi terveydenhoitaja, koulupsykologi ja kuraattori.

Opiskelijoilla on koulu yhteisön jäsenenä vastuuta opiskelu ympäristöstä ja mahdollisuuksia vaikuttaa koulun toimintaan (Aikuisten perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2017). Kehittämistyöhöni liittyen, kurssin päätteeksi opiskelijat suunnittelivat ja esittivät pienryhmissä Vantaan aikuisopiston aikuisten perusopetuksen yksikölle tasa-arvosuunnitelman, jota oli seuraamassa myös koulutus päällikkömme. Lisäksi kurssin viimeisenä päivänä jokainen opiskelija arvioi kurssin sisällön, materiaalit, tilat ja välineet ja antoi siitä palautetta.

7.6 Oppimisen ja osaamisen arviointi

Arviointi kohdistuu oppimiseen, osaamiseen ja työskentelyyn. Sen tulee olla yhdenvertaista ja sen tulee perustua opiskelijoiden yhdenvertaiseen kohteluun. Arvioinnin tehtävänä on kannustaa opiskelijoita toimijuuteen ja auttaa heitä ymmärtämään omien tapojen, valintojen ja tekojen merkityksen itselle, yhteisölle sekä yhteiskunnalle. Perusopetuslain (628/1998) mukaan arvioinnin tehtävänä on ohjata ja kannustaa opiskelua. Aikuisten perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden (2017) mukaan arvioinnissa käytetään monipuolisia, joustavia ja opiskelijan tilanteeseen sovitettuja arviointitapoja, jotta opiskelija voi osoittaa osaamisensa mahdollista suomen kielen puutteista huolimatta. Pääosa arvioinnista on päivittäisessä työskentelyssä annettavaa monipuolista palautetta ja lisäksi opiskelijat saavat alusta lähtien onnistumisen kokemuksia sekä oppimista ohjaavaa ja kannustavaa palautetta.

Kurssin keskeisenä tavoitteena oli lisätä opiskelijan oikeudentajua niin, että tietoisuus ihmisoikeuksista ja erilaisuuden kunnioittamisesta sekä naisten aseman vahvistumisesta kasvaa. Tämän prosessi on jatkuvaa kasvua ihmisyyteen ja yhteiskunnan jäsenyyteen. Valtioneuvoston asetus perusopetuslaissatarkoitettun opetuksen valtakunnallisista tavoitteista (422/2012 2§) on, että opetus ja kasvatus tukevat kasvua erilaisuuden kunnioittamiseen sekä vastuullisuuteen, yhteistyöhön ja toimintaan, joka edistää ihmisryhmien, kansojen, aatteiden, uskontojen ja kulttuurin välistä kunnioitusta ja luottamusta. Opetuksella tuetaan kasvua yhteiskunnan jäseneksi, luodaan edellytyksiä toimia demokraattisessa ja tasa-arvoisessa yhteiskunnassa.

Oppimisen arvioinnin menetelminä olen käyttänyt formatiivista, monipuolista ja ohjaavaa palautetta. Formattiivisen arvioinnin tehtävänä on tukea ja ohjata päivittäistä

oppimista, ohjata edistymistä suhteessa asetettuihin tavoitteisiin ja auttaa opiskelijaa ymmärtämään omaa oppimistaan tunnistamaan vahvuuksiaan sekä kehittämään työskentelyään asetettujen tavoitteiden saavuttamiseksi (Aikuisten perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2018). Monipuolisessa arvioinnissa käytetään erilaisia arviointimenetelmiä, jotka ovat arvioinnin, tehtävien ja oppiaineen tavoitteiden kannalta tarkoituksenmukaisia.

Opiskelijalla oli mahdollisuus osoittaa osaamistaan monipuolisesti. Ohjaavan palautteen ja vertaispalautteen lisäksi arvioinnissa käytettyjä menetelmiä olivat keskustelut, yhteistyö- ja vuorovaikutustaidot, tiedonhallintataidot, työskentelytaidot, ryhmätöiden tuotokset sekä oppimispäiväkirja. Oppimispäiväkirjan avulla opiskelija osoitti, että hän on ymmärtänyt keskeiset asiat. Lisäksi se auttoi selkiyttämään omia ajatuksia oppitunnin aiheista. Kurssin suorittamisen edellytyksenä oli, että opiskelija on ollut 70 % läsnä oppitunneilla. Opintokokonaisuus arvioitiin sanallisesti hyväksytty tai hylätty.

Opiskelijoiden antamat palautteet olivat kannustavia. Ikävistä ja aroista asioista on mahdollista keskustella rakentavasti luottamuksellisessa ilmapiirissä. Kotoutumisen edistämisen lisäksi ihmisoikeuskasvatuksella ja kunniaväkivallan tietoisuuden lisäämisellä voidaan ennaltaehkäistä väkivaltaa ja näin muuttaa uhrin ja väkivallantekijän elämää.

8 KEHITTÄMISTYÖTÄ PALVELEVAT AINEISTOT JA NIIDEN ANALYSOINTI

Laadullisen tutkimuksen aineisto voidaan kerätä monella eri tavalla. Tutkimuksen yleisimmät aineistonkeruumenetelmät ovat haastattelu, kysely, havainnointi ja erilaisiin dokumentteihin perustuva tieto. Niitä voidaan käyttää joko vaihtoehtoisesti, rinnan tai eri tavoin yhdisteltynä tutkittavan ongelman ja tutkimusresurssien mukaan. (Tuomi ja Sarajärvi 2009, 71.)

Kirjallisuuskatsauksen tehtävinä oli vahvistaa kunniaväkivaltaa koskevaa tietämystä ja saada selville, millaisia tutkimuksia ilmiöstä on aikaisemmin tehty. Kehittämistehtäväni aineistonkeruumenetelmiksi valkoituivat kokemuksellinen eli hiljainen tieto, jota on kertynyt runsaasti työvuosien varrella, oppituntien osallistuva havainnointi, strukturoitu kyselylomake (liite 2.) ja kolmelle opiskelijalle suunnattu syvähaastattelu.

8.1 Aineistolähtöinen sisältöanalyysi

Opinnäytetyöni aineiston analyysinä on aineistolähtöinen sisältöanalyysi. Sillä pyritään luomaan tutkimusaineistosta teorettinen kokonaisuus ja ymmärrys tiivistetyssä ja yleisessä muodossa. (Tuomi ja Sarajärvi 2009, 95, 103.)

Sisältöanalyysin ensimmäisessä vaiheessa alkuperäisaineisto pelkistetään ja epäolennainen jätetään pois. Pelkistetyt ilmaukset listataan ja ryhmitellään, jonka tehtävänä on etsiä samankaltaisuuksia ja eroavaisuuksia. Tästä seuraa ryhmittely alaluokiksi, jossa luodaan pohja kohteena olevan tutkimuksen perusrakenteelle sekä alustavia kuvauksia tutkittavasta ilmiöstä. (Tuomi ja Sarajärvi 2009, 108-110.)

Syvähaastattelussa kysymykset ovat avoimia, täysin strukturoimattomia. Siinä käytetään avoimia kysymyksiä. Vain ilmiö, josta keskustellaan, on määritelty. Haastattelussa kuitenkin korostuu tutkittavan ilmiön perusteellinen avaaminen, joka helpottaa tutkijaa hahmottamaan ilmiötä, jota hän on tutkimassa. (Tuomi ja Sarajärvi 2009, 75-77.)

Osallistuvassa havainnoinnissa tutkija toimii aktiivisesti tutkimuksessa tiedonantajien kanssa. Sosiaaliset ja vuorovaikutustilanteet muodostavat tärkeäksi osaksi tiedonhankintaa. (Tuomi ja Sarajärvi 2009, 82.) Havainnoinnilla tarkoitetaan tässä kehittämistyössä oppituntien aikana tapahtuvaa osallistuvaa havainnointia.

8.1.1 Aineiston pelkistäminen

Kehittämistyöni analysoinnissa käytin ensimmäisessä taulukossa oppituntien aikana tehtyjen havaintojen ja syvähaastattelun aineistoa. Toisessa taulukossa analysoin kyselylomakkeen tuloksia.

Taulukko 1.

Alkuperäisilmaukset oppituntien aikana tehtyjen havaintojen ja syvähaastattelujen pohjalta	Pelkistetyt ilmaukset
<p>Tunnit ja aiheet olivat mielenkiitaisia.</p> <p>Seksuaalisuudesta ja ihmisoikeuksista pitää puhua.</p> <p>Minua ärsytti se, että asiaan keskityttiin enemmän kuin muihin, ja menttiin niin syvälle. Minusta on myös reilua, että eri kulttuureja otetaan huomioon kouluissa. Se (seksuaalisuudesta keskusteleminen) sekoittaa maahanmuuttajien päät.</p> <p>Seksuaalisuus oli kiinnostavaa, vaikka tunnit ovat joskus kiusallisia.</p> <p>Omassa maassa näistä asioista (seksuaalisuudesta) puhutaan niin vähän tai ei ollenkaan, vaikka ne ovat tärkeitä asioita meille.</p>	<p>Tunnit aiheet tärkeitä.</p> <p>Arka aihe</p> <p>Seksuaalisuudesta puhuminen voi rohkaista väärin käyttäytymismalleihin.</p> <p>Uskallus ja kiinnostus puhua aroistakin asioista.</p>
<p>En ole kohdannut kunniaan liittyvää väkivaltaa, mutta sen uhka on olemassa, jos käyttäydyn huonosti.</p> <p>En hyväksy, jos oma lapseni olisi homo. En kehtaisi kertoa sitä kenellekään. Se olisi häpeä. Minä tappaisin sen.</p>	<p>Kunniaan liittyvän väkivallan uhka on todellinen.</p>
<p>Kunniakulttuurissa eläminen ei ole helppoa, mutta tytöt hyväksyvät sen asian.</p> <p>Tulevaisuuden suunnitelmat keskustelaan tarkasti vanhempien kanssa. Ammattien tulee olla arvostettuja omassa kulttuurissa. Esim. laitoshoitaja, baarimikko, roskakuskit, kosmetologi, tarjoilija, kampaaja ovat huonoja valintoja.</p>	<p>Kunniakulttuurissa eläville tytöille elämä on haastavaa.</p> <p>Tulevaisuuden suunnitelmat tytöille haastavia.</p> <p>Vanhempien ja yhteisön mielipide otettava huomioon oman ammatin valinnassa.</p>
<p>Toivoisin, että näistä (kulttuurin huonoista tavoista) asioista puhutaan koulussa.</p> <p>Vanhemmille tämä tieto on myös tärkeä, mutta heidän asenteitaan on todella hankala tai mahdotonta muuttaa.</p>	<p>Tärkeää, että kunniaväkivallasta puhutaan koulussa.</p> <p>Vanhempia tuli myös tiedottaa.</p> <p>Vanhempien ihmisten asenteita on hankala muuttaa.</p>
<p>Kunniaväkivallasta keskusteleminen koulussa on tärkeää, koska se on yleensä maahanmuuttajan ensimmäinen kosketus suomalaiseen kulttuuriin.</p>	<p>Koulu on ensimmäinen kosketus suomalaiseen kulttuuriin.</p>

<p>Ei ole kyse vain vanhempien mielipiteestä. Vanhemmat voivat olla hyvinkin suvaitsevia, mutta täällä elävä yhteisö voi olla tuomitseva ja leimata koko perheen huonoon maineeseen. Esimerkiksi huivien käyttäminen: vanhemmat sallivat tyttäriensä olla ilman huivia, mutta Suomessa asuvat tai jopa ulkomailla asuvat sukulaiset eivät sitä hyväksy.</p> <p>Jos olet vapaamielinen ja elät vapaasti, muut yhteisön jäsenet tuomitsevat sinua. Naiset puhuvat ilkeästi sinusta eivätkä halua olla lähelläsi, koska sinulla on huono maine.</p> <p>Isosisko oli sellainen, jos tein väärin, hän käytti fyysistä väkivaltaa.</p> <p>Äiti pelotteli isällä, mutta hän useimmiten löi.</p>	<p>Suomessa elävä yhteisö määrittelee usein myös perheen ja yksilön tapaa elää.</p> <p>Yhteisön asema on vahva.</p> <p>Yhteisön johtajan asema on vahva</p> <p>Myös naiset ylläpitävät kulttuurin haitallisia malleja</p>
<p>Naimaton tyttö ei voi mennä esimerkiksi opiskelemaan toiseen kaupunkiin ilman perheettä.</p> <p>Tytöt eivät halua kapinoida vanhempiaan vastaa. Yrittävät toimia vanhempien toiveiden mukaisesti.</p> <p>Tytöt pitävät kaikkia rajoitteita normaalina käyttäytymisen mallina, ja se on suoja heitä itseään kohtaan. Muuten saavat huonon tytön leiman. Jos jää kiinni, elämä voi muuttua hyvin hankalaksi.</p>	<p>Tytöt koulutusmahdollisuudet ovat kapeat.</p> <p>Nuoret kunnioittavat vanhempiensa mielipiteitä.</p> <p>Tytöt alistuvat kohtaloonsa.</p>
<p>Maahanmuuttajan yhteisö on jo aika suuri Suomessa, eli aina on pelko siitä, että joku tuttu näkee sinut jossain ja kertoo perheelle.</p> <p>Rakastuminen on vaikeaa. Siitä ei uskalla kertoa perheelle, jos rakkauden kohde ei täytä perheen tai suvun odotuksia. Eli tyttö rakastaa salaa ja seurustelu hoidetaan salassa.</p> <p>Jos jää seurustelusta kiinni, vapaus voidaan riistää tai pakottaa naimisiin. Pahimmassa tapauksessa kuolema.</p> <p>Suomessa tulee ongelmia siksi, että täällä saa elää vapaammin.</p>	<p>Yhteisön merkitys on suuri.</p> <p>Seurustelu hankalaa</p> <p>Seuraamukset voivat olla kohtalokkaat</p> <p>Vapaus on ongelmallista?</p>

<p>Perhe valitsee puolison, johon on mahdollisuus tutustua ennen naimisiinmenoa. Jos ei miellytä, ei ole pakko mennä naimisiin.</p> <p>Järjestetyt avioliitot joskus toimivat jos rakastutaan.</p> <p>Puoliso on melkein aina sukulainen, jolloin ongelmatkin pystytään helpommin ratkaisemaan perheen sisällä</p>	<p>Järjestetyt avioliitot yleisiä</p> <p>Puoliso on samasta yhteisöstä tai suvusta</p> <p>Ongelmien ratkaisu perheen sisällä</p>
<p>Keskustelu kunniaaväkillästä oli tosi raskasta, koska mieleen muistui asioita menneisyydestä.</p> <p>Koko päivä meni pilalle.</p> <p>En haluaisi puhuanäistä asioista ollenkaan.</p>	<p>Raskas aihe keskustella</p> <p>Sensitiivisyys</p>
<p>Opettajan pitää tietää opiskelijan kulttuurista ja ymmärtää häntä.</p> <p>Opettajan pitää ymmärtää meidän tapamme elää.</p> <p>Kukaan ei nauranut ja tunnilla uskalsi kysyä, vaikka vähän hävetti.</p> <p>Opettaja osasi esittää hauskaasti asioita.</p> <p>Suomalainen ei ymmärrä, millaista on muslimityön elämä, koska hän saanut elää aina vapaasti. Onneksi täällä elää muita muslimityttöjä ja me ymmärrämme toisiamme.</p> <p>Suomalaisille on vaikeaa selittää nämä asiat. Eivät ymmärrä, koska ovat koko elämänsä eläneet vapaasti.</p> <p>Suomalaisille islam on negatiivinen asia. Heti ajatellaan terroristeja tai väkivaltaisia miehiä.</p> <p>Jos näytät arabilta ja olet mies, sinuun suhtaudutaan negatiivisemmin kuin toisen näköiseen maahanmuuttajaan.</p> <p>Naiset eivät tarvitse miehiä elääkseen Suomessa. Ystäväni vaimo halusi erota hänestä (miehestään) ja vei lapset mennessään. Nyt ystäväni on yksin. Suomessa naisia kuullaan erotilanteissa miehiä enemmän. Lapset menevät automaattisesti äidille.</p> <p>Suomessa maahanmuuttajanaishella on helpompi elää kuin maahanmuuttajamiehellä.</p> <p>Suomessa naisilla on parempi tasa-arvo kuin miehillä.</p>	<p>Kulttuurisensitiivinen opettaja</p> <p>Luokassa oli hyvä ilmapiiri</p> <p>Yhteenkuuluminen/samaistuminen</p> <p>Kulttuuritietoa myös suomalaisille.</p> <p>Suomalaiset eivät ymmärrä kunnia-kulttuuria.</p> <p>Islamvastaisuus /Arabivastaisuus</p> <p>Miesten aseman muuttuminen</p>

Taulukko 2.

Strukturoidun kyselyn pohjalta tehdyt alkuperäisilmaukset	Pelkistetyt ilmaukset
100 % oppilaista piti tunnin aiheet kiinnostavina	Tunnit kiinnostavia
Mielenkiinto oppitunnin aiheita kohtaan: Ihmisoikeudet 43,7 % Seksuaalisuus 18,75 % Suomalainen demokratia ja kulttuuri 18,75 % Kunniaväkivalta 18,75 %	Ihmisoikeudet kiinnostivat eniten.
Aiheet etuudestaan: Tuttuja 75 % Jonkin verran tuttuja 25 %	Ihmisoikeusasiat tuttuja
Tunnilla oli helppo keskustella asioista: Kyllä 81,2 % Jonkin verran 18,75 %	Aiheista oli helppo keskustella
Keskustelu kunniaväkivallasta: Erittäin tärkeää 56,2 % Jonkin verran tärkeää 43,75 %	Keskustelu kunniaväkivallasta aiheellista
Onko kokenut kunniaan liittyvää väkivaltaa Ei 93,75 % Ei halua kertoa 6,25 %	Ei ole kokenut fyysistä väkivaltaa
Vaikuttaako kulttuuri tulevaisuuden suunnitelmiin: Ei 68,75 % (pojat) Jonkin verran 31,25 % (tytöt)	Kunniakulttuuri vaikuttaa tyttöjen tulevaisuudensuunnitelmiin
Opettaja osasi ottaa huomioon opiskelijan taustat ja kohteli tyttöjä ja poikia tasa-arvoisesti kaikkien mielestä.	Tasa-arvoinen kohtelu
Kunniaväkivallasta keskusteleminen koulussa on tärkeää, koska se on yleensä maahanmuuttajan ensimmäinen kosketus suomalaiseen kulttuuriin.	Koulu on opiskelijan ensikosketus suomalaiseen kulttuuriin. Uskallus puhua aroista asioista
Kunniaväkivalta on otettava puheeksi opiskelijoiden kanssa. Maahanmuuttajia tulisi rohkaista keskustelemaan ongelmistaan opettajan tai kouluhenkilökunnan kanssa.	Kunniaväkivalta on otettava puheeksi
Tunnit olivat mielenkiintoisia, sai uutta tietoa ja olisin halunnut niiden vielä jatkuvan.	Tunnit aiheet tärkeitä

8.1.2 Aineiston ryhmittely

Pelkistetyt ilmaukset	Alaluokat
<p>Tunnit aiheet tärkeitä. Ihmisoikeudet, tasa-arvo ja seksuaalisuus kiinnostivat eniten.</p> <p>Seksuaalisuudesta puhuminen voi johtaa väärin käytösmalleihin.</p> <p>Ihmisoikeusasiat entuudestaan tuttuja.</p> <p>Koulu on opiskelijan ensikosketus suomalaiseen kulttuuriin.</p> <p>Keskustelu kunniaväkivallasta aiheellista.</p> <p>Kunniaväkivalta on otettava puheeksi.</p> <p>Kulttuurisensitiivinen opettaja</p>	<p>Tiedon vahvistaminen</p> <p>Seksuaalisuus edelleen tabu</p> <p>Koulun asema tärkeä kunniaväkivaltatyössä</p> <p>Tietoisuuden kasvattaminen</p> <p>Ammattitaitoinen kouluttaja</p>
<p>Uskallus puhua aroista aiheista</p>	<p>Kannustaminen ja rohkaiseminen</p>
<p>Miesten aseman muuttuminen</p> <p>Islamvastaisuus/Arabivastaisuus</p>	<p>Miesten kotoutumisongelmat</p>
<p>Kunniakulttuurissa eläville tytöille elämä on haastavaa.</p> <p>Tulevaisuuden suunnitelmat tytöille hankalampia kuin pojille.</p> <p>Kunniakulttuuri vaikuttaa tyttöjen tulevaisuudensuunnitelmiin.</p> <p>Tytöt koulutusmahdollisuudet ovat kapeat.</p> <p>Tytöt alistuvat usein kohtaloonsa.</p> <p>Kunniaan liittyvän väkivallan uhka on todellinen.</p> <p>Vanhempien ja yhteisön mielipide otettava huomioon oman ammatin valinnassa.</p> <p>Myös naiset ylläpitävät kulttuurin haitallisia malleja</p>	<p>Tyttöjen alisteinen asema kunniakulttuurissa</p> <p>Naisten vastuu kunniakasvatuksessa</p>

Raskas aihe keskustella. Uskallus puhua aroista asioista. Luokassa hyvä ilmapiiri	Sensitiivisyys Luottamuksellisuus
Yhteisön merkitys on suuri. Yhteenkuuluminen/samaistuminen Nuoret kunnioittavat vanhempiensa mielipiteitä Yhteisön vanhimman asema Suomessa elävä yhteisö määrittelee usein myös perheen ja yksilön tapaa elää. Suhde solmitaan naisen ja miehen välille Järjestetyt avioliitot yleisiä. Perhe ja koko suku on tyytyväinen ja helpottunut kun tyttö pääsee ”hyviin naimisiin” Puoliso on yleensä samasta yhteisöstä tai suvusta. Ongelmien ratkaisu perheen sisällä.	Yhteisöllisyys Arvovaikuttajat Perhekeskeisyys Kunnia-ajattelu Heteronormatiivisuus Avioliiton tärkeys

8.2 Tulokset

Vaikka aihepiirit olivat ajoittain hyvinkin arkoja, opiskelijat kokivat, että kunniaväkivallan tietoisuuden kasvattaminen ja kriittinen ajattelu, ihmisoikeuksista, tasa-arvosta ja seksuaalisuudesta keskusteleminen koulussa on hyvin tärkeää. Niistä pitää puhua. Koulu on maahanmuuttajan ensikosketus uuden kotimaan yhteiskuntaan ja siihen valitsevaan kulttuuriin. Se on paikka, jossa tietoa, normeja ja arvoja välitetään ja siksi kouluilla ja oppilaitoksilla on erityinen vastuu kunniaväkivallan tietoisuuden kasvattamisessa ja torjunnassa sekä havaitsemisessa. Ihmisoikeusliiton (2016) mukaan kunniakäsitteisiin liittyvän väkivallan tapaukset tulevat usein muiden viranomaisten tietoon koulujen kautta, koska koulujen henkilökunnalla voi olla läheinen ja pitkäaikainen suhde oppilaisiin ja luotettu opettaja on usein se henkilö, jolle nuori ensimmäiseksi kertoo itseensä kohdistuvasta painostuksesta tai väkivallasta.

Kunniaan liittyvän väkivallan vastaisessa työssä keskusteluyhteys ja luottamus ovat välttämättömyyksiä ja kysymyksen käsittely edellyttää sensitiivisyyttä. Tarvitaan kiihottonta keskustelua, avointa mieltä ja herkkiä korvia ymmärtääksemme ihmisten toi-

mintaa sekä menneissä että nykyisissä kulttuuriympäristöissä. Kulttuurin leimaaminen kokonaisuudessaan pahaksi on totaalinen virheliike väkivallan vastaisessa taistelussa. Monille yhteisöllisessä kulttuurissa kasvaneille oman yhteisön tapojen noudattaminen kuitenkin yhdistyy onnelliseen ja hyvään elämään. (Lidman 2009, 128; 2015, 188.)

Opettajan tai kouluttajan tulee olla tietoinen erilaisista kulttuureista ja niissä vallitsevista normeista. Mitään kulttuuria tai uskontoa ei tule esittää huonossa valossa eikä ketään saa asettaa huonompaan valoon siksi, että tulee sellaisesta kulttuurista, jossa vallitsee vääristyneitä malleja. Opiskelijan vanhempia tai huoltajia ei tule myöskään asettaa huonoon valoon, sillä ne ovat nuoren läheisempiä ja rakkaimpia ihmisiä. Rakastavat vanhemmat toivovat vain parasta ja onnellista tulevaisuutta lapsilleen.

Äitien asema kasvattajina on vahva ja lapset kunnioittavat häntä suuresti. On kuitenkin todettava, että myös naiset käyttävät väkivaltaa kasvatuksen keinona ja päämäärinensä saavuttamiseksi. Se on usein uhkailua väkivallalla, mutta myös lyömistä, tukistamista tai läpsimistä. Lapsia rakastetaan, mutta he kasvavat osittain pelon ilmapiiressä. Lidman (2009, 125; 2015, 189) kertoo, että missään kulttuurissa eivät naiset ole vain moraalinormien siveysvaatimusten uhreja ja objekteja. Kasvatuksen kautta he pitävät itse yllä sekä myönteisiä että haitallisia perinteitä. Lidman (mt.) arvelee, että vanhemmat luultavasti kamppailevat viiltävien ristiriitojen kanssa: he tuntevat kiintymystä lapseensa mutta kokevat, että ovat yhteisön silmissä epäonnistuneet yhdessä tärkeimmässä tehtävistään, ”hyvän” tytön kasvattamisessa.

Naiset siis osallistuvat myös itse naisia kontrolloivan järjestyksen ylläpitämiseen. He voivat olla hyvinkin ilkeitä myös toisia naisia kohtaan. Opiskelijani on kertonut, että jos toisella naisella on enemmän vapauksia ja valtaa kuin heillä itsellään, nainen leimataan huonoksi naiseksi. Häneen pidetään etäisyyttä, pahimmassa tapauksessa jätetään yhteisön ulkopuolelle.

Yhteisöön kuuluminen asettaa paineita ja sen seuraukset voivat olla kohtalokkaat. Eräs opiskelija kertoi minulle vuosia sitten surullisen tarinansa ja syyn siihen, miksi hänen sukupuolielimensä oli silvottu hänen ollessaan pieni tyttö kotimaassaan. Opiskelijan oma äiti ei pakottanut häntä tähän raakaan toimenpiteeseen, vaan se oli hänen oma tahtonsa. Ympärileikkaamaton tyttö on likainen ja yhteisön muut tytöt eivät olisi hyväksyneet häntä. Hän valitsi silpomisen, jotta hän kuuluisi yhteisöön ja saisi pitää ystävänsä.

Omassa yhteisössään leikattu nainen on normaali, kaunis ja tavoiteltava ja leikkaamattomuus häpäisee, leimaa ja eristää muista. Ympärileikkaus liittyy myös voimakkaasti sosiaaliseen hyväksyntään, sillä kyse on siirtymäriitistä, joka tekee työistä naisia. Perinnettä pidetään tärkeänä koko kulttuurin arvon säilymiselle. (Lidman 2011, 210; 2015, 252.)

Kunnia-yhteisössä perheen ja yhteisön oikeudet ovat tärkeämpiä kuin yksilö oikeudet. Yksilön tulee alistaa oma hyvinvointinsa yhteisön hyväksymien normien alle, vaikka ne rikkoisivat yksilön oikeuksia. Yksilön velvollisuus on unohtaa itsensä perheen ja yhteisön hyväksi. (Ala-Lipasti 2009, 24.) Yksilöiden oletetaan käyttäytyvän roolimallien mukaisesti ja omavaltainen käytös voi johtaa yhteisöstä pois sulkemiseen (Väestöliitto 2020).

Osa miespuolisista opiskelijoista ovat kokeneet, että Suomessa naisilla on enemmän valtaa. He eivät enää tiedä mikä heidän roolinsa on. Miehiä ei tarvita, koska naiset eivät ole riippuvaisia miehistään. Nämä muutokset ovat vaikuttaneet kunniakysymyksiin. Jokisen (2017) mielestä mies kokee menettäneensä hallinnan, kun naisen ei tarvitse olla taloudellisesti riippuvainen miehestään. Miehen kunnia on herkkä asia, ja kunniaa on kyse sukupuolesta, siitä onko mies vai ei. Romppaisen & Girayn (2009, 60) mielestä miehet eivät halua luopua vallasta, eivätkä itse asiassa näe epätasa-arvoisesti jakautunutta yhteiskuntaa ja sen sisällä olevaa naisten ja miesten eriarvoista roolijakoa. Kunniakäsitys on hyvä ja valmis syy ylläpitää järjestelmää.

Naisten vapautuminen hämmentää ja siksi se voi johtaa entistä tiukempaan kontrolliin. Oman kulttuurin arvot saattavat nousta entistä tärkeämpään asemaan. Ei ole tavatonta, että hunnuttamaton nainen hunnuttaa itsensä Suomeen muuttamisen jälkeen. On kuitenkin jäänyt epäselväksi, onko se ollut naisen oma päätös vai ei.

Olen opetuksissani mantran lailla hokenut opiskelijoille Ala-Lipastin (2009, 83) kirjoittaman tekstin:

Miehet, jotka valitsevat kunnia-ajattelun elämänsä perustaksi, varmistavat itselleen ja tyttärelleen onnettoman elämän. Nuo miehet eivät ole oivaltaneet, että onni on elää tasa-arvoisen naisen kanssa. Miehet tekevät itsestään yhtä onnettomia kuin hallitsemansa naiset ja saavat aikaan sen, että rakkaus ja aito kumppanuus ovat kummankin sukupuolen ulottumattomissa.

Ihmisoikeudet ja tasa-arvoasiat koettiin tärkeiksi. Opiskelijat arvostavat demokratiaa, vapautta ja turvallista elämää. Opiskelijoiden omaksumat lait ja niiden tuomat vapaudet ovat kuitenkin ristiriidassa oman perheen ja yhteisön maailmankuvan kanssa, jossa ihminen ei koe olevansa vapaa ja jossa yksilön velvollisuus on unohtaa itsensä perheen ja yhteisön hyväksi. Varsinkin tytöt elävät edelleen rajoitettua elämää. Koulun jälkeen vapaa-aikaa ei juurikaan ole. Kotiin palataan heti koulupäivän päätyttyä. Tytöt auttavat perheen kotitöissä ja usein myös nuorempien sisarusten hoitamisessa. Pojilla ei ole samanlaisia velvollisuuksia. Tytöt alistuvat tällaiseen kohteluun, koska he eivät halua tuottaa vanhemmilleen pettymyksiä, eivätkä halua vaarantaa omaa tai perheen mainetta. Tätä alistumista suomalaisen on vaikea ymmärtää. Ala-Lipasti (2009, 26) kertoo, että suomalaisen yksilöajattelun lähtökohdista voi olla vaikea ymmärtää kulttuureja, jossa vallitsee voimakas kollektiivinen kunnia- ja häpeäkäsitys. Kunnia-kulttuurissa tytön käytös on suorassa suhteessa perheen asemaan yhteisössä.

Opiskelijat kertoivat haluavansa olla kasvattajina sallivimpia kuin omat vanhempansa. Samalla he kuitenkin ymmärtävät, että naisen on säilytettävä oma ja perheensä kunnia siveellisellä käytöksellä ja miehen on vastaavasti rakennettava tai säilytettävä kunnias maineensa, jossa hän suojelee naispuolisia perheen jäseniään. Tämän ristiriitaisen tilanteen korjaamiseksi vaaditaan aikaa ja sukupolvien vaihdos, jossa haitalliset piirteet ovat väistyneet ja korvautuneet länsimaalaisen demokratian kunnioittavilla lailla ja normeilla.

Oppitunneilla tuli selväksi, että vanhemmille ja huoltajille tulisi myös tarjota demokratia- ja ihmisoikeuskasvatusta. Heille tulisi kertoa, miten heidän harjoittamat tavat eivät enää toimi ja että ne ovat ristiriidassa ihmisoikeuskäsitysten kanssa. Opiskelijat kuitenkin ymmärtävät, että juurtuneet asenteet ja tavat eivät tule muuttumaan helposti. Vanhempien lisäksi koko yhteisön arvoilla on merkitystä ja ne on otettava myös huomioon. On siis tarpeellista miettiä keinoja, miten voidaan vaikuttaa yhteisöön ja heidän arvoaikuttajiinsa. Ala-Lipastin (2009, 27) mukaan integroituminen suomalaiseen yhteiskuntaan vaatii, että perheen sisällä toteutuu demokratia, että perhe mukautuu ja hyväksyy ympäröivän yhteiskunnan uudet vaatimukset. Jotta tämä toteutuisi, vanhemmilla tulee olla hyvät tiedot ympäröivästä yhteiskunnasta, jotta he voivat tutustua suomalaiseen elämäntapaan.

Tyttöjen tulevaisuus on haastavaa. Kunnia-ajattelun mukaiset tavat ja säännöt rajoittavat heidän mahdollisuuksiaan kokea tasa-arvoa ja harvoilla on mahdollisuus olla

suomalaisten kanssasisarien kanssa samalla viivalla esimerkiksi oman aviomiehen valinnassa tai jatkokoulutuksen suunnittelussa. Al Saadwin (2002, 88) mukaan avioliitto on naisen ylin yhteiskunnallinen tehtävä ja siksi esimerkiksi arabitytöt kasvatetaan avioliittoa varten. Koulutus, työ ja uraa pidetään toissijaisina seikkoina, joiden ei tulisi viedä naisen mielenkiintoa pois hänen varsinaisesta tehtävästään vaimona ja äitinä, joka huolehtii lapsista, laittaa ruokaa ja palvelee aviomiestään.

Avioliitot ovat usein järjestettyjä liittoja, ja tuleva mies on oman yhteisön jäsen, yleensä serkku. Järjestettyjä avioliittoja suositaan muun muassa siksi, että tulevaisuuden mahdolliset avio-ongelmat voidaan ratkaista suvun sisällä ilman ulkopuolisten puuttumisia. Lisäksi oman yhteisön jäsenen historia, kunniallisuus ja varallisuus ovat tiedossa, joten kukapa muu voisi olla parempi puoliso omalle tyttärelle. Tammi-Savolainen (2009, 34) mukaan avioliitto solmitaan kahden intressiryhmän välillä. Se on sekä perheen isän taloudellinen intressi että toisen perheen tai suvun intressi. Siksi avioliitto ei ole yksilön päätös, vaan yhteisöllinen asia.

Tyttöjen opiskelu- ja ammatinvalintamahdollisuudet ovat suppeat. Haaveet parturikampaajan, kosmetologin tai lähihoitajan ammatista voivat kariutua siihen, ettei nainen voi koskea vieraaseen mieheen. Tai esimerkiksi lentoemännän työ ei sovi kunnialliselle naiselle yksinmatkustamisen vuoksi. Ammatin valintaan vaikuttaa myös oppilaitoksen sijainti, jonka tulee olla kaupungissa, jossa perhe asuu. Muuttaminen opiskelujen takia toiseen kaupunkiin on siis lähes mahdotonta ilman perhettä tai perheen miespuolista jäsentä. En halua kuitenkaan leimata kaikkia maahanmuuttajanaisia tämän ilmiön uhriksi. On myös nuoria naisia, jotka pääsevät toteuttamaan haaveitaan ja unelmiaan. He ovat siinä onnellisessa asemassa, että heitä ympäröivät naisten tasiarvoa ja oikeuksia kunnioittavia miehiä ja naisia. Joukossa on myös sellaisia naisia, jotka pitävät perheen perustamista ja äitiyttä maailman tärkeimpänä asiana ja ovat valmiita antamaan sille kaikkensa. Heidän mielestään kaikki on täydellistä ja se tekee heidät onnellisiksi.

Seksuaalisuuskasvatus on erittäin tärkeää kunniaväkivallan ehkäisyssä. Opiskelijat pitävät kasvatusta myös tärkeänä, vaikka se koetaan hetkittäin kiusalliseksi. Tiedot saattavat olla hyvin vaillinaisia, sillä kotimaassaan seksuaalisuudesta puhutaan hyvin vähän tai ne sivuutetaan kokonaan. Esimerkiksi oikeutta koskemattomuuteen myös avioliitossa, on korostettava. Vuosittain opiskelijoissa saattaa herättää hämmennystä se to-

siasia, että aviomiesies voi saada Suomessa raiskaussyytteen, jos on pakottanut vaimonsa yhdyntään ilman vaimonsa suostumusta. Hämmennystä ja voimakkaita tunteita herättivät myös keskustelut seksuaalivähemmistöistä. Monelle maahanmuuttajalle seurustelu ja perhemalli noudattavat vahvasti heteronormatiivista ja perinteistä perhemallia. Vääränlainen seksuaalinen suuntautuminen on rikos ja tuottaa häpeää. Minulle on kerrottu, että seksuaalivähemmistöihin kuuluva ihminen voi joutua elämään elämänsä valheellisesti heterosuhteessa, koska paljastuminen voisi viedä hänet jopa hengen. Väestöliiton (2009, 42) mukaan monille uskonnoille on tyypillistä kieltää homoseksuaaliset suhteet, ja ne ovat lailla kiellettyjä melkein kaikissa islamilaisissa yhteiskunnissa. Islamilainen laki esimerkiksi rajoittaa seksuaalisuuden heteroseksuaaliseen lailliseen avioliittoon ja siksi kaikki ilmaisut pitäisi rajoittaa heteroseksuaaliseen avioliittoon. Muutamissa arabimaissa homoseksuaalisuudesta rangaistaan jopa kolmen vuoden vankeusrangaistuksella. Avioliitto on aina naisen ja miehen välinen liitto, eikä homoseksuaalisten liittojen hyväksymisestä edes keskustella.

Vuosien varrella olen myös kuullut, että seksuaalisuudesta puhuminen ja länsimaalainen vapaa ja salliva ilmapiirimme sekoittaa maahanmuuttajien ajatukset ja siksi mahdollistaa vääränlaiset suhteet. Väestöliitto (2009, 43) kertoo, että osa ihmisistä uskoo ”dominoteoriaan”, jonka mukaan avoimen homoseksuaalisuhteiden hyväksyminen liittyy yleiseen moraalien rappeutumiseen, joka alkaa naisten vapaasta esiintymisestä hunnuttautumattomina julkisuudessa, vapaasta seurustelemisesta ja esiaviollisista suhteista ja päättyy homoseksuaalisten avioliittojen hyväksymiseen.

9 JOHTOPÄÄTÖKSET

Kehittämistyöni tarkoituksena oli ymmärtää kunniaväkivaltaa, sen ilmenemismuotoja sekä sen syitä ja kehittää työkalu, jonka avulla voidaan lisätä opiskelijoiden tietoisuutta kunniauskulttuurista niin, ettei haitallisia perinteitä siirrettäisi tuleville sukupolville. Lisäksi halusin nostaa esille, miten ilmiö vaikuttaa opiskelijan elämään ja tulevaisuuden suunnitelmiin. Kehittämistyötä varten suunnittelin ja ohjasin kulttuurisensitiivisesti 28 tunnin pituisen ihmisoikeuskasvatusta käsittelevän kurssin. Lopputuotoksena syntyi oppimateriaalikonaisuus, jota voidaan käyttää aikuisten perusopetuksen kursien oppimateriaalina tai muissa kotoutumis- ja maahanmuuttajakoulutuksissa osana demokratiakasvatusta. Oppimateriaali vaatii vielä hieman muokkausta, jotta se olisi valmis.

Kehittämistyön menetelmänä oli laadullinen tutkimus. Kirjallisuuskatsaukseni oli kuvaileva. Se vahvisti osaamistani ja auttoi minua ymmärtämään selkeämmin kunniaavakivaltaa, sen historiaa ja ilmenemismuotoja sekä ilmiön yksityiskohtia. Aineistoa keräsi ryhmäni kanssa käydyistä keskusteluista, haastatteluista ja havainnoinnista sekä vuosien varrelta kertyneestä hiljaisesta tiedosta. Sen analysoimiseksi käytin perinteistä perusanalyysimenetelmänä käytettyä sisältöanalyysiä.

Kunniaan liittyvään väkivaltaan liittyy vahvasti kunnian ja häpeän kulttuuri. Se on vanha vallalla ollut järjestelmä ja luotu pitämään yhteiskunta järjestyksessä. Kunniaan liittyvä väkivalta ja kunniamurha liitetään usein myös islamiin ja arabimaailmaan ja siksi islamilaiseen maailmaan liittyy paljon ennakkoluuloja ja pelkoa. Uskonto on kuitenkin vain väkivallan väline. Halusinkin nostaa tämän näkökulman teoriaosuudessa esille. Lidmanin (2015, 196-197) mukaan muslimimaissa kunniaan liittyvän väkivallan juuret ulottuvat aikaan ennen islaminuskoa ja siksi mitään väkivaltaa ei voida johtaa pelkästään kulttuurista, vaan siihen vaikuttavat monet muut tekijät. Hän painottaa, että kunniaväkivaltateot eivät millään tavalla määritä kaikkia maailman muslimeita, eikä teoille yleensä löydy vakavasti otettavaa perustetta uskonnosta. Uskonto ei ole väkivallan syy vaan uskonnon kulttuurien tulkinta saattaa edistää väkivaltaa hyväksyviä asenteita tai rohkaista pyrkimään tiettyihin päämääriin väkivaltaa kaihtamatta.

Valmistauduin kehittämistyöhöni aiheeseen perehtymällä kirjallisuuteen ja alan tutkimuksiin. Tutkimusaineistoni perustui tuntien aikana tekemiini havaintoihin, haastatteluihin, opiskelijoiden kanssa käytyihin keskusteluihin ja hiljaiseen tietooni. Suunnitelin huolellisesti kurssin oppitunnit ja valmistin selkokielistä materiaaleja niitä varten. Oppituntien aikana kirjoitin tekemäni havainnot muistiin ja vertasin niitä kirjallisuuskatsausten tutkittuun tietoon. Opiskelijoiden ajatusten ja vastausten kirjaaminen oli haastavaa opiskelijan kehittyvän kielitaidon vuoksi. Sanavarasto ei aina riittänyt pukea ajatuksia sanoiksi ja siksi usein lisäkysymysten avulla varmistin, mitä opiskelija halusi kertoa. Käytin apukielenä englannin tai arabian kieltä, jos siihen oli mahdollisuus. Jotta tutkimuksen luotettavuus toteutuisi, olin tarkka siitä, etten kirjannut omia ajatuksiani tai oletuksiani. Pyrkimykseni oli löytää siitä se oleellinen tietoa, joka kuvaa tutkimustehtävääni, ilmiön tuomia haasteita ja sen kehittämistarpeita. Tehdyt tulkinat saivat tukea muista vastaavista tutkimuksista ja teorioista kyseisestä ilmiöstä.

Kehittämistyötä varten tehtyjen haastattelujen perusteella jäi sellainen tunne, että joidenkin opiskelijoiden elämän tilanteet ovat haastavampia kuin mitä he antoivat ymmärtää. Haastattelutilanteet koetaan usein virallisiksi ja siksi opiskelija haluaa vastata ”oikein” tai ei halua huolestuttaa opettajaa. Spontaanit ja luonnollisessa tilanteessa kädyt keskusteluhetket antavat realistisemmän kuvan opiskelijan elämäntilanteesta ja niitä on ollutkin vuosien varrella runsaasti. Vaatii siis rohkeutta ja uskallusta, sekä opiskelijalta että opettajalta, puhua vaikeista ja sensitiivisistä asioista. Ne voivat herättää ikäviä muistoja tai tilanteet saattavat kärjistyä mielipide- tai arvoerojen vuoksi. Kommunikaatio ja tiedon jakaminen onkin kunnianvastaisessa työssä tärkeässä asemassa. Maahanmuuttajien kanssa työskentelevillä tulisi olla kulttuuriosaamista ja tiedon jakaminen tulisi tapahtua hienovaraisesti, kulttuurisensitiivisellä otteella. Työ vaatii myös pitkäjänteisyyttä sillä tuloksia ei synny heti.

Huolimatta siitä, että Suomessa on tehty jo kunniaväkivallan vastaista työtä, Yle uutisoi esimerkiksi vuonna 2019, että Suomessa kunniaväkivaltaa on paennut kotoa noin 30 nuorta maahanmuuttajaa. Kaikki tapaukset eivät edes tule viranomaisten tietoon. Minun mielestäni ongelma ydin on se, ettei ongelmia tunnisteta kunniaväkivallan muodoiksi tai niistä ei uskalleta kertoa ennen kuin ne ovat kärjistyneet vakaviksi.

Oppituntien aikana nousivat samanlaiset ongelmat kuin kirjallisuuskatsauksissa ja tutkimuksissa: tiedon puute sekä viranomaisilla että maahanmuuttajilla, naisen alisteinen asema, uuden ja vanhan törmäys, kunnian ja häpeän merkityksen tärkeys elämässä.

Naisena oleminen koetaan edelleen vaikeana miesvaltaisessa maailmassa, jossa tyttöjen ja naisia kontrolloidaan kunnian nimissä. Väkivallan uhka on todellinen ja se heikentää tyttöjen ja naisten elämänlaatua. He ovat kasvaneet alisteiseen asemaansa ja siksi sopeutuneet rajoitettuun ja kontrolloituun elämään. He eivät välttämättä ymmärrä, että ovat ihmisloukkauksen uhreja, ennen kuin heitä on valistettu. Jos he kokevat väkivaltaa tai sen uhka on olemassa, siitä ei kerrota ulkopuolisille. Perheen ongelmat hoidetaan sisäisesti, koska ulkopuolisille tai vieraille kertominen saattaa johtaa vieläkin suurempaan vaaraan. Elämän kaikissa kysymyksissä tulee ottaa huomioon perheen ja yhteisön odotukset. Vanhempia kunnioitetaan, auktoriteetteja ei kyseenalaisteta eikä heitä aseteta huonoon valoon.

Ihmisoikeuskasvatus kuuluu jokaiselle ja on keskeinen osa kunniaväkivallan vastaista työtä. Naisten ja tyttöjen kouluttautuminen parantaa naisen asemaa ja turvaa tulevien

sukupolvien mahdollisuutta elää tasa-arvoisessa ja ihmisoikeuksia kunnioittavassa maailmassa. Keskusteleminen, opettaminen ja tiedon jakaminen sekä tyttöjen ja naisten kouluttaminen ja voimaannuttaminen on ensiarvoisen tärkeää. Miesten asemaa ja osallisuutta ennaltaehkäisevässä työssä tulisi myös korostaa. Thapar-Björkert (2009) korostaakin, että sukupuolisuhteiden muuttaminen voi auttaa lopettamaan sukupuoleen perustuvan väkivallan. Miehillä on vastuu muuttaa muiden mielihien asenteita kunniaan liittyvää väkivaltaa kohtaan olemalla aktiivisesti mukana sukupuolten tasa-arvon rakentamisessa.

Mitä paremmin uuteen yhteiskuntaan asettuminen sujuu ja mitä paremmin tulijoille tarjotaan osallistumismahdollisuuksia, sitä todennäköisemmin vältetään kunniaan liittyvältä väkivallalta, kuten muiltakin konflikteilta (Amoral-hanke, 2009). Koulutus toimii osallisuuden ja syrjäytymisen välineenä.

Jotta kunniaväkivaltatilanteisiin ei jouduttaisi, tulisi pääpainon olla kunniaan liittyvän väkivallan ennaltaehkäisevässä työssä. Kunniaväkivallasta ja sen haitallisista ilmiöistä tulee pystyä keskustelemaan jo kotoutumisen alkuvaiheessa oleville maahanmuuttajille. Siksi työ tulisi kohdentaa kotoutumisvaiheessa oleviin maahanmuuttajiin ja heidän yhteisöihinsä ja sen on oltava kaikissa kotouttamistyössä olevien henkilöiden tehtävä. Naisten koulutus ja vapautuminen ovat elintärkeitä muutosten edistäjät ja tästä syystä koulut ja oppilaitokset nousevat tärkeään asemaan. Oppilaitoksen toimintasuunnitelmissa ja opetussuunnitelmissa tulee korostaa demokratian, ihmisoikeuksien ja tasa-arvon merkitystä. Naisille tulisi kertoa heidän mahdollisuuksistaan vaikuttaa ja osallistua yhteiskunnassamme tasavertaisina kansalaisina. Kaikkien tulee ymmärtää, että Suomessa on toimittava vallitsevien lakien ja sääntöjen mukaan eivätkä kunnia-kulttuuri ja siihen kuuluvat haitalliset perinteet kuuluvat demokratiaan.

Opiskelijat saavat tärkeää tietoa opiskellessaan. Osa heistä on valmiita elämään vallitsevan kulttuurin mukaan, mutta perhe kokee sen liian yksilökeskeiseksi ja vapaaksi ja siksi uhkaksi koko yhteisölle. Tiedon jakaminen onkin haasteellista ja vaativaa, kun oma yhteisö ei tue sanomaa vaan viestii ja syöttää vastakkaista maailmankuvaa. Kotiin tuoma tieto saatetaan helposti tyrmätä siitä syystä, että se ei kuulu yhteisön perinteisiin. Olisi tärkeää, että vanhemmat tai huoltajat suojelisivat ja kannustaisivat lapsiaan ja nuoriaan tasa-arvoa kunnioittavaan elämäntapaan. Mutta jos se on ristiriidassa suvun ja yhteisön ajatusmaailman kanssa, se ei ole mahdollista. Yksilö ei siksi yksin voi

vaikuttaa asenteiden muuttamiseen, vaan siihen vaaditaan koko yhteisö, joka on kunnikäsitteisiin liittyvien haitallisten perinteiden uhri. Kun koko yhteisö elää jatkuvassa paineessa jatkaa suvun kunniaa, on siksi perusteltua, että kunniaväkivallasta tulee tiedottaa koko yhteisöä. Avainasemaan nousevat yhteisön vanhimmat, yhteisöjohtajat. He ovat niitä yhteisön vanhimpia ja kunnioitettuja arvovaikuttajia, jotka määrittelevät koko yhteisön tavan elää. Heidän asemaansa ei kyseenalaisteta eikä heidän mielipiteitään uskalleta uhmata. Yhteisön arvomaailmaan muutos tulisikin lähteä vanhempien/huoltajien lisäksi myös arvovaikuttajista.

Suomeen saapuu vuosittain uusia maahanmuuttajia, jossa kunnia-kulttuuri elää vahvasti. He löytävät nopeasti yhteydet täällä eläviin yhteisöihin. Yhteisö voi auttaa maahanmuuttajaa sopeutumaan uuteen kotimaahan ja siellä vallitseviin normeihin ja lakeihin. Kun yhteisössä elää terve ja tasa-arvoa kunnioittava elämäntapa, voidaankin vaikuttaa yksilön vääristyneisiin malleihin myös yhteisön avulla. Thapae-Björket (2011) kehottaakin luomaan yhteiskuntaan sellaiset poliittiset puitteet, joissa kunnia-kulttuurin yhteisöjohtajat voivat nähdä kunniaan liittyvän väkivallan loukkaavan naisten oikeuksia, loukkaamatta tai hyökkäämättä kulttuuria tai uskontoa vastaan.

Tutkimukset ovat osoittaneet, että kunniaan liittyvää väkivaltaan voidaan vaikuttaa ja torjua erilaisilla keinoilla. Mitään yksinkertaista ja nopeaa ratkaisua kunniaväkivallan vastaiselle työlle ei kuitenkaan ole olemassa. Lisäksi Hussein (2014, 228) kertoo, että väkivaltatekoihin vaikuttavat sosiaaliset, poliittiset ja taloudelliset piirteet ja siksi ne vaativat erilaisia ratkaisumalleja. Hallitusten ja kansalaisjärjestöjen on tiedostettava, että se mikä toimii yhdessä maassa tai yhteisössä, ei välttämättä toimi toisessa. Järjestöjen ja viranomaisten onkin kehitettävä erilaisia ratkaisumalleja, jotka palvelisivat erilaisia tarpeita.

Tiedon jakaminen kunniaan liittyvistä väkivaltateoista ja murhista on myös tärkeää, ja niistä on kerrottava lainsäätäjille, medialle, suurelle yleisölle ja asiankuuluville viranomaisille (Hussein 2014, 227). Korostamalla ihmisoikeuksia ja tuomitsemalla väkivalta, osoitetaan, ettei kunniaan liittyvä väkivalta ole oikeutettua. Rohkaisemalla ihmisiä keskusteluun ja tuomalla sinnikkäästi vaikeita ja vaiettuja aiheita käsittelyyn, on mahdollista saada yhteisöt hylkäämään haitalliset ja ihmisoikeuksia loukkaavat perinteensä. (Rautiokoski & Janhunen-Ruusuvuoro 2016, 79.) Kehittämällä käytäntöjä ja

tukemalla ihmisiä positiivisesti voimme rakentaa tasa-arvoisemman yhteiskunnan, jossa ei olisi ihmisoikeusloukkauksia tai haitallisia perinteitä (Aapakallio 2014).

Keskeisimpiä kysymyksiä ja kehittämistarpeita, jotka heräsivät tämän opinnäytetyön myötä ovat:

1. Miten saada maahanmuuttajat luottamaan viranomaisiin ja kertomaan heille heitä kohdanneesta väkivallasta tai sen uhasta?
2. Miten lisätä miesten osallisuutta ilmiön poistamiseen?
3. Miten vaikuttaa yhteisön ja yhteisöjohtajien arvomaailmaan?
4. Valtion tulee kasvattaa vastuuta ennaltaehkäisevässä toiminnassa kunniaväkivaltaa vastaan.
5. Tietoisuuden lisääminen ja tiedon jakaminen kunniaan liittyvästä väkivallasta ja sen haitallisista ilmiöistä sekä maahanmuuttajille että heidän parissaan työskenteleville on edelleen tärkeässä asemassa.
6. Naisten kouluttaminen ja voimaantumisen. Huomioita tulisi kiinnittää erityisesti kotiaiteihin ja naisiin, jotka jäävät erilaisten kotoutumistoimintojen ulkopuolelle.

LÄHTEET

Aapakallio, Johanna 2015. Kunniaan liittyvä väkivalta. Seksuaalivonnan näkökulma. Lopputyö. Sexpo säätio.

Allinen-Calderin, Nnenna & Kanervo, Marianna & Nurmi, Reet(toim.) 2002. Tunnista ja turvaa. Käsikirja väkivallan uhrin auttamistyöhön vastaanottokeskuksiin. Monika-Naiset liitto. Viitattu 23.7.2020. https://issuu.com/monika834/docs/monika_tunnista-ja-turvaa_small

Akar, Sylvia & Tiilikainen, Marja & Lipsanen, Laura 2009. Katsaus islamilaiseen maailmaan. Naiset, perhe ja seksuaaliterveys. Väestöliitto. Loimaa: Newprint.

Ala-lipasti, Raija 2009. Kunniaväkivalta. Vihreä sivistysliitto ry. Vaasa: Oy Arkmedia Ab.

Amnesty International. Seksuaalioikeudet. Viitattu 23.8.2020. https://www.amnesty.fi/tyomme/teemat/seksuaalioikeudet/?gclid=CjwKCAjwqML6BRAHEiwAdquMndg1vzx3-VBleliIMpYlCpEvu1KO-vJTPnKri9QAm46WBW1tzhPnuxoChXsQAvD_BwE

Bahanbouri, Mohammad Saeed 2004. Onko ihmisoikeuksien uskonto ristiriidassa muiden uskontojen kanssa? Teoksessa (toim.) Kouros, Kristiina & Villa, Susan. Keuruu: Otavan Kirjapaini Oy.

Efving, Eva 2017. Kunnia, etnisyys ja - sosiaalityöntekijöiden käsityksiä kunniaan liittyvästä väkivallasta. Pro gradu -tutkielma. Sosiaalityö. Jyväskylän yliopisto, Kokkolan yliopistokeskus.

Eurooppalainen viitekehys. Kielitaidon tasojen kuvausasteikko. Viitattu 12.12.2020. <http://www.o2.oph.fi/ops/taitotasoasteikko.pdf>

El Saadwi, Nawal 2002. Eevan kätketyt kasvot. Nainen arabimaailmassa. Keuruu: Otavan kirjapaini Oy.

ELY. Kotoutumislaki ohjaa kotoutumista, 2014. Viitattu 06.11.2020. <https://kotouttaminen.fi>

Eskola, Meri-Sisko 2015. Julkaisu eduskunnan työelämä- ja tasa-arvovaliokunnalle. Maahanmuuttajien kotouttaminen. Viitattu 5.8.2020. <https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/JulkaisuMetatieto/Documents/EDK-2015-AK-11871.pdf>.

European Union 2014. Violence against women: an EU-wide survey, Luxembourg: Publications Office of the. Viitattu 3.7.2020. https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra-2014-vaw-survey-at-a-glance-oct14_en.pdf

European unionin perusoikeusvirasto 2014. EU:n laajuinen tutkimus naisiin kohdistuvasta väkivallasta. Tiivistelmäraportti. Viitattu 12.1.2021. https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra-2014-vaw-survey-factsheet_fi.pdf

Giray, Gazale & Romppanen, Hanni-Mari 2009. 'Minun kunniani ei ole sinun kunniasi'. Kunniakäsitteen monet merkitykset. Teoksessa Tauro, Tanja & Van Djenken, Marjo(toim.) Lahti: Aldus.

Happonen, Päivi 2019. Artikkel: Noin 30 Suomessa asuvaa maahanmuuttajanuorta on paennut kotoaan kunniaväkivaltaa. Yle-uutiset verkkojulkaisu. Viitattu 20.8.2020. <https://yle.fi/uutiset/3-10778333>

HBV. Honour based violence awareness network. Forms of 'honour' based violence and oppression. Viitattu 19.7.2020. <http://hbv-awareness.com/forms-of-hbv/>

Heikka, Mikko 2014. Vapaina ja tasavertaisina. Ihmisoikeudet uskontojen näkökulmasta. Viro: Tallinna Raamatutrükikoda OÜ.

Holm, Pia 2009. Kunniaväkivallasta oikeudellisesta näkökulmasta. Teoksessa Tauro, Tanja & Van Djenken, Marjo(toim.) Lahti: Aldus

Hong, Tuuli 2019. Kunniaan liittyvän väkivallan uhrin oikeudellinen asema. Väitöskirja. Turun yliopisto. <https://www.utupub.fi/bitstream/handle/10024/148676/AnnalesC486Hong.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Honkanen, Eija & Pynnönen, Päivi & Raudasoja, Anu 2012. Onnistunut opetus -Menetelmien kartoitus. HAMK. Verkkojulkaisu. Viitattu 27.12.2020. <https://ameo.fi/wp-content/uploads/2018/02/Onnistunut-opetus-verkkojulkaisu.pdf>

Husseini, Rana 2014. Murha kunnian varjolla. Turku: Nomerta Kustannus Oy.

Hämeen-Anttila, Jaakko 2017. Uusi islamin käsikirja. Helsinki: Otavan kirjapaino.

Ihmisoikeuskeskus. Istanbulin sopimus – suositukset Suomelle 2019. Verkkojulkaisu. Viitattu 4.7.2020. <https://www.ihmisoikeuskeskus.fi/@Bin/8238229/Istanbul%20suositukset%20-%20olyhyt%20oesittely%20-%202019.pdf>

Ihmisoikeusliitto. Ihmisoikeudet-sananselityspeli. <https://ihmisoikeudet.net/ihmisoikeuskasvatus/menetelmat-ja-materiaalit/harjoitukset/ihmisoikeudet-sananselityspeli/>

Ihmisoikeusliitto 2016. Kunniakäsitykset ja väkivalta – selvitys kunniaan liittyvästä väkivallasta ja siihen puuttumisesta Suomessa.

Juurikkala, Juha 2008. Ilon pedagogiikka. Kohti nykyaikaista koulua. Konstruktiivinen peruskoulun käyttöteoria. Tutkiva opettaja 1/2008. Jyväskylä.

Kaikkinaisen naisten syrjinnän poistamista koskeva yleissopimus (68/1986).

Karimi, Rebwar 2009. Aviamia työskentelyyn. Teoksessa Tauro, Tanja & Van Djenken, Marjo(toim.) Lahti: Aldus, 184-185.

Kartio, Johanna 2016. 12 askelta selkokielellä opettamiseen. Kansalaisopistojen liittoKoL. Helsinki. Verkkojulkaisu. Viitattu 27.8.2020. <https://kansalaisopistojenliitto.fi/wp-content/uploads/2016/10/12-askelta-selkokielell%C3%A4-opettamiseen.pdf>

Kasa, Tuija & Kouros, Kristiina & Skottman-Kivelä Piatta 2019. Perus ja ihmisoikeudet opetus- ja kasvatusalalla. Oikeudellinen ja pedagoginen opas alan opiskelijoille ja asiantuntijoille. Helsingin yliopisto, kasvatustieteellinen tiedekunta. Viitattu 1.3.2021. file:///Users/yasaminsalonen/Downloads/Perus-_ja_ihmisoikeudet_opetus-_ja_kasvatusalalla.pdf

Kattilakoski, Raija & Taviainen, Satu 2011. Opas eriyttämiseen. Keski-Suomen seudullinen Tehostetun ja erityisen tuen verkostohanke. Julkaisu. https://soppi.jyu.fi/Members/eaalto/Opas_eriyttamiseen.pdf

Kervinen, Elina 2019. Kunniaan liittyvän väkivallan muodot ovat moninaisia. HS verkkojulkaisu. Viitattu 1.7.2020. <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000006224512.html>

Khaliki, Ilnas 2017. Lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden käsitykset lapsen kohdistuvan kunniaväkivallan tunnistamisesta, ennaltaehkäisemisestä sekä siihen puuttumisesta. Sosiaalityö. Pro gradu- tutkielma. Lapin yliopisto.

Khankan, Sherin 2017. Women are the future of islam. Great Britain: Clays LTD, St Ives PLC.

Kolehmainen, Henna 2017. Nuorten kunniaan liittyvän väkivallan ennaltaehkäiseminen. Nuoruus ja Kunnia – kouluttajakoulutusohjelman kehittäminen. Sosiaali ja terveystieteiden tutkimuskeskus. Opinnäytetyö. Metropolia Ammattikorkeakoulu.

Korteweg, Anna C 2011. Understanding honour killing and honour-related violence in the immigration context: implications for the legal profession and beyond. Verkkojulkaisu. Viitattu 13.7.2020. http://cdhpi.ca/sites/cdhpi.ca/files/korteweg_cclr-understanding-honour-killing.pdf

Kouros, Kristiina & Villa, Susan 2004. Ihmisoikeudet ja islam. Keuruu: Otavan kirjapaini Oy.

Kuula, Arja 2006. Tutkimusetiikka: Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Vastapaino.

Lagerspetzin, Kirsti 1992. Pääkirjoitus: Onko ihminen luonnostaan väkivaltainen? Viitattu 30.6.2020. <https://www.duodecimlehti.fi/duo20047>

Laki kotoutumisen edistämisestä (1386/2010).

Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta (609/1986).

Lidman, Satu 2011. Häpeä. Nöyryyttämisen ja häpeämisen jäljillä. Porvoo: Bookwell oy.

Lidman, Satu 2009. Kunnia ja siveys. Yhteisöllisen konfliktien ja häpeän pelon historiallisuudesta. Teoksessa Tauro, Tanja & Van Djenken, Marjo(toim.) Lahti: Aldus, 116-133.

Lidman, Satu 2015. Väkivaltakulttuurin perintö. Sukupuoli, asenteet ja historia. Viro: Tallinna Raamatuteükikoja OÜ.

Lindevall, Anita 2016. Terveystenhoitajan osaamisen johtaminen kaltoinkohdellun maahanmuuttaja-asiakkaan terveydenhoitotyössä. Sosiaali- ja terveysalan johtaminen. Opinnäytetyö. Metropolia ammattikorkeakoulu.

Luopajarvi, Katja 2004. Kunniamurhat – kulttuuria vai uskontoa? Teoksessa (toim.) Kouros, Kristiina & Villa, Susan. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy, 189-195

Metsämuuronen, Jari 2002. Tutkimuksen tekemisen perusteet ihmistieteissä. Helsinki: International Methelp.

Niemi, Johanna & Kainulainen, Heini & Honkatukia, Päivi 2017. Sukupuolistunut väkivalta. Oikeudellinen ja sosiaalinen ongelma. Tampere: Vastapaino

Nollalinja. Miten voin saada apua, jos läheinen on väkivaltainen. Viitattu 23.7.2020. <https://www.nollalinja.fi/selkokielella/>

Oikeusministeriö 2020. Naisiin kohdistuvan väkivallan torjuntaohjelma vuosille 2020-2023. Oikeusministeriön julkaisu, Mietintöjä ja lausuntoja 2020:15. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162499/OM_2020_15_ML.pdf?sequence=1

Opetushallitus 2017. Aikuisten perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2017. Viitattu 10.10.2020. https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/aikuisten_perusopetuksen_opetussuunnitelman_perusteet_2017.pdf

Ouakrim, Najat 1998. Nainen ja islam. Cosmoprint Oy.
Palva, Heikki, 2004. Islamilaiset ihmisoikeusjulistukset. Teoksessa (toim.) Kouros, Kristiina & Villa, Susan. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy.

Paksuniemi, Merja & Körkkö, Minna & Keskitalo, Pigga & Norvapalo, Katja (toim.) 2019. Julkaisuja26, 2019. Opaskirja oppilaan kohtaamiseen monikulttuurisessa koulun arjessa. <https://siirtolaisuusinstituutti.fi/wp-content/uploads/2019/12/si-j-26-www.pdf>

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet (2014).

Perusopetuslaki (628/1998).

Pirjola, Jari 2004. Ihmisoikeuksien universaalisuus – yhteisten sääntöjen mahdollisuus monen kulttuurin maailmassa. Teoksessa (toim.) Kouros, Kristiina & Villa, Susan. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy, 21-36.

Pönkkä, Harto 2013. Käytännön oppimismalli ymmärrettävään ja yhteisölliseen oppimiseen. Viitattu 27.9.2020.
<https://harto.wordpress.com/2013/10/02/kaytannon-oppimismalli-ymmartavaan-ja-yhteisolliseen-oppimiseen/>

Rautiokoski, Marianne & Janhunen-Ruusuvuori & Mervi & Didar hankkeen yhteistyökumppanit 2016. Kohtaaminen ja dialogi kunniakulttuuri- ja kunniaväkivaltatyössä. Didar -hanke. Tampere: Viestipaino Oy.

Saarinen, Saara 2016. Pohdintoja opettamisesta, oppimisesta ja korkeakoulutuksesta Suomessa. Viitattu 26.9.2020.
<https://saarasaarinen.wixsite.com/ikuistaoppimista/single-post/2016/1/16/Pedagogisia-malleja-opetusmenetelmi%C3%A4>

Salenius, Jouko 2017. ”Meidät on näin opetettu ja näin mennään” - kriittishermeneuttinen tutkimus kunniaväkivaltatapauksissa oppimisesta. Kasvatustieteiden tiedekunta Pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto.

Seikkula, Minna 2012. Viranomaiskoulutus kunniaan liittyvän väkivallan tunnistamiseksi ja ehkäisemiseksi. Kouluttajan materiaali. Verkkojulkaisu. Viitattu 7.9.2020. <https://thl.fi/documents/605877/1663634/Viranomaiskoulutus+kunniaan+liittyv%C3%A4n+v%C3%A4kivallan+tunnistamiseksi%2C+kouluttajan+materiaali/od29068f-2f3e-44e3-892e-9844cof4da1d>

Seikkula, Minna 2012. Viranomaiskoulutus kunniaan liittyvän väkivallan tunnistamiseksi. Itseopiskelumateriaali. Verkkojulkaisu. Viitattu 8.9.2020.
<https://thl.fi/documents/605877/1663634/Viranomaiskoulutus+kunniaan+liittyv%C3%A4n+v%C3%A4kivallan+tunnistamiseksi%2C+koulutettavan+materiaali/7ab409a6-a484-4f55-afe1-72a4fc27f02f>

Selkokeskus 2020. Selkokieli. Viitattu 12.9.2020. <https://selkokeskus.fi/selkokieli/>

Sisäasianministeriö 2010. Yhdenvertaisuussuunnitelun opas. Sähköinen julkaisu. <https://yhdenvertaisuus.fi/documents/5232670/5376058/Yhdenvertaisuussuunnitelun+opas+suomi/a74c17cd-2170-4e8b-8b2b-ff4c0407978c/Yhdenvertaisuussuunnitelun+opas+suomi.pdf>

Sosiaali- ja terveysministeriö 2017. Istanbulin sopimuksen toimeenpanosuunnitelma 2018–2021. 16_2017_Istanbulin sopimuksen tps 2018-21_suomi.pdf (259.0Kt)

Släen, Anne 2009. Lupa tappaa? Katsaus Shari’an ja kunniamurhien väliseen yhteyteen. Teoksessa Tauro, Tanja & Van Djenken, Marjo(toim.) Lahti: Aldus, 100-115.

Tammisalo-Savolainen 2009. Suojatti yhteisö: Kunniaväkivalta kollektiivisena ilmiönä Suomessa. Teoksessa Tauro, Tanja & Van Djenken, Marjo(toim.) Lahti: Aldus, 30-49.

Tampereen kaupunkilähetys ry. Opas seksuaalisuuteen. Tampereen kaupunkilähetys RY. Viitattu 20.8.2020. <http://www.seteke.fi/opas.html>

Tauro, Tanja & van Dijken, Marjo (toim.) 2009. Kunnia konfliktina. Näkökulmia ilmiön tunnistamiseen ja ennaltaehkäisyyn. Amoral-hankkeen loppujulkaisu. Mannerheimin Lastensuojeluliiton Uudenmaanpiiri. Aldus: Helsinki 2009.

Teittinen, Paavo & Manner, Maria 2019. Artikkelit: Kurissa kasvaneet. Verkkojulkaisu. Helsingin sanomat, 2019. Viitattu 28.9.2020. <https://www.hs.fi/sunnuntai/art-2000006199735.html>

Thapar-Björkert, Suruchi, 2009. Conversations across Borders: Men and Honour Related Violence in U.K. and Sweden. NORMA. Nordic Journal for Masculinity Studies. Viitattu 20.7.2020. <http://hbv-awareness.com/wp-content/uploads/2011/10/norma-2009-1-4-Thapar-Bjorkert.pdf>

THL 2020. Kulttuurisensitiivinen työote. Viitattu 20.8.2020. <https://thl.fi/fi/web/maahanmuutto-ja-kulttuurinen-moninaisuus/tyontueksi/hyvia-kaytantoja/kulttuurisensitiivinen-tyoote>

THL 2019. Uusi toimintaohjelma estämään tyttöjen ja naisten sukuelinten silpomisen. Viitattu 21.8.2020. <https://thl.fi/fi/-/uusi-toimintaohjelma-estamaan-tyttojen-ja-naisten-sukuelinten-silpomista>

Tomperi, Tuukka 2018. Viitattu 20.12.2020. <https://www.opettaja.fi/ajassa/kikaammin-tarkemmin-valppaammin/>

Tuomi, Jouni. & Sarajärvi, Anneli 2015. Laadullinen tutkimus ja sisällön analyysi. Helsinki: Tammi.

Työ ja elinkeinoministeriö. Kotoutuminen. Maahanmuutto ja kotoutuminen Suomessa. Viitattu 22.11.2020. <https://kotouttaminen.fi/documents/3464316/4355252/Tietopaketti+2017-05-A4.pdf/8841d958-889b-4af2-a83c-9a16de08fbo0/Tietopaketti+2017-05-A4.pdf>

Törrönen, Hannele 2009. Vaiettu naiseus. Ajatuksia naisen väkivallan tunnistamisesta, nimeämisestä ja hoitamisesta. Ensi- ja turvakotiliitto. Hämeenlinna: Kariston Kirjapaino Oy.

Uppsala Universitet 2010. Extract from NCK-rapport. Honour-based Violence – a Knowledge and Research Report. Viitattu 19.7.2020. http://kunskapsbanken.nck.uu.se/nckkb/nck/publik/fil/visa/420/Honour-based_violence_1301217.pdf

Valiokunnan lausunto (PeVL 56/2017 vp). Viitattu 11.11.2020. https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Lausunto/Sivut/PeVL_56+2017.aspx.

Valtioneuvoston asetus naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemisestä ja torjumisesta tehdyn Euroopan neuvoston yleissopimuksen voimaansaattamisesta sekä yleissopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta annetun lain voimaantulosta (53/2015).

Valtioneuvosto. Istanbulin sopimuksen toimeenpanosuunnitelma 2018-2021. Viitattu 4.7.2020. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/160401>

Valtioneuvosto. Tervetuloa Suomeen-opas. Viitattu 29.8.2020. http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161191/TEMoppaat_16_2018_TervetuloaSuomeen_FI_PDFUA.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Vantaan kaupunki 2020. Vantaan aikuisopisto. Viitattu 21.11.2020. https://www.vantaa.fi/varhaiskasvatus_ja_koulutus/aikuiskoulutus/aikuisopisto

Vitka, Tiina 2018. Laaja-alainen erityisopetus yläkouluissa. Jyväskylä: PS-kustannus

Vernerri. Ihmisoikeuksien julistus. Verkkojulkaisu. Viitattu 22.8.2020. <https://verneri.net/selko/yhteiskunta/ihmisoikeudet/ihmisoikeuksien-julistus/>

Väestöliitto. Yhteisöllinen ja yksilöllinen kulttuuri. Viitattu 3.7.2020. https://www.vaestoliitto.fi/monikulttuurisuus/tietoa-monikulttuurisuudesta/monikulttuurinen_parisuhde/yhteisollinen_ja_yksilollinen_ku/

Väestöliitto. Tasa-arvo ja seksuaaliterveystietoa maahanmuuttajien kotoutumiskoulutuksiin ja vastaanottotyöhön. Ohjaajan opas. Viitattu 27.8.2020. https://www.vaestoliitto.fi/uploads/2020/11/cd2f836a-tasa_arvoa_ja_seksuaaliterveystietoa_ohjaajan_opas.pdf

Viljamaa, Janne, 2012. Käytä kiukkuasi. Helsinki: Werner Söderström Osakeyhtiö.

LIITTEET

Liite 1.

Suostumuslomake

Tietoisena Yasamin Salosen toteuttaman ”Kunniaan liittyvä väkivalta ei kuulu oikeusvaltioon” tutkimukselliseen kehittämistyön tarkoituksesta, suostun vapaaehtoisesti osallistumaan kehittämistyön aineiston haastatteluun.

Minulle on selvitetty tutkimukseen osallistumisen vapaaehtoisuudesta sekä mahdollisuudesta vetäytyä siitä, jos sitä halutaan. Mikäli vetäydyin pois, minua koskeva aineisto poistetaan tutkimusaineistosta. Tiedän, että haastatteluni nauhoitetaan ja tutkimusraportissa saattaa olla lainauksia omasta haastattelustani, mutta kuitenkin niin kirjoitettuna, että minua ei voida tunnistaa tekstistä. Minulle on selvitetty, että haastattelunauhut ja niiden pohjalta kirjoitetut haastattelukertomukset eivät joudu ulkopuolisen käsiin. Haastattelunauhoilla tai haastattelukertomuksissa ei myöskään mainita minun nimeäni. Tätä suostumuslomaketta on tehty kaksi samanlaista kappaletta, joista toinen jää minulle itselleni ja toinen Yasamin Saloselle.

Paikka

_____/_____/2020
Aika

Kehittämistyön osallistuja

Osallistujan sähköposti

Nimen selvennys

Osallistujan puhelinnumero

Kehittämistyön tekijä, Yasamin Salonen

p. 050 3146397

yasamin.salonen@vantaa.fi

Liite 2.

1. Piditkö tuntien aiheita tärkeinä? *

Kyllä
ei

2. Mikä aihe kiinnosti eniten? *

Ihmisoikeudet/ Tasa-arvo / Yhdenvertaisuus
Seksuaalisuus
Suomalainen demokratia ja kulttuuri
Väkivalta ja kunniaan liittyvä väkivalta

3. Olivat aihekokonaisuudet ennestään tuttuja? *

Kyllä
Ei
Jonkin verran

4. Oliko tunnilla helppoa keskustella aroista asioista? *

Kyllä
Ei
Jonkin verran

5. Kuinka tärkeänä pidit keskustelua kunniaväkivallasta ja sen ehkäisemisestä? *

Erittäin tärkeänä
Jonkin verran tärkeänä
Ei tärkeänä

6. Oletko itse kokenut kunniaan liittyvää väkivaltaa? *

Kyllä
En
En halua vastata

7. Vaikuuttaako oman kulttuurisi tavat sinun tulevaisuuden suunnitelmiisi? *

Kyllä
Ei
Jonkin verran

8. Oliko opettaja mielestäsi tasa-arvoinen? Osasiko hän ottaa huomioon opiskelijoiden erilaiset taustat? *

Kyllä
Ei

9. Mitä mieltä olit keskustelusta liittyen kunniaväkivaltaan? *

Oma vastauksesi:

10. Miten mielestäsi koulu tai Suomen valtio voisivat ennaltaehkäistä kunniaan liittyvää väkivaltaa? *

Oma vastauksesi:

11. Mitä haluat vielä sanoa kurssista? *

Oma vastauksesi:

